

Лингвистичке актуелности

27

*Израду часописа омогућило је  
Министарство просвете, науке и технолошког развоја  
Републике Србије*

ISSN 2406-3207

UDK 801

Институт за српски језик САНУ

# **ЛИНГВИСТИЧКЕ АКТУЕЛНОСТИ**

## **27**

Београд, 2015

Издаје:  
Институт за српски језик САНУ  
Кнез-Михаилова 36, Београд

За издавача:  
Др Срето Танасић

Електронско издање:  
[www.isj-sanu.rs](http://www.isj-sanu.rs)  
[www.asusilc.net/aktuelnosti](http://www.asusilc.net/aktuelnosti)

Имејл:  
[aktuelnosti@orion.rs](mailto:aktuelnosti@orion.rs)

Уредници:  
др Стана Ристић, др Биљана Сикимић, др Данко Шипка

Главни уредник:  
др Ђорђе Оташевић

Конверзија за интернет:  
др Данко Шипка

Штампа:  
„Скрипта интернационал“, Београд

## САДРЖАЈ

### ПРЕГЛЕДНИ РАДОВИ

- Mária Dobříková : *Нове могућности за (етно)фразеолошка истраживања из перспективе словачког фразеолошко-музиколошког пројекта* ..... 1
- Александра Ђорђевић: *Проучавање деадјективних именица као кондензатора на корпусу српског језичког подручја у различитим функционалним стиловима* ..9

### ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

- Предраг Пипер, Иван Клајн: *Нормативна граматика српског језика* (И. Бојовић) ..25
- David Crystal: *Language and the Internet* (Светлана М. Спајић) .....29
- Јасмина Грковић-Мејдор: *Историјска лингвистика* (Бојана Герун) ..... 33
- Тијана Ашић: *Наука о језику* (Ана Ј. Барбатесковић) .....39
- Максим Кронгауз: *Русский язык на грани нервного срыва* (Стефан Милошевић) ... 46
- Љубиша Рајић: *Умеће читања – Огледи о (књижевном) тексту* (Светлана М. Спајић) .....51
- Ратомир Цвијетић: *Речник ужичког говора* (Сања З. Миладиновић) .....54
- Дејана Д. Јовановић, Ђорђе Оташевић: *Мали речник феминистичких термина* (Весна Н. Ђорђевић) .....57

### УКРАТКО

- Anna Wierzbicka: *Imprisoned in English – The Hazards of English as a Default Language* (Светлана М. Спајић) .....65
- Драгиша Трошић: *Речник говора трстеничког краја* (Ђорђе Р. Оташевић) .....67
- Весна Јевремовић: *Речник статистичких термина* (Сања З. Миладиновић) .....69
- Dorna Ardeljan: *Srpsko-rumunski rečnik matematičkih pojmova* (Ђорђе Р. Оташевић ...71
- Тамара Лујак: *Речник страха* (Сања З. Миладиновић) .....73
- D. Miševski i dr.: *Zatvor za početnike : Ilustrovani rečnik zatvorskog slenga* (Ђорђе Р. Оташевић) .....75

Џон Р. Хејли: <i>Речник италијанске ренесансе</i> (Сања З. Миладиновић) .....	77
Предраг Милојевић: <i>Речник скаредних речи и израза у српском језику</i> (Ђорђе Р. Оташевић) .....	79
Славица Марковић: <i>Медин први речник</i> (Ђорђе Р. Оташевић) .....	81
Н. Богдановић и др.: <i>Распутице језика око нас I</i> (Светлана М. Спајић) .....	82

## КОМЕНТАРИСАНЕ БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ана П. Здравковић, Јована Д. Томић: <i>Језичке особености, однос између структуре и употребе језика у зависности од пола говорника</i> .....	87
--	----

## БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Р. Оташевић: <i>Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије (10)</i> .....	101
---	-----

## ХРОНИКА

Научни скуп „Опсцена лексика у српском језику“ (Јелена Павловић) .....	127
Конференција Словенска етнолингвистика: методи, резултати, перспективе у Бечу (2015) (Дејан Ајдачић) .....	130

## ВЕСТИ

Манифестација „Међународни дан писмености“ .....	137
Завршна конференција пројекта ЕУРОЈОС (Дејан Ајдачић) .....	142
Сто десет година Српског дијалектолошког зборника .....	144
Докторска дисертација Марине Спасојевић .....	145
Предавања и радионице Рајне Драгићевић у Републици Српској .....	146
Превађе „Дигитализација штампаних и рукописних речника“ (С. Манојловић).....	147
Представљање књиге „Српски језик на Косову и Метохији данас“ .....	149
Представљање књиге „Језик и стил српских писаца“ Милоша Ковачевића .....	150
Балканске студије на Гдањском универзитету .....	151

## **ПРЕГЛЕДНИ РАДОВИ**





УДК 811.162.4'373.7(091)

Прегледни рад

Примљено: 23.11.2015.

Прихваћено: 15.12.2015.

*Mária Dobriková* (Bratislava)\*

## НОВЕ МОГУЋНОСТИ ЗА (ЕТНО)ФРАЗЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ СЛОВАЧКОГ ФРАЗЕОЛОШКО-МУЗИКОЛОШКОГ ПРОЈЕКТА\*\*

У раду се најпре укратко описују поједине етапе фразеолошких истраживања у Словачкој кроз преглед основних информација о кључним публикацијама с фразеолошком проблематиком. У другом делу рада представља се актуелни словачки истраживачки пројекат *Метафоричке вокално-инструменталне јединице у словачком језику и словенским језицима (Metaforické vokálno-inštrumentálne prvky v slovenčine a slovanských jazykoch)*, који је посвећен упоредној анализи музичког фразеолошког концепта у словенским језицима. Први резултат овог пројекта јесте монографија међународног колектива аутора *Музички мотиви у фразеологији (Hudobné motívy vo frazeológii)*.

*Кључне речи:* словачка фразеологија, словенска фразеологија, етнофразеологија, музички фразеолошки концепт, језичка слика света

Словачка фразеолошка теорија и пракса на својим почецима ослањала се на инспиративни извор који су у другој половини 20. века, пре свега за словенску контрастивну лингвистику, представљали авангардни радови лингвиста из земаља бившег Совјетског Савеза. Прве студије у којима су се аутори трудили да систематично развијају теорију словенске фразеологије надовезивале су се на теоријске радове соvjетских, првенствено руских лингвиста и биле су непосредно везане за

---

\* Doc. PhDr. Mária Dobriková, CSc., Katedra slovanských filológii, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Gondova 2, 814 99 Bratislava, maria.dobrikova@uniba.sk.

\*\* Рад је написан у оквиру пројекта Министарства школства, науке, истраживања и спорта Словачке Републике (VEGA 1/0543/14) под називом *Metaforické vokálno-inštrumentálne prvky v slovenčine a slovanských jazykoch*.

конципирање лексикографских дела (Млацек 1984: 139; Дјурчо и др. 1992: 18).

Седамдесетих година прошлога века фразеолошка истраживања у Словачкој проширила су се за више тематских области. Обрађивана је проблематика словачке дијалекатске фразеологије, фразеологија у делима словачких писаца, отварају се теме које се тичу превођења фразеолошких јединица. Посебна пажња почела је да се посвећује истраживању граматичких особина фразема, проблематици фразеолошке терминологије<sup>1</sup>, излази *Malý frazeologický slovník* (1974) Елене Смјешкове (Elena Smiešková), први преводни речник<sup>2</sup> и прво издање факултетског уџбеника *Slovenská frazeológia* (1977) Јозефа Млацека (Jozef Mlacek).

Током осамдесетих година словачка фразеолошка истраживања била су усмерена ка систематичној потрази за везама и односима између фразеологије и појединих језичких нивоа. Практично и теоријско продубљивање истраживања фразеологије резултирало је њеним квалитативним, али и квантитативним развојем (Добрикова 2008). Словачки лингвисти су се поред решавања традиционалних питања посветили и истраживању сасвим нових тематских области. Осим опште и контрастивне фразеологије почиње да се развија и историјска фразеологија, фразеодидактика и фразеографија. Штампалу се нови преводни фразеолошки речници, затим друго, допуњено издање уџбеника *Slovenská frazeológia* (1984), као и четири поновљена издања дела *Malý frazeologický slovník* (1977, 1983, 1988, 1989), излази методички приручник *Frazeológia v škole* (1989) ауторског колектива под руководством Франтишека Мика (František Miko) и тематски конципиран фразеолошки речник *Človek v zrkadle frazeológie* (1990) Катарине Хабовштјакове (Katarína Habovštiaková) и Еме Крошлакове (Ema Krošlaková).

Током деведесетих година двадесетог века реализовало се више, уназад дуго припреманих, фразеолошки оријентисаних пројеката. Треба споменути пре свега публикацију *Bibliografia slovenskej idiomatiky, frazeológie a paremiológie* (1992), која садржи скоро 1200 библиографских јединица и речник фразеолошке терминологије *Frazeologická termi-*

---

<sup>1</sup> Види ближе студије Ј. Млацека *Z terminológie slovenskej frazeológie*. In: *Kultúra slova*, 1975, roč. 9, s. 136–142; *O slovenskej frazeologickej terminológii*. In: *Kultúra slova*, 1975, roč. 9, s. 228–235; *Z problematiky slovenskej frazeologickej terminológie*. In: *Kultúra slova*, 1975, roč. 9, s. 326–333; *Vlastnosti frazeologizmu a ich terminologická platnosť*. In: *Kultúra slova*, 1976, roč. 10, s. 134–141 и др.

<sup>2</sup> ONDRČKOVÁ, E. – HANNIG, D.: *Nemecko-slovenský frazeologický slovník*. Bratislava: SPN 1978.

*nológia* (1995)<sup>3</sup>, који у дефиницијама скоро пет стотина јединица обухвата не само терминологију већ и практичне и теоријске постулате словачке фразеолошке теорије. Велики допринос за историјску фразеологију представља монографија Јане Складане (Jana Sladaná) *Frazeologický fond slovenčiny v predpisovnom období* (1993). Ауторка у њој са дијахроничког аспекта обрађује изабрана теоријска и методолошка питања словачке историјске фразеологије, при чему је део рада посвећен практичним и теоријско-методолошким питањима у вези са лексикографском обрадом фразема. У овом периоду расте интересовање за теме из области контрастивне словачко-словенске и словачко-несловенске фразеологије, као и за истраживања фразеологије у књижевним текстовима.

Савремена истраживања словачке фразеологије више се не усредсређују само на примарно лингвистичка питања у вези са утврђивањем граница фразема и њиховом класификацијом, већ се баве проблемима дистрибуције и модификоване форме фразема у комуникацији и текстовима различитих жанрова, као и њиховом интердисциплинарном анализом у оквиру психолингвистике и етнолингвистике. Облицима фразема и њиховим променама бави се Јозеф Млацек у својој монографији *Tvary a tváre frazém v slovenčine* (2001, 2007), а његов рад *Štúdie a state o frazeológii* (2007) осим питања саме суштине фразеологије разматра и друге проблеме који произилазе из контакта фразеологије са стилистиком и прагматиком. У спектру словачких фразеолошких истраживања, осим већ споменуте кључне теоријско-методолошке Млацекове монографије *Tvary a tváre frazém v slovenčine*, пажњу заслужују и публикације Марије Кошкове (Mária Košková) *Z bulharsko-slovenskej frazeológie* (1998), Марије Чижмарове (Mária Čižmarová) *O ukrajinskej a slovenskej frazeológii* (2002), Марије Добрикове (Mária Dobríková) *Vlastné meno ako komponent slovenských a bulharských frazém* (2008, 2014), Дане Балакове (Dana Baláková) *Dynamika súčasnej slovenskej frazeológie (fond somatických frazém)* из 2011. године, али и најновији факултетски дидактички приручник Јураја Гловње (Juraj Glovňa) *Frazeológia* (2015), који је намењен студентима словачког језика и књижевности, али, како наглашава и сам аутор, „превасходно је намењен студентима који ће предавати словачки као државни језик у школама на мађарском језику” (Гловња 2015: 8), што је примарно утицало на

---

<sup>3</sup> Речник је електронски доступан на интернет страници Лингвистичког института Љ. Штура Словачке академије наука у Братислави, в. [http://www.juls.savba.sk/ediela/frazeologicka\\_terminologia/](http://www.juls.savba.sk/ediela/frazeologicka_terminologia/)

његово конципирање, јер се за илустрацију теоријских постулата овде наводи много више примера него што је то уобичајено у сличним приручницима.

Актуелним фразеолошким темама биле су посвећене и међународне конференције које је организовала Комисија за фразеолошка истраживања Словачког комитета слависта, као и конференција *Europhras '97. Phraseology and Paremiology* реализована 1997. године у сарадњи са организацијом *Europäische Gesellschaft für Phraseologie*. Радови представљени на конференцијама одржаним под окриљем Комисије за фразеолошка истраживања Словачког комитета слависта од 1996. године излазе у едицији зборника под називом *Frazeologické štúdie*<sup>4</sup>. У нашем раду желели бисмо посебно да скренемо пажњу на последњи, шести зборник из ове едиције – *Frazeologické štúdie VI*, који је обогатио спектар фразеолошких истраживања новом, досад мало истраживаном темом – анализом фразема из асоцијативне сфере музике.

Питања у вези са музичком концептосфером у словенској фразеологији делимично су истраживали, на пример: Желјка Финк Арсовски (*Željka Fink Arsovski, Музыкальные инструменты как компоненты хорватских и русских фразеологизмов*, 2001), Владимир Иванович Коваль (*Владимир Иванович Коваль, Белорусская народно-песенная фразеология любовно-эротического содержания*, 2003), Лидија Глебовна Залотих (*Лидија Глебовна Золотых, Семантико-стилистическая динамика „музыкальных“ фразеологических единиц*, 2005), Снежина Карагјозова (*Снежина Карагъзова, Един метафоричен модел на човека в българското словесно народно творчество*, 2008) и Ирина Владимировна Зикова (*Ирина Владимировна Зыкова, Семиотика му-*

---

<sup>4</sup> *Frazeologické štúdie I*, red. J. Mlacek, P. Ďurčo, Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK, 1996.; *Frazeologické štúdie II*, venované prof. PhDr. Jozefovi Mlackovi, CSc., red. P. Ďurčo, Bratislava: Esprima, 1997.; *Frazeologické štúdie III*, K 13. kongresu slavistov v Lubľane, ed. J. Mlacek, P. Ďurčo, Bratislava: Stimul – Centrum informatiky a vzdelávania FF UK Bratislava, 2003.; *Frazeologické štúdie IV*, ed. M. Jankovičová, J. Mlacek, J. Skladaná, Bratislava: Veda, 2005.; *Frazeologické štúdie V. Princípy lingvistickej analýzy vo frazeológii*, venované prof. PhDr. Jozefovi Mlackovi, CSc., predsedovi Slovenskej frazeologickej komisie pri Slovenskom komitáte slavistov, ed. D. Baláková, P. Ďurčo, Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2007.; *Phraseologische Studien / Фразеологические исследования. Dynamische Tendenzen in der slawischen Phraseologie / Динамические тенденции в славянской фразеологии*, red. D. Baláková, H. Walter. Greifswald: Ernst-Moritz-Ardnt-Universität, 2010.; *Frazeologické štúdie VI. Hudobné motívy vo frazeológii*, ed. M. Dobříková, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014.

зыки в построении фразеологического значения (лингвокультурологический подход), 2012).

У Словачкој се вокално-инструменталним изражајним средствима у фразеологији до сада није посветило много пажње. Из дијалектолошког угла анализирани су устаљени спојевии на синтагматском и реченичном нивоу с компонентом слов. *zvon* (срп. *звон*): Иван Масар (Ivan Masár) – *Zvonit' jedným zvonom*, 1996, Адријана Ференчикова (Adriana Ferenčíková) – *Pekná reč zvoní ako zvon*, 1996, и Ивета Валентова (Iveta Valentová) – *Zvon, zvonec, zvonček*, 2001. У словачко-бугарском контексту концептосфери музике посветила се Марија Добрикова (*Gajdošské motívy v slovenskej a bulharskej frazeológii*, 2010; *Метафорични вокално-инструментални елементи в словашкия и българския език*, 2013; *Lexikálne jednotky zvon a камбана ako komponenty slovenských a bulharských frazém*, 2013) и Милина Свиткова (Milina Svítková) на словачко-хрватском контрастивном плану (*Pišťala (a jej druhy) v komponentovom obsadení slovenských a chorvátskych frazém*, 2014).

С обзиром на већ споменути нецеловитост у анализи (етно)музиколошке проблематике, односно музичко-антропоцентричног концепта у оквиру словачке, као и словенске контрастивне фразеологије, 2014. године на Катедри за словенске филологије Филозофског факултета Универзитета Коменски у Братислави започет је пројекат *Metaforické vokálno-inštrumentálne prvky v slovenčine a slovanských jazykoch*, који је подржала словачка научна агенција за доделу бесповратних средстава (грантова) VEGA. Колектив ангажован на овом пројекту (М. Dobríková, М. Dudok, В. Ђорђевић, М. Каžарновић, С. Кмечова, А. Кулихова, С. Војтехова Poklač, М. Svítková, К. Wawrzyniak) у њему види не само изазов, него и јединствену прилику да се попуни једна од празнина у области истраживања (етно)фразеологије у ширем словенском контексту, посебно у смислу издвајања специфичних националних елемената у фраземама са вокалним, инструменталним и плесним изразима, а на основу интерпретације универзалне (словенске) језичке слике света.

Очекивани допринос пројекта видимо у рефлектовању и надовезивању на савремене тенденције у области етнолингвистичких и етнофразеолошких истраживања. Поред тога, језик музике је у свим својим изразима (вокалним, инструменталним, али и плесним) заснован на емоционалности. Иако фразеологију карактерише сликовитост и метафоричност, одн. пренесеност значења, њена употреба у усменом или писаном изразу, такође, зависи од (под)свесног емотивног става говорног лица према вреднованој појави, дакле од његовог тренутног емотивног стања, али и од става према ситуацији коју вреднује. Због тога

је занимљиво пратити у каквим конотацијама су дате чињенице – емоционалност вокално-инструменталних израза и експресивност фразеолошких изражајних средстава, приказане у језичкој слици света појединих словенских народа. Семантичка интерпретација овог типа јединица из етнолингвистичког, етномузиколошког и дијалекатског угла у великом броју случајева претпоставља да је мотивација настанка јединица непрозирна, што захтева њихову анализу из угла етимологије, етнологије, етномузикологије и историје. Пошто је пројекат конципиран у ширем контексту историјских дисциплина, истраживање се осим синхроније оријентише у великој мери и на интерпретацију фразема у њиховом историјском развоју, тј. из угла дијахроније.

У оквиру овог пројекта на братиславском Филозофском факултету одржана је 26. и 27. септембра 2014. године међународна фразеолошка конференција *Hudobné motívy vo frazeológii*. Централне теме ове конференције биле су интерпретација и дескрипција вокално-инструменталних средстава у језику у односу на перцепцију и концептуализацију света, као и њихова карактеризација у ширем лингвистичком, етномузиколошком и историјском контексту. На скупу су наступили учесници из једанаест земаља (Белорусија, Бугарска, Чешка, Хрватска, Летонија, Мађарска, Пољска, Русија, Словенија, Словачка и Србија), који су у својим радовима са различитих аспеката анализирали музички фразеолошки концепт у укупно петнаест језика (енглески, белоруски, бугарски, чешки, хрватски, кашупски, летонски, мађарски, немачки, пољски, руски, словеначки, словачки, српски и италијански).

Од тридесет четири реферата музичким мотивима у фразеологији јужнословенског језичког ареала посветила се половина излагача, тј. њих седамнаесторо. Од тога су три теме биле посвећене анализи словачких и српских фразема, насталих фразеологизацијом израза коришћених у вези са продукцијом и перцепцијом музике, дакле, фразема чија су мотивациона основа вокално-инструментални изрази: Весна Ђорђевић (*Frazeologizmi s komponentom zvono, bubanj i gajde u frazeologiji srpskog jezika i njihovi ekvivalenti u slovačkom jeziku*, 51–60), Мирослав Дудок (*Intertextovost' a hybridizácia vo frazémach s hudobným motívom v slovenčine, chorvátčine a srbčine*, 61–69) и Стефана Пауновић Родић (*Стереотип песме и стереотип игре у словачкој и српској фразеологији и паремиологији*, 257–265). Белоруско-српску тему обрадила је Светлана Гољак (Светлана Гољак) („Музыкальные” метафоры в белорусской и сербской фразеологии, 88–99), а чешке, хрватске, бугарске и српске фраземе из музичког спектра анализирао је Павел Крејчи (Ра-

vel Krejčí) (*Hudební motivy s numerickými komponenty v české, chorvatské, srbské a bulharské frazeologii*, 168–179).

У више радова из колективне монографије *Hudobné motívy vo frazeológii* потврдило се да су фразеолошке јединице реченичне и нереченичне структуре из сфере музике активни део лексичког фонда словенских језика. Анализа јединица већином старијег датума захтева интердисциплинарни приступ, пре свега у смислу утврђивања мотивације њиховог настанка. Дистрибуција фразема, као и метафоричних израза који директно или индиректно упућују на вокално-инструменталне појаве, никако није условљена друштвеним окружењем. Њихово присуство у свим сферама комуникације је поред многих других потврдила и студија Ирине Дулебове о утицају градске средине на развој језика на основу анализе говорних микротопонима Санкт Петербурга. Ауторка наводи примере као: *Эх, рухнем!* (алузија на руску народну песму *Эй, ухнем!*), што се у говорном језику користи као назив за Смољни, један од симбола Револуције (до 1991. године Градски комитет партије, данас резиденција губернатора Санкт Петербурга) или *Балерина, Pas de deux* (корак за двоје) из балетске терминологије, „*Априлске тезе*“ и *Умирући лабуд*, што су такође говорни изрази за Лењинов споменик на Московском тргу који подсећа на човека који плеше (Дулебова 2013: 70–71).

Способност музике да утиче на људска чула специфичним изражајним средствима током историје стварала је својеврстан, не само уметнички систем преноса информација. Она је садржала асоцијативне представе, интерпретиране емоције и осећаје. Језик као средство мишљења, споразумевања, прикупљања и чувања сазнања које је генерацијама реаговало на чулне подстицаје света око нас, такође се темељи на асоцијативном мишљењу својих корисника. Фраземе које се односе на разне музичке изразе креирају у појединим словенским језицима јединствен мозаик језичке слике света. Сматрамо да би за даља истраживања у области конфронтативне словенске фразеологије могле да буду инспиративне и теме везане за друге уметничке изразе, на пример: позоришне, филмске, сликарске и сл.

ЛИТЕРАТУРА

- Добрикова 2008: Mária Dobříková, „O slovenskej a bulharskej frazeologickej koncepcii“, *Slavica Slovaca*, roč. 43, č. 1, 52–63.
- Дулебова 2013: Irina Dulebová, „Jazykové podoby ruského mesta na príklade mikrotoponymie Sankt Peterburgu“, *Philologica 71*, Bratislava: Univerzita Komenského, 65–74.
- Джурчо и др. 1992: Peter Ďurčo et al., *Bibliografia slovenskej idiomatiky, frazeológie a paremiológie*, Bratislava: Komisia pre výskum frazeológie pri Slovenskom komitáte slavistov.
- Гловња 2015: Juraj Glovňa, *Frazeológia*, Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Добрикова 2014: *Frazeologické štúdie VI. Hudobné motívy vo frazeológii*, ed. M. Dobříková, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Млацек 1984: Jozef Mlacek, *Slovenská frazeológia*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Млацек 1994: Jozef Mlacek, „Slovenská a slovanská frazeológia pred XI. slavičtickým zjazdom a na ňom“, *Slovenská reč*, roč. 59, č. 1, 6–14.
- Свиткова 2013: Milina Svítková, „Píšťala (a jej druhy) v komponentovom obsadení slovenských a chorvátskych frazém“, *Philologica 73*, Bratislava: Univerzita Komenského, 245–253.
- Свиткова 2015: Milina Svítková, *Hudobné nástroje ako komponenty slovenských a chorvátskych frazém*, Doktorandská dizertačná práca, Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského.



УДК 811.163.41'367.622'38

Прегледни рад

Примљено: 12.11.2015.

Прихваћено: 15.12.2015.

*Александра Ђорђевић (Ниш)\**

## ПРОУЧАВАЊЕ ДЕАДЈЕКТИВНИХ ИМЕНИЦА КАО КОНДЕНЗАТОРА НА КОРПУСУ СРПСКОГ ЈЕЗИЧКОГ ПОДРУЧЈА У РАЗЛИЧИТИМ ФУНКЦИОНАЛНИМ СТИЛОВИМА

У овом раду даје се историјат проучавања деадјективних именица као средства кондензације у служби номинализације на говорном подручју српског језика. Такође, дат је осврт на третман, заступљеност и функцију деадјективних именица у разним функционалним стиловима, насталим као последица језичког раслојавања. Циљ рада је да се укаже на најрелевантнија дела која се баве овом темом, како се деадјективна именица третира у србистици, у којим функционалним стиловима је обрађена, као и да се изнесу резултати досадашњих проучавања у виду путоказа за неко будуће бављење овом језичком појавом.

*Кључне речи:* номинализација, деадјективна именица, функционални стилови

Језик је највернији пратилац људске еволуције и огледало људске свести. Хипотеза језичке релативности наводи да је језик мапа стварности, јер утиче на човеково виђење света, у извесној мери. Узјамност утицаја је густо сплетена: човек ствара језик, а језик помаже обликовању људске мисли и служи као вербални оријентир у стварности, и при том обоје пролазе кроз промене. Иако свако од њих има свој еволутивни пут, засебну логику и системско устројство, управо кроз неумитност њихових трансформација најбоље се сагледава њихова повезаност.

Савремени начин живљења условио је раслојавање језика на функционалне стилове<sup>1</sup>, од којих се издваја књижевноуметнички стил

---

\* [aleksandra.djordjevic80@gmail.com](mailto:aleksandra.djordjevic80@gmail.com)

по иновативности, али и очувању доброг начина употребе језика. Неоптерећен тенденциозношћу и манипулацијом у неке друге, ванјезичке сврхе, он најмање подлеже шаблонизацији. Стога ће у овом раду бити скренута пажња нарочито на тај функционални стил. С друге стране, најбољи је и најнепосреднији учитељ нараштаја стандардима српског језика и омасовљавања у народу чијим се именом зове. Управо та разноликост књижевноуметничког израза мами да се на њему проучавају нове појаве које улазе у српски језик из других језика, или су већ извесно време присутне у осталим функционалним стилевима, научном, административном, али пре свега, публицистичком и разговорном као најподатнијима промени. У језичкој пракси долази до интерференције стилова, тако да се одлике које се јављају у једном, касније уочавају и у другом, што иде у прилог поимању језика као динамичне, променљиве сфере људског постојања. На науци је да испрати те промене својом интердисциплинарношћу.

Овај рад је конципиран као допринос проучавању процеса номинализације, као средства кондензације употребом деадјективне именице у ту сврху. Историјат проучавања прати само синтаксички приступ<sup>2</sup>, док се назнаке осталих начина сагледавања ове појаве само спомињу. Ослањање на претходна проучавања омогућава праћење преласка ове језичке појаве из једног специјалног стила у други. Циљ рада је да се покаже ток проучавања ове појаве на српском језичком подручју, дакле, ван оквира једне државе, а на ширем подручју где се српски језик сматрао донедавно званичним језиком, у корелацији са хрватским језиком.

Номинализација је поступак претварања вербалних структура у номиналне и сматра се универзалним језичким феноменом. Тако се уместо вербалног конструкта, свеједно да ли то била једна синтаксема,

---

<sup>1</sup> Општеприхваћена је подела језика као полифункционалне категорије на пет функционалних стилова зависно од сфере њихове употребе: административни, научни, публицистички, књижевноуметнички и разговорни стил. Детаљније о томе в. Тошовић 2002.

<sup>2</sup> „Српска лингвистика одавно има добру традицију текуће библиографије (која се редовно доноси у часопису Јужнословенски филолог), персоналних библиографија, као и ретроспективних библиографија водећих лингвистичких часописа и периодичних зборника (Јужнословенски филолог, Наш језик, Зборник за филологију и лингвистику, Научни састанак слависта у Вукове дане, Прилози проучавању језика и др.). Предметне библиографије у српској лингвистици слабије су заступљене, изван оних које се доносе у појединим монографијама, па је потреба за таквим библиографијама утолико већа“ (ц. Вићентић, Папрић, Милојевић, Манчић, 2001).

синтагма или реченица, употребљава номинална: најчешће су то девербативне именице, код којих је јасно уочљиво деривативно порекло од глагола: *певање* ← *певати*. Постоје и друге номинализацијске јединице, које нису пуки супституенти за вербалну јединицу, већ могу замењивати и невербалне формације, на пример, деадјективну именицу можемо употребити уместо придева од којег је изведена:

*Успешност спортиста није у мишићима, него у истрајности воље.* ← *Успех / То колико су спортисти успешни није у мишићима, него у томе колико је воља истрајна;* или од прилога: *Занимљивост излагања држи пажњу.* ← *Занимљиво излагање држи пажњу.* ← *То када неко излаже занимљиво, држи пажњу.*

Дакле, само у овој реченици налазе се три случаја номинализације, кроз три различита облика: деадјективну именицу *занимљивост*, затим девербативну именицу *излагање* и на крају у декомпонованом предикату *држати пажњу*, те се може констатовати да је номинализација веома заступљена у савременом српском језику, што је случај и са осталим савременим језицима. Као појаву, номинализацију је први забележио чешки научник Вилем Матезијус на почетку 20. века. У страним језицима<sup>3</sup> је подробно проучена, а приликом омасовљавања разних тумачења/појашњавања ове појаве у западним европским језицима<sup>4</sup>, номинализација као манир често се доводи у везу са нарочитим начином изражавања, унифицираним, и, најчешће, академским стилем писања<sup>5</sup>. Не сме се сматрати одликом искључиво западноевропских језика јер се јавља и у другим, неевропским језицима<sup>6</sup>. На српском говорном подручју највећи допринос проучавању ове појаве дао је Милорад Радовановић<sup>7</sup>, мада је неопходно споменути и друге: Милку Ивић<sup>8</sup>, а потом Наташу Бугарски, Душку Кликовац и друге ауторе у новије време. Као проучаваоце декомпоновања, што је нуспродукт најопштије схваћене номинализације, истичу се Милорад Радовановић и Милка Ивић, који су поставили темеље проучавању ове појаве у српском језику. Споменимо и Ивону Жибрег, Предрага Пипера, Срету Танасића и

<sup>3</sup> Reichl 1982.

<sup>4</sup> Hölzner 2007; Roy 2010; Griffith 2011; Machin, Mayr 2012; Aschenbrenner 2014. etc.

<sup>5</sup> Jetton, Shanahan 2012.

<sup>6</sup> Guddu 2014.

<sup>7</sup> Радовановић 1977а; 1977б; 1990; 2001; 2004; 2007; 2008.

<sup>8</sup> Ивић 1995.

Бобана Арсенијевића чији допринос изучавању ове теме такође је значајан. У својој докторској дисертацији *Именица у функцији кондензатора*<sup>9</sup> Милорад Радовановић је утемељио основне принципе проучавања ове појаве на девербативним именицама. Дело које се бави темом директно надовезано на његов рад је студија Наташе Бугарски *Деадјективна именица као средство номинализације (у публицистичком стилу стандардног српског језика)*<sup>10</sup>, која се бавила мање фреквентним средством номинализације него што је девербативна именица, на узорку грађе из публицистичког стила. С обзиром на експанзију номиналних конструкција, накнадно су се појавили још неки радови на исту тему и у истом функционалном стилу, као најплоднијем за ову појаву.

Осветљавању негативних страна ове појаве детаљно је пришла Душка Кликовац<sup>11</sup> и Милорад Радовановић<sup>12</sup>, а негацијом у спрези са номинализацијом су се бавили Милорад Радовановић у већ поменутом делу и Наташа Бугарски у заједничкој студији *Номинализација: два лица*. Поред главне теме, ту се критикује не само неоправдан негативан став према овој појави него се и указује на равноправно постојање двеју паралелних граматика: номиналне и вербалне. Синтаксичким појавностима номинализације бавио се и Срето Танасић у своме раду *Представљање субјекта и објекта при номинализацији*<sup>13</sup>.

Из реченог произилази да је проблем реификације већ присутан и проучаван на овим просторима. Деадјективној именици приступа се као средству номинализације у служби кондензације реченичног садржаја, јер нису све номинализације носиоци кондензоване предикације, нити могу увек имати свој вербални пандан. Овај рад омогућава компарацију са претходним радовима и уочавање потенцијалних разлика у третману деадјективне именице и последице тога.

Милорад Радовановић у својим поменутих радовима<sup>14</sup> у фокус ставља девербативну именицу, док се деадјективна спомиње само спорадично, мада је јасно дефинише. Полазећи од претпоставке да површински нереченични елементи<sup>15</sup>, па и деадјективна именица, кондензу-

---

<sup>9</sup> Радовановић 1977а; 1977б.

<sup>10</sup> Бугарски 2004.

<sup>11</sup> Кликовац 1997; 1998; 2008а. 2008б.

<sup>12</sup> Радовановић 2007.

<sup>13</sup> Танасић 2010.

<sup>14</sup> Види наведена дела под референцама 8. и 13.

<sup>15</sup> Термин *површински елементи* преузет је из генеративне граматике, засноване на идејама о структуралном устројству реченице Ноама Чомског.

ју на дубинском нивоу реченичну предикацију, примењиван је тест парафразе<sup>16</sup>, који подразумева реконструкцију дубинске синтаксичке структуре. Овај тест се показао адекватним и код девербативних и код деадјективних именица. Милорад Радовановић је њиме јасно показао да су кондензатори реченичног садржаја у генеративном смислу секундарна образовања.

Ослањајући се и концептуално и методолошки на његов рад, Наташа Бугарски третира деадјективне именице у публицистичком стилу. Не чуди што је управо овај функционални стил одабран као корпус за анализу ове појаве, с обзиром на то да се зна за његову адаптивност ка новинама и подложност тенденцији усвајања страних термина и манира у изражавању. У свом магистарском раду она доноси неколико запажања о ефекту коришћења номинализацијских средстава: интелектуализованост (или њен привид) и апстрактност исказа, избегавање именована агенса, што се складно надовезује на употребу пасивних конструкција, и то првенствено рефлексивних. Употреба деадјективних именица као кондензатора уклапа се у потребе публицистичког начина изражавања. Притом нису анализирани ефекти номинализације у новинарским насловима, којих је, несумњиво, много, али се синтаксом наслова Н. Бугарски није посебно бавила, споменувши само да је типично за наслове одсуство или редукација вербала. Још једна одлика својствена је свим номинализацијским средствима, а то је стављање на секундарни синтаксички план оних информација које се сматрају ирелевантним.

Што се тиче саме деривације деадјективних именица, односно реконструкције дубинске клаузе из њиховог семантичког језгра, Наташа Бугарски доноси новитет у односу на Радовановићев рад: код обезличених реченичних конструкција из деадјективне именице реконструира се прилог, а не придев, као што је очекивано. Навешћемо пример из поменутог рада: *Следећа нејасноћа је улога Владе Србије у целом послу*. [← **То што је следеће нејасно је улога Владе Србије у целом послу**]. На овом примеру се уочава још једна појава: придев уз деадјективну именицу *следећа (нејасноћа)* приликом трансформације постаје прилог *следеће* који детерминише екстраховани прилог или придев из семантичке базе деадјективне именице, у овом примеру: *то што је нејасно*.

<sup>16</sup> Тест парафразе је такође преузет од генеративиста, али овде подразумева реконструкцију дубинске клаузе у синхронном, а не у дијахронном смислу.

Одређена група примера погодује разматрању проблематике парадигматских лексичких односа<sup>17</sup> на примеру деадјективних именица, а чије сагледавање превазилази синтаксичке оквире и задира у семантику и прагматику, но ипак је уско повезано са актуелном темом. То су примери где носилац особине/стања није експлициран. Ако се пође од тога да је реч ознака појма, онда се може рећи да постоје различити нивои сагледавања тог појма, односно, да један конкретан појам може бити означен на одговарајућем значењском нивоу информативно адекватном актуелној ситуацији, или уже спецификован од потребног, или на апстрактнијем нивоу<sup>18</sup>. Реч је о различитим формама с упоредивим (идентичним, сличним или контрастним) функцијама и садржинама. Твртко Прћић као најзначајнију врсту парадигматских лексичких односа наводи смисаоне односе<sup>19</sup>, с тим да истиче да то нису односи између лексема, већ између њихових појединачних семема<sup>20</sup>. Када природа тих односа подразумева укљученост смисла, може се говорити о међуодносу хипонима и хиперонима и ситуационој међуискључивости с обзиром на различиту хијерархију на вертикалној језичкој оси представљања појмова из стварности. Ради илустрације, навешћемо пример: *пиће* (*напитак*) – *сок* – *лимунада*. Уколико се употреби апстрактнији термин од оног којег изискује ситуација, потребно га је детерминисати да би се сачувао првобитни смисао и да се не би изгубило на дефинисаности појма, односно: *адекватна спецификација смисла неке лексеме захтева онолико DgO<sup>21</sup> колико је потребно да се квалитативно потпуно опише одређени ванјезички ентитет<sup>22</sup>*. Тако се добија за означавање једног појма синтагма са врло уопштеним управним чланом и конкретизатором, који из семантичког потенцијала управног члана конкретизује адекватно значење (*напитак од лимуна* ≡ *лимунада*).

По аналогiji, сваку деадјективну именицу можемо посматрати као сублимацију синтагме састављене од придева (носилац конкретиза-

---

<sup>17</sup> Прћић 1997: 94-107. стр.

<sup>18</sup> В. о томе: Симић, Јовановић 2002.

<sup>19</sup> Према термину *sense-relation* (Lyons 1968; 1977).

<sup>20</sup> Семема је основна јединица језичког значења схваћена као скуп семантичких обележја. Као термин, установио је Л. Блумфилд 1933. године као коресподент осталим јединицама у другим језичким сферама: фонеме, морфеме, синтаксеми, лексеми и тако даље. Детаљније о томе в. Симић 2002.

<sup>21</sup> DgO – дијагностичко обележје (*diagnostic component*, Nida 1975) одражава типично, семантички релевантно својство одговарајућег ванјезичког ентитета, в. фусноту 20.

<sup>22</sup> Прћић 1997: 44.

ције у овом случају) и именице вишег појмовног ранга у значењском вертикалном низу него што је дата деадјективна именица. Самим тим, именица мора бити врло апстрактног или уопштеног значења, више од деадјективне именице, која је и сама апстрактна. Постаје упитна неопходност „додатног“ апстраховања већ апстрактне именице, попут деадјективне. Са ове позиције лако се може „склизнути“ у интезификацију или намерни плеоназам<sup>23</sup>, без језичког оправдања за коришћење ове синтагме. Уз све наведено, неадекватност трансформисања деадјективне именице на овај начин огледа се у постојању више синтагматских решења, а да при том ниједно није потпуни синоним. Ово је најбоље приказати на примеру:

$N_{\text{Deadj}} = \text{Adj} + \text{N}$ : стабилност – стабилна ситуација; стабилно стање, стабилан карактер и сл.

Још једна општа напомена о начину на који се трансформише деадјективна именица уз коју стоји негација. У студијама *Номинализација и негација*<sup>24</sup> и *Номинализације: два лика*<sup>25</sup> говори се о начинима исказивања негације уз девербативне и деадјективне именице, као и како се манифести негације понашају приликом трансформације у дубинску реченицу<sup>26</sup>.

Рад *Деадјективне именице као средство номинализације у књижевноуметничком стилу српског језика*<sup>27</sup> имао је задатак да прикаже како и колико је деадјективна именица заступљена у књижевноуметничком стилу савременог српског језика и којим је језичким разлозима оправдана њена употреба као кондензатора. Ванјезички мотиви за коришћење деадјективне именице нису били анализирани с обзиром на специфичну природу овог стила, већ се подразумевало да је деадјективна именица ваљани одабир аутентичног стила сваког од писаца. Но и ту су уочене извесне диференцијације, те у писању једног аутора пре-

<sup>23</sup> Намерни плеоназми су стилогеног карактера и одлика су специјалних стилова: административног, научног и публицистичког, али употребљени у књижевноуметничком, подлежу стваралачким принципима и индивидуалним афинитетима писаца.

<sup>24</sup> Радовановић 1990.

<sup>25</sup> Радовановић, Бугарски, 2007.

<sup>26</sup> О томе види: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* LV/1, посвећено проф. др Милораду Радовановићу поводом 65-годишњице живота, Нови Сад, 2012.

<sup>27</sup> Ђорђевић 2014.

овлађује једна појавност деадјективних именица, а код другог аутора друга, што је приказано кроз анализу грађе. У једном од поглавља овога рада разматрају се репрезенти једне одлике по којој се књижевноуметнички стил истиче, поред разговорног, а то су парцелати, и као један облик парцелације својствене уметничкој прози – апозитиви и непотпуне реченице. Апозитив исти садржај који се може изрећи потпуном реченицом именује као потиснута, али не и интегрисана чињеница.

У корпусу из публицистичког стила пронађена су само два примера, док их у књижевноуметничком има знатно више. Издвојени су у засебно поглавље из два разлога. Први разлог је тај да би се стекао увид у њихову заступљеност у овом стилу. Други разлог проистиче из чињенице да се деадјективне именице налазе у исказима<sup>28</sup>, а не реченицама.

Битно је нагласити да се овде показује да употребом деадјективних именица неке информације не само потискују или изостављају, као што је приметила Наташа Бугарски, него се друге, релевантне, истичу. Давање важности неком сегменту неког ванјезичког ентитета нарочито погодује нијансирању тананости осећања и прецизности мисли у књижевноуметничком изражавању. Зато не чуди што су поједине именице нашле место у стилу савремених писаца, али је та уочена занимљивост не спада у синтаксичку анализу, већ задире у домен стилистике. Постоје научни радови који номинализацији, а у оквиру ње и деадјективним именицама, приступају контрастивном анализом<sup>29</sup>, као једном од сегмената теме којом се баве, док се други осврћу на ову појаву у прошлости<sup>30</sup>. Споменимо и бројне радове, што у виду дипломских, семинарских или истраживачких задатака који су, руководећи се овим шаблонима, допринели богаћењу корпуса анализираних деадјективних именица, запажених одлика, њиховој фреквентности у појединим стилови-ма и слично, као и студентској лингвистичкој конференцији *Стуликон* на којој је ово честа тема разматрања. У оквиру овог научног скупа проф. др Бобан Арсенијевић је одржао предавање *Међузависност значења и акценатског обрасца код српских деадјективних и девербалних номинализација*<sup>31</sup>. Уз свог колегу Марка Симоновића залаже се за флексибилнији приступ језичким иновацијама у српском језику и по-

---

<sup>28</sup> Пипер и др. 2005.

<sup>29</sup> Поповић 2012.

<sup>30</sup> Ајдановић 2009: 17–30.

<sup>31</sup> Арсенијевић 2011.



тенцира да је пуризам у језику недопустив, те да номинализације помажу језику, као огледалу друштва које га говори, да буде економичнији и довољно ефикасан како би испратио цивилизацијске промене. Аутор и у другим радовима анализира деадјективне именице са лингвистичког аспекта<sup>32</sup>.

Деадјективне именице у осталим функционалним стилевима нису истражене засебно, али је очекивано да се утицај оних функционалних стилова који су најподложнији променама шири на остале. Неки будући радови ће показати даљи развој номинализације у српском језику, да ли ће се експанзија наставити, а деадјективне именице сагледавати кроз нове синтаксичке, семантичке, лингвистичке и психолошке приступе. Стога је логично да досадашњи радови послуже као полазна тачка у даљем тумачењу ове појаве. Цитирам Јована Цвијића: *Сваки научни радник полази од метода и резултата које су други стварали. Сви се ми пењемо једни на раменима других*. Но није логично да се ре-номирани стручњаци у бављењу ове тематике плагирају, то јест да се на њиховим раменима граде научни радови, а заслуге себи приписују. Сведоци смо појаве која веома наликује томе. Свугде у свету је прихваћено да се конституисањем државе не мора стварати нов језик држављана. Језик не мора бити примарни идентитет једне нације, а најпознатији пример за то јесте енглески језик којим се говори и у САД и у Аустралији. Балкан је по много чему специфичан, па и по томе што се стварањем нових држава тежи, понекад насилно и извештачено, ка формирању сопственог језика. Читав друштвенополитички систем је активиран у том правцу, што резултира формирањем институција које се баве проучавањем језика. У том смислу, а у вези са нашом темом, јесте и појава радова о црногорском и босанском језику и понашањем деадјективних именица у њима. Не би било никаквих замерки, јер се у потпуности слажемо да је еволуција језика неумитна, да дотични радови, недостојни именованја, нису у потпуности налик поменутом раду Наташе Бугарски, а да при том ауторка или није ни наведена, или је споменута само у литератури. Композиционо, по корпусу, по ставовима и закључцима ови радови не одступају од њене магистарске тезе. Чак је корпус знатно мањи. Али референце су добијене. Ово треба да послужи као опомена у научним истраживањима, јер претходне радове треба сматрати базом на коју ће се доградити нека нова запажања и ту-

---

<sup>32</sup> Arsenijević, Gehrke, Marin 2013; Arsenijević, 2012: 53–72; Arsenijević 2010: 129–145.

мачења – да, ако се већ *пењемо на рамена*, упремо поглед у нове научне хоризонте.

## ЛИТЕРАТУРА

- Ајџановић 2009: Јелена Ајџановић, Вишезначне кондезоване структуре у књижевном језику код Срба у 19. веку, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, XXXIV/1, стр. 17–30.
- Арсенијевић 2011: Бобан Арсенијевић, Међузависност значења и акцента: српске деадјективне номинализације, *Студентска лингвистичка конференција – Стуликон*, Београд: Универзитет у Београду.
- Бугарски 2004: Наташа Бугарски, Деадјективна именица као средство номинализације (у публицистичком стилу стандардног српског језика), *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XLVIII/1–2, Нови Сад, 297–404.
- Вићентић и др. 2001: Биљана Вићентић, Маријана Папрић, Драган Милојевић, Часлав Манчић, *Грађа за библиографију српске синтаксе*, Београд: Институт за српски језик САНУ, предговор.
- Ђорђевић 2014: Александра Ђорђевић, *Деадјективне именице као средство номинализације у књижевноуметничком стилу српског језика*, дипломски рад одбрањен на Филозофском факултету у Нишу.
- Ивић 1995: Милка Ивић, *Лингвистички огледи*, Београд: Словограф.
- Кликовац 1997: Душка Кликовац, Једна стилска вежба – говорите ли бирократски?, *Језик данас*. Београд.
- Кликовац 1998: Душка Кликовац, О јавном језику (Експлицитна категоризација именичких појмова), *Језик данас*. Београд.
- Кликовац 2008а: Душка Кликовац, *Језик и моћ. Огледи из социолингвистике и стилистике*, Београд: Чигоја штампа.
- Кликовац 2008б: Душка Кликовац, О стилским, идеолошким и утилитарним аспектима номинализације у српском језику, *Јужнословенски филолог* LXIV, Београд. 177–188.
- Пипер и др. 2005: Пипер Предраг, Антонић Ивана, Ружић Владислава, Танасић Срето, Поповић Људмила, Тошовић Бранко, *Синтакса савременог српског језика: проста реченица*, Београд – Нови Сад: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига – Матица српска.
- Поповић 2012: Људмила Поповић, *Контрастивна граматика српског и украјинског језика: таксис и евиденцијалност*, Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности, Одбор за српски језик у поређењу са другим језицима, књига 3.

- Прћић 1997: Твртко Прћић *Семантика и прагматика речи*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Радовановић 1977а: Милорад Радовановић, Именица у функцији кондензатора I-II. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XX/1* Нови Сад: Матица српска, 63–144.
- Радовановић 1977б: Радовановић Милорад, Именица у функцији кондензатора II, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XX/2*, Нови Сад: Матица српска, 81–160.
- Радовановић 1990: Милорад Радовановић, Номинализација и негација, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXIII*, Нови Сад: Матица српска, 407–416.
- Радовановић 2001: Милорад Радовановић, On nominal and verbal style: cultures and languages in contact?. *International Journal of the Sociology of Language* 151 [= Serbian Sociolinguistics, ed. By Milorad Radovanović and Randall A. Major]. Berlin / New York: Mouton de Gruyter, 41–48.
- Радовановић 2004: Милорад Радовановић, *Планирање језика: и други списи*. Нови Сад – Сремски Карловци: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Радовановић 2007: Милорад Радовановић *Стари и нови списи (Огледи о језику и уму)*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Радовановић и Пипер 2008: Милорад Радовановић, Предраг Пипер (ур.) *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: САНУ, Одељење језика и књижевности.
- Симић, Јовановић 2002: Радоје Симић, Јелена Јовановић, *Српска синтакса*, Београд: Јасен.
- Танасић 2010: Срего Танасић, Представљање субјекта и објекта при номинализацији, *Јужнословенски филолог LXVI*, Београд, 465–480.
- Тошовић 2002: Бранко Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.
- Чомски 1979: Ноам Чомски, *Граматика и ум*, Београд: Нолит.
- Arsenijević 2010: Boban Arsenijević. On two types of deadjectival nominalizations in Serbian. *Suvremena lingvistika* 70, 129–145.
- Arsenijević, Gehrke, Marin 2013: Boban Arsenijević, Berit Gehrke, Rafael Marin, The (de)composition of event predicates. To appear in Boban Arsenijević, Berit Gehrke and Rafael Marin (eds.) *Studies in the Composition and Decomposition of Event Predicates*. Amsterdam: Springer.
- Arsenijević 2012: Boban Arsenijević, Semantic ontology of deadjectival nominalizations. *Recherches Linguistiques de Vincennes* 40, 53–72.

- Aschenbrenner 2014: Anne Aschenbrenner, *Adjectives as nouns, mainly as attested in Boethius translations from Old to Modern English and in Modern German*, [посећено 5.12.2015.]
- Nida 1975: Eugene A. Nida, *Language structure and translation*, Stanford: Stanford University Press.
- Gillet, Hammond, Martala 2015: Andy Gillet, Angela Hammond, Mary Martala: *Successful Academic Writing*, <http://www.uefap.com/writing/writfram.htm> [посећено 1.12.2015]
- Griffith 2011: Aaron Griffith, Old Irish denominal and deadjectival deponents: die Entstehung, *Blockseminar: Sprachwissenschaftliche Probleme des Altirischen*, February 21, 2011.  
<https://www.univie.ac.at/indogermanistik/download/Griffith/Marburg/-Old%20Irish%20denominal%20and%20deadjectival%20deponents.pdf>
- Guddu 2014: Prasad Basumatary Guddu, Process of Nominalization in Bodo: An Analytical Study, *Indian Streams Research Journal*, September, 2014. Assam, Guwahati: Gauhati University [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2503299](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2503299) [постављено 5.10.2014]
- Hözlner 2005: Matthias Hözlner, *The syntax-semantic interface of German nouns*, University Dortmund, [посећено 27.11.2015]
- Jetton, Shanahan 2012: Tamara Jetton, Cynthia Shanahan, *Adolescent Literacy in the Academic Disciplines, General Principles and Practical Strategies*, New York: The Guilford Press.
- Lyons 1968: John Lyons *Introduction to Theoretical Linguistics*, London, Cambridge: Cambridge University Press.
- Machin, Mayr 2012: David Machin, Andrea Mayr, *How to Do Critical Discourse Analysis A Multimodal Introduction*, Sage Publications <https://books.google.com/>
- Reichl 1982: Carl Reichl, *Categorical Grammar and Word-Formation: The Deadjectival Abstract Noun in English*, Tübingen: Niemeyer.
- Roy 2010: Isabelle Roy. Deadjectival nominalizations and the structure of the adjective. In Alexiadou, A. & Rathert, M. (eds.), *The syntax of Nominalizations across Languages and Frameworks*. Berlin, Mouton. DOI : [10.1515/9783110245875.129](https://doi.org/10.1515/9783110245875.129)

Aleksandra Đorđević

#### SUMMARY

This paper shows the history of studying deadjectival nouns as a means of condensation in the service of nominalization in the Serbian speaking area. The review of the treatment, incidence and function of deadjectival nouns in various functional styles which have occurred as a result of linguistic stratification is given as well. The purpose of the paper is to point out the most relevant works dealing with this subject matter, to show how deadjectival nouns are treated in the Serbian language, in which functional styles they have been analysed, and to present roughly the results of the previous studies.

Nominalization is a generally accepted linguistic phenomenon which emerged as a result of linguistic evolution which follows and mirrors the changes in the contemporary people's living. The analysed works show the role of deadjectival nouns in the Serbian speaking area. The analysis of mentioned works, relevant for enlightening this linguistic phenomenon, resulted in conclusion that deadjectival nouns as a means of nominalization are less used than deverbal nouns in Serbian. However, they share many similar features: the way they are derived in the process of morphologic formation, extraction of in-depth clause, syntactic function. Deadjectival nouns can be found in all functional styles, first in those more open to accepting modern linguistic tendencies, and later to be found in other functional styles. Sometimes, deadjectival nouns can have additional function besides condensation, which is dealt with in the mentioned works. The insight in the researching results of deadjectival nouns in The Serbian language corpus can be seen as a clue for the future study of this linguistic phenomenon.

*Key words:* nominalization, deadjectival noun, functional style.



## **ПРИКАЗИ И ОСВРТИ**





*Ивана Бојовић* (Београд) \*

Предраг Пипер, Иван Клајн: НОРМАТИВНА ГРАМАТИКА  
СРПСКОГ ЈЕЗИКА, Матица српска, Нови Сад, 2014,  
581 стр.

Нормативна граматика српског језика јесте прва српска граматика чија је нормативна намена стављена у њену основу, концепцију и структуру. И ова граматика садржи опис граматичких структура и функција савременог српског језика, и објашњење тог описа, али даје, пре свега, експлицитне нормативне оцене граматичких појава тамо где је нормативна оцена посебно важна и где постоје колебања и грешке у употреби граматичких облика. У овој књизи такве напомене су видљиво издвојене и одштапане другачијим слогом да би се лакше уочиле. Нормативне су природе. Само неке од њих су коментари појединих специјалних појава у граматичком систему српског језика.

Нормативне квалификације ослоњене су како на језичку грађу, тако и на богату нормативистичку литературу о српском и српскохрватском језику (библиографски опис дат је на крају књиге) и на актуелну теоријску мисао о језичкој стандардизацији и нормативистици.

У уводном делу истиче се значај ћирилице за српски културни идентитет и њено очигледно потискивање из јавне употребе. Аутори наводе штокавску основу српског књижевног језика екавског и ијекавског изговора речи и истучу да се објашњења и нормативне препоруке обично дају се у екавском облику, али се поред екавских примера, у неким случајевима, наводе и одговарајући примери ијекавског изговора.

У оквиру фонологије, поред поделе гласова и врсте акцената, аутори издвајају поглавља о клитикама и ненаглашеним слоговима.

У поглављу морфофонологије, поред већ уобичајених сугласничких алтернација (једначења, прве и друге палатализације, јотованња, алтернација л/о, губљења сугласника), аутори издвајају трећу палатализацију, карактеристичну за творбу неких глагола, чија се коренска

---

\* ivannabojevic@yahoo.com

морфема завршава на *к*, *г* или *х*. Разматрају се и самогласничке алтернације: непостојано *а*, покретни самогласници и дисимилација самогласника.

У овој граматици пажња је усмерена, највећим делом, на морфо-лошка и синтаксичка правила

Када је реч о морфологији, аутори су најпре поменули правила према којима се морфеме удружују у речи и правила према којима се речи удружују у реченице, а реченице у текстове. У средишту тако схваћене граматике аутори истичу појам граматичке категорије као јединство граматичког облика и граматичког значења. Истиче се, такође, регуларност, као најважнија одлика коју имају граматички облици. Што се тиче граматичких значења, она су обавезна за широке класе језичких јединица, нпр. значење граматичког броја (једнина или множина) обавезна је за све именице, придеве, заменице и глаголе, а значење збирности (*лишће*, *грање*) мање је граматички локализовано, јер је својствено само једном делу именица. Граматичко значење је организовано. Та организованост огледа се у чињеници да свако граматичко значење садржи два или више међусобно супротстављени хзначења. На пример, граматички број обухвата једнину или множину, глаголски вид обухвата свршени и несвршпени вид, итд...

Аутори даље наводе врсте речи и њихову поделу на основне и помоћне (предлози, везници, речце, узвици).

Занимљиво је да у граматичке категорије именица, осим рода, броја и падежа, спада и категорија аниматности (живог или неживог). Она се испољава у томе што је у једнини именица мушког рода на *Ø* наставак, акузатив једнак генитиву ако именица значи живо биће, ако именица значи неживо, акузатив је, по правилу, једнак номинативу. Именице се не могу мењати по категорији аниматности, јер је категорија аниматности селективна, а не парадигматска категорија.

У даљем садржају, аутори се баве именицама према типу промене, именичким деклинацијама: првом, другом и трећом деклинацијом. Потом следе врсте заменица, затим придева према значењу и облику, према типу промене, одређени и неодређени придевски вид и степени поређења.

Највећу пажњу, чини се да привлачи подела бројева. Поред основних, редних и збирних, имамо и опште бројеве: *једини*, *оба*, *обе*, *обадва*, *обадве/обавије*; мушколичне бројеве (искључиво лица мушког пола), нпр. *двојица људи*, *четворица браће*, *вас петорица*, *било их је десеторица*. Коначно имамо и разломачке именичке бројеве, који су изведени од редних бројева суфиксом *-ин-а* (*трећина*, *четвртина*) и при-

ближне бројеве, изведене од основних бројева суфиксом *-ак*, (*десетак*), али су малобројни и и слабо граматикализовани.

Када се говори о глаголима, можда нам је најзанимљивији садржај о футуру другом, као једином глаголском времену које се употребљава само у зависним реченицама, и то погодбеним, временским и односним. Такође би требало пажљиво читати текст о категорији начина. Аутори тврде да постоје три глаголска начина и то индикатив (нпр. *читати*), императив (*читај*), потенцијал (*читао би*). Занимљиво је сазнати разлику између потенцијала и потенцијала прошлог и шта се подразумева под оптативом, који је врло близак радном глаголском придеву.

У даљем тексту граматике, аутори се баве категоријом стања, рекцијом, валентношћу, повратним глаголима и глаголским врстама (неправилни, помоћни глаголи).

На крају морфолофије, обрађују се непроменљиве речи, или помоћне, како их аутори дефинишу.

У поглављу које се тиче творбе речи, објашњава се суфиксација, суфиксација фонетске алтернације, именичка суфиксација, придевска суфиксација, глаголска суфиксација и префиксално-суфиксална творба глагола. Потом следе: префиксација, префиксалне именице, префиксални придеви, префиксални глаголи, префиксални прилози

У оквиру творбе речи слагањем наилазимо на термин *сраслице* – сложенице у којима се први и други део речи завршавају истим обликом и имају исти међусобни однос какав су имали у синтагми од две речи, а једини знак спајања је јединствен акценат. Поред именичких, аутори се баве и придевским, глаголским и сложеницама у другим врстама речи. Објашњава се и творба речи (конверзија) – прелазак речи из једне врсте речи у другу без додавања било каквих афикса. У вези са тим, у граматици су посебно обрађене: супстантивизација (поименичавање), адјективизација (попридевљавање), адвербијализација (прелазак у прилоге) и препозиционализација (прелазак у предлоге).

Када је реч о синтакси, обрађују се: синтаксичке јединице, врсте речи и синтаксичке функције; напоредни и зависни синтаксички односи у простој реченици; конгруенција; рекција и прикључивање. У поглављу реченични чланови обрађују се: предикат, субјекат, допуна, одредбени реченични чланови, атрибут, атрибутив, апозиција, апозитив, адвербијал, реченични додаци.

Објашњава се, потом, синтакса падежа, затим синтакса глагола, употреба временских, начинских, личних и неличних глаголских облика. Не само што се даје преглед простих реченица, већ се објашњава и њихова класификација према глаголском облику, комуникативној

функцији и граматичком значењу. Пише се о реду речи у простој реченици, именичкој синтагми, предикату и редоследу енклитика.

Након простих, говори се о сложеној реченици, општим одликама и врстама напоредосложених реченица, редоследу предикацијских делова у напоредносложеној реченици. У оквиру зависно сложене реченице, говори се о општим одликама и врстама ових реченица, о зависносложеним реченицама према синтаксичкој функцији клаузе, опсегу зависности клаузе од главног дела реченице, обавезности клаузе и допунским реченицама као зависносложеним реченицама са обавезном клаузом. Обрађују се још и реченице са атрибутивном клаузом, апозицијском клаузом и адвербијалном клаузом, на крају – редослед делова зависносложене реченице и асиндетска реченица.

На крају књиге дат је преглед основне литературе, симбола, скраћеница и регистар.

Ако ова књига успе да подстакне учвршћивање и неговање српске књижевнојезичке норме и њено успешно развијање и дограђивање, њен главни циљ биће остварен.

Светлана М. Спајић (Лозница)\*

David Crystal: LANGUAGE AND THE INTERNET.  
Cambridge University Press, 2001, 271. str.

Како и сам наслов сугерише, Дејвид Кристал, један од водећих ауторитета на пољу лингвистике, у овој књизи анализира утицај који Интернет има на језик у данашњој „технолошкој ери“. Већ у предговору, сам аутор наводи како је главни разлог за стварање једне овакве студије чињеница да, када желимо да се додатно информишемо на ову тему, једноставно не постоји одговарајућа литература. У том смислу, он пореди појаву Интернета са револуционарном појавом штампе или телевизије, из чега је лако извући закључак како је таква иновација морала утицати на готово све појаве око нас, па самим тим и на језик. Како је Интернет пре свега социолошка појава, тако и „улога језика постаје централна“ (*Предговор*).

У првом поглављу – *A Linguistic Perspective*, Кристал још једном повлачи паралелу између појаве Интернета и великих проналазака човечанства, објашњавајући да су страхови у вези са његовим утицајем на цивилизацију потпуно оправдани. Ту даје и кратак преглед историје настанка Интернета. Аутор наводи да је циљ његовог истраживања да испита утицај компјутера – пре свега Мреже – „на језик уопштено и појединачне језике“ (стр. 6), као и да утврди да ли се наше лингвистичко понашање на Интернету довољно разликује од претходно устаљеног језичког понашања, да би се могло окарактерисати као „револуционарно“ (стр. 6) Ако постоји глобално село – наставља Кристал – морамо се запитати: „Који би то био његов дијалект?“ (стр. 6). Једна од битнијих тачака у овом поглављу јесте појам *језичког варијетета* (language variety) који има следеће карактеристике: графичке, ортографске, граматичке, дискурсне, лексичке. За сада, језик Интернета већином подразумева писани текст, док усмено изражавање има „ограничено присуство

---

\* svetlanaspajic@yahoo.com

на Мрежи“ (стр. 9) кроз видео-снимке, клипове, филмове. Уз овај вид изражавања иду и додатне – фонетске и фонолошке одлике језика.

У истом поглављу, обрађује се и *e-mail* као модерни начин комуникације, који доста варира у погледу дужине и стила, па је тако и језик мејлова тешко генерализовати.

*Chatrooms* такође имају специфичан језик, посебно уколико је корисник укључен у више њих симултано. Закључак је да је језик ових група прилично разнолик и да има много варијетета.

Вирутелни светови (*virtual worlds*) имају своје особености – у оваквим измишљеним световима, „лингвистичке могућности су огромне“ (стр. 13) али, без одређених ограничавајућих правила, као и у свакој игри, комуникација би убрзо постала немогућа.

*World Wide Web* (WWW) омогућава комуникацију и интеракцију између корисника широм света, и као таква укључује огроман дијапазон тема – од енциклопедијских референци до *Жutih страница*; самим тим, поставља се питање да ли је језик овакве мреже кохерентан.

Морамо очекивати још много иновација и измена у овом виду комуникације, односно – језика. Можда ћемо чак морати да усвојимо нови говор, оно што аутор назива *Netspeak* а што се још дефинише и као *електронски језик* или *електронски дискурс*. С обзиром да је у настајању, „језик корисника Интернета је у транзицији“ (стр. 6).

*The medium of Netspeak* је поглавље у коме аутор разматра специфичности језика Интернета као „електронског, глобалног и интерактивног медија“ (стр. 23). Као предуслов за ову анализу, Кристал наводи факторе који раздвајају писани и говорни језик, као што су: визуелни контакт између учесника, динамичност, постојање/непостојање временског распона између продукције и рецепције језика, итд. Оно што чини језик Интернета посебним и јединственим јесте то што он поседује карактеристике оба ова вида изражавања. Тако чак и онај језик који се на Мрежи употребљава у писаној форми, „показује неколицину кључних одлика говора“ (стр. 29). Оно што такође издваја дотични метајезик од свих других јесте то што многе његове карактеристике нису условљене самим учесницима, као што је то случај у „живој“ комуникацији, већ софтвером као спољним фактором. Постепено, метајезик Мреже надокнађује оне недостатке које има у односу на говорни језик: тако, на пример, мањак гестикације, мимике и осталих екстралингвистичких елемената покушава да компензује тзв. смајлијима или употребом емотикона (*emoticons*, стр. 36).

Међутим, питање које интригира научнике јесте – зашто су се ове новине у писаном језику појавиле управо сада, са појавом Интернета? Одговор

се вероватно крије у брзини и непосредности овог језика, у његовој „блискости самом говору“ (стр. 38)

Недефинисан језички идентитет електронског језика јесте тема следећег Кристаловог поглавља, *Finding an identity*. Трагом овог питања, долази се до нешто старије и шире теме – самог идентитета чланова Интернет културе. Као показатељ да се ради о једном новом, другачијем језику, као и о новој култури, појављују се многобројни речници и водичи за нове кориснике, који имају сврху да исте упуте у тајне успешне и брзе комуникације на Мрежи. Ово је свакако корак више ка стварању експлицитних правила метајезика. Оно што разликује ову врсту упутстава јесте обрнути ред класичних прескриптивних књига – говорни испред писаног језика, неформални испред формалног стила, али их ово не лишава њихове основне функције. Ево и неких базичних абривијатура које се често користе на Интернету (како је глобални језик мреже за сада енглески, то су и ове скраћенице настале од енглеских речи; што не значи да се оне не развијају и на другим језицима):

imo	in my opinion
iou	I owe you
iow	in other words
irl	in real life
jam	just a minute
j4f	just for fun
jk	just kidding

Четврто поглавље књиге *The language of e-mail* бави се, са једне стране једноставним, са друге стране изненађујуће компликованим језиком електронске поште. Оно што чини овај језик једноставним јесте софтверска стандардизација која је доста напредовала последњих година. Ова књига бави се на првом месту оним тежим, мање стандардизованим делом језика, који махом почива на различитим перцепцијама намене овог вида комуникације, а самим тим и језика који тој намени највише одговара. Ово је сасвим оправдано, када се у обзир узме број корисника, као и њихова различитост у погледу пола, образовања, етничке припадности. Даље, Кристал понаособ анализира структурне елементе мејлова (заглавље, тело, посебну конструкцију честитки и сличних „картица“). Оно што аутора највише фасцинира, јесте „невероватна количина варијација које се могу наћи у оквиру овог медијума“ (стр. 106), као и његова посебност.

*The Language of Chatrooms* је део књиге који се бави групама – причаоницама, наравно, у тону читаве студије, пре свега њиховим јези-

ком. Овај вид комуникације са собом носи специфичности условљене чињеницом да се ради о асинхроном учествовању у конверзацији, за које Кристал сматра да је „само средиште ствари“ (стр. 135). Саме групе могу бити разноврсне по карактеру – академске, професионалне, социјалне... То ће, дакако, условити и тип њиховог метајезика. У овим групама преовлађују дуги монолози или равномерни дијалози. Једна од особености овог вида комуникације јесте трајност самих порука учесника – како се ради о писаним порукама, тако оне имају тенденцију да дужи временски период остану доступне на Интернету. Чак и на малом узорку порука из поменутих група, могу се уочити одређене језичке подударности. Неке од њих су „преплављеност употребом заменице *ja*“ (стр. 147) или употреба реторичког питања, али исто тако и изостанак смењивања учесника.

У наредном поглављу, *The language of Virtual Worlds*, обрађене су ситуације специфичне по томе што се комуникација односи на потпуно измишљене теме и предмете. Прво што привлачи пажњу лингвиста јесте широка употреба акронима за именовање различитих виртуелних светова, игрица или друштава (MUD, MUCK, MUSE). Због своје имагинарне природе, „вероватно ниједан други Интернет домен не нуди толико могућности за креативност и експресивност“. Врло је вероватно да ће овај домен развити засебан, одвојен језик унутар метајезика, што аутор наводи као основни разлог због ког овој појави посвећује читаво поглавље. Што овај медијум постаје стручнији, то и његов језик постаје префињенији.

У последњем одељку књиге – *The language of the Web*, аутор поставља питање: да ли може постојати кохерентан језик Интернета, када се узме у обзир његова разноврсност и ширина? На неки начин, Мрежа је „огледало графичког изражавања нашег језика“ (стр. 201). Једна од занимљивих тема јесте и могућност коју Интернет пружа људима широм света, а то је да пишу за милионе, односно – да своје ставове, мишљења и знања износе на Мрежу која их, потом, „дистрибуира“ у целом свету. Какав језик треба користити у ту сврху – горуће је питање.

Из свега наведеног, аутор изводи закључак да смо врло вероватно „на рубу до сада највеће језичке револуције“ (стр. 241).

Након саме Кристалове студије, дати су *Index of authors* и *Index of topics* (организовани алфабетним редом).



Бојана Герун (Крагујевац)

Јасмина Грковић-Мејџор: ИСТОРИЈСКА ЛИНГВИСТИКА,  
Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића  
Сремски Карловци, 2013, 390 стр.

Књига коју представљамо обухвата ауторкина дугогодишња испитивања, односно радове из области историјске синтаксе, семантике и лексикологије, а који су засновани на богатој грађи. Реч је о осамнаест радова који су настајали у претходних седам година. За историјску лингвистику, ауторка каже да је узбудљива дисциплина, јер настоји да, полазећи од појединачних, системских и типолошких промена, објасни природу људских когнитивних способности (опажање, концептуализација и класификација појава у свету). Ауторка овог драгоценог зборника је, између осталог, редовни професор на Филозофском факултету у Новом Саду и дописни члан САНУ.

Оно што ауторку интересује, признајући да није лако одговорити на следећа питања, будући да је сваки систем сложени спој општих когнитивних образаца и културних модела света, јесте следеће: ако је језик човекова слика света, шта је онда у тој слици универзално, а шта посебно, и о чему онда, сходно томе, сведочи обиље структурно и типолошки разноврсних језика? Ауторка инсистира на нераскидивој вези когнитивног и типолошког аспекта језика (оличеног у поднаслову књиге), јер сматра да је типолошка детерминанта језика семантичке природе, а да је, самим тим, дубински значењски „калуп“ језика у исто време и огледало темељне слике света.

Књига обухвата, као што рекосмо, осамнаест радова, који се баве историјском синтаксом и историјском семантиком и лексикологијом. На самом почетку, ауторка пише о *Когнитивном аспекту развоја транзитивности* (8–32), о *Улози синтаксичке транзитивности у развоју словенских синтаксичких конструкција* (33–54), као и рад који иде *Ка реконструкцији прасловенске синтаксе* (55–71). Затим следе радови: *Датив + инфинитив: праиндоевропско порекло и словенски развој*

(72–97), *О конструкцији акузатива с партиципом (типолошки и когнитивни аспект)* (98–115), *Развој предикативне посесије у словенским језицима* (116–138), *Развој футура у старосрпском језику* (139–170), *Образац српског „боли ме глава“ као синтаксички архаизам* (171–193), *О праиндоевропском компаративу у светлу језичке типологије* (194–205), *О доприносу језичке типологије етимолошким истраживањима* (206–218), радови који се баве *Когнитивним основама семантичких промена* (219–245), *когнитивним примитивима 'прав' и 'крив'* (246–266), затим следи *Прилог историји лексичко-семантичке групе -грѣх* (267–291), *Појам здравља у индоевропским језицима* (292–3139), *О прасловенским формулама заклињања* (314–339), *Формулама с придевом -цѣль у старосрпским повељама* (340–349), *О семантици старословенских придева добръ и благы* (350–364) и рад који се бави *Глаголима перцепције у старословенском језику* (365–388).

Ауторка напомиње да *транзитивност* није универзална категорија, јер не постоји у језицима активне типологије, а оно што покушава са когнитивног и типолошког становишта да утврди јесте пут којим се активни језички тип трансформише у номинативни (субјекатско-објекатски односи), при чему се реченица централизује око предиката стварањем глаголске валенце, односно стварањем афиксалних морфема којима се дефинише његова семантичка категорија. Оно што је текло паралелно са граматикализацијом номинатива, према ауторкиним речима, јесте и граматикализација акузатива као падежа објекта. Међутим, развој субјекатско-објекатских односа у конструкцијама с глаголима који означавају ментална стања и процесе, насупрот оним глаголима који су означавали физичке радње, текао је далеко спорије, уз варирања акузатива, генитива и датива, с општом тенденцијом ширења акузатива на рачун друга два падежа. Типични субјекатско-објекатски однос, према речима Грковић-Мејдор, исказује се номинативно-акузативном структуром, док се нетипични односи означавају другим падежима или предлошко-падежним конструкцијама (предлошко-падежне структуре су маркиране и семантички сложеније у односу на канонске транзитивне конструкције са слободним акузативом).

Циљ који ауторка поставља у раду који се бави улогом *синтаксичке транзитивности* у развоју словенских синтаксичких структура, јесте да укаже на то да су главни синтаксички процеси у историји словенских језика, заправо, одраз типолошке промене породице индоевропских језика, и то кретање ка номинативном језичком типу, чија је главна одлика транзитивност, будући да рани праиндоевропски није имао категорију транзитивности (није било пасива као једног од глав-

них показатеља развијене транзитивности). Категорија транзитивности као градуални процес, како наводи ауторка, постепено се развијала и, у новом систему, акузатив постаје инваријантна форма објекта, представљајући различите семантичке улоге (пацијенс, извор, тема, циљ итд.), као што је и инваријантни субјекат у номинативу могао да има различите семантичке улоге (агенс, посесор итд.). Јасмина Грковић-Мејџор, такође, поставља питање губитка апсолутног датива који се први изгубио, и као могући одговор нуди ширење синтаксичке транзитивности, односно апсолутни датив, као адвербијални модификатор, имао је најслабију семантичку везу са предикатом, јер је исказивао секундарну радњу / стање. Ауторка закључује да се у новом, транзитивном систему реченица централизује око предиката (центрипетална сила предикације), изградњом рекције и валенце, што је допринело јачању реченичне кохезије.

Циљ поглавља који се односи на реконструкцију *прасловенске синтаксе*, како наводи ауторка, јесте да укаже на то да словенска историјска синтакса треба да има не само јасно дефинисане методе и корпус, него и теоријски оквир који би поменути реконструкцију прајезичких структура учинили лингвистички оправданом и теоријски утемељеном. Оно што ауторка констатује јесте чињеница да су неопходне обе методе упоредне граматике (метод унутрашње реконструкције и компаративна метода) приликом реконструкције прајезичких модела, а теоријски приступ који се до сада показао најуспешнијим у домену реконструкције индоевропске синтаксе, јесте типолошка лингвистика. Дубинска промена, како констатује ауторка, изазива системске промене језичког типа, које се различито манифестују, а развој синтаксичке транзитивности и глаголске рекције обухватао је не само стварање инваријантне форме директног објекта, већ и тешње везивање реченичних елемената за предикат као реченично језгро, што је условило губљењем номиналних структура и њихову замену вербалним конструкцијама. Мејеово запажање, како наводи ауторка, открива основну синтаксичку особеност ранијег праиндоевропског, а то је непостојање синтаксичке транзитивности. Настају структуре у којима је хијерархија елемената у реченици маркирана, што се види у настанку морфолошких падежа адвербијалне функције, глаголске рекције и валенце.

Јасмина Грковић-Мејџор поставља питање зашто је нестао акузатив са партиципом, и каже да када, развојем транзитивности, предикат постаје центрипетално језгро реченице, мора се уклонити друго, иако слабије предикативно језгро – партиципско, које ће се трансформисати у вербалну структуру. Даљом разградњом номиналног система,

према ауторкиним речима, губи се форма за маркирање директне евидентности – АП, али се, уобличавањем хипотактичких структура, у историји словенских језика она поново формализује, у складу са системским одликама језика вербалног типа. За категорију посесије, ауторка каже да спада међу универзалне језичке концепте које је тешко дефинисати, а циљ који поставља јесте да истражи општи развој предикативне посесије у словенским језицима, и да се покаже који су то унутрашњи језички узроци и механизми, као и која је улога језичких контаката у овом процесу. Основни узрок крупних синтаксичких промена од праиндоевропског до словенских језика, како закључује, била је типолошка промена: кретање ка језику номинативног типа (синтаксичка транзитивност), односно кретање од језика оријентисаног ка теми ка језику оријентисаном ка агенсу (субјекту). Ово типолошко кретање, како констатује ауторка, изазвало је низ промена, а једна од њих је била и губљење *mihi-est*-предикативне посесије, док се у већини словенских језика постепено развијалала транзитивна *habeo*-структура.

Типолошком променом, како каже ауторка, када развојем транзитивности предикат постаје центрипетално језгро реченице, он постаје и носилац категорије времена, и футур се као когнитивно сложенији од презента и претериталних времена, развија након праиндоевропске епохе. Формирање футура у старосрпском, како Грковић-Мејдор закључује, резултат је интеракције унутрашњег језичког развоја и језичког контакта. Када је реч о архаизмима, ауторка каже да се они чувају у специфичној језичкој грађи као окамењена средства (изреке, клетве, пословице итд.), што се може видети у примерима са радним глаголским придевом у оптативним изрекама (*Бог ти дао здравље* 'нека ти Бог да здравље'). Они су ограничени на посебне домене и највероватније се уче као готови обрасци за одређене категорије, за разлику од продуктивних језичких модела.<sup>1</sup> Ауторка закључује да је конструкција с глаголом стања и носиоцем стања у акузативу дубоке старине и везана за праиндоевропски језик активног типа, а да се у стандардном српском језику имперсонална структура сачувала као *синтаксички архаизам*.

---

<sup>1</sup> Ауторка наводи имперсоналне реченице (*Боли ме глава* или *Зуји ми у ушима*), где је експеријенсер у акузативу и дативу, одступају од номинативне типологије, што је показатељ синтаксичког реликта или иновативне структуре. Ауторка додаје да имперсонални обрасци представљају остатак активне типологије раног праиндоевропског прајезика, у којем транзитивност није постојала. Међутим, развој транзитивности, закључује Грковић-Мејдор, изазвао је низ крупних промена у синтаксичком устројавању индоевропске реченице.

Грађа најстаријих индоевропских језика, према ауторкиним речима, показује да се релативна компарација остварује синтаксички, без морфолошког компаратива, а да се конструкција с компаративним афиксом развија тек крајем праиндоевропске епохе. Ауторка констатује да развој индоевропског компаратива показује три типолошка стадијума: изолативни, аглутинативни и флективни, а да касни праиндоевропски није био идеални флективни систем и да то треба имати на уму при реконструкцији.

Ауторка нас подсећа на важност примене типологије у дијахроним истраживањима (етимолошким истраживањима), а да се до сада најуспешнијим показао холистички типолошки приступ (језички нивои су међусобно зависни од прозодијских структура, преко морфолошких, синтаксичких и лексичких). Дијахрона типологија, према ауторкиним речима, представља језик као динамични, непрестани процес и помаже у сагледавању његових типолошких (и хронолошких) слојева, чиме језичка типологија отвара могућност да се границе етимолошких истраживања помере дубље у прошлост. Принципи који су важили данас, када је реч о језику, морали су важити и у прошлости – подсећа нас ауторка на овај постулат на коме се темељи типолошка лингвистика. У грађењу сложенијих концепата (одговарајуће лексике), полазна тачка су за човека појаве у природи, људско тело, његов положај и веза са околином, а на будућим, интердисциплинарним истраживањима (етимологија, историјска семантика, когнитивна психологија, антропологија, етнолингвистика), како констатује ауторка, јесте да дубље осветле опште путеве семантичког развоја и улогу семантичких примитива. За дистинкцију 'прав' и 'крив' на прасловенском и у словенском свету, ауторка наводи да је то једна од основних појмовних опозиција којима се сегментује реалност, али и основа за вредновање појава, констатујући на крају овога излагања да основни принципи савремене когнитивне лингвистике, који важе за синхроне језичке системе, важе и када се говори о развоју језика.

Ауторка нас подсећа на оно што је лингвистима већ одавно знано, а то је да језик није огледало света већ човекове слике света, и да лингвистика, у својој потрази за природом човекових концептуалних моћи, не може сама деловати. Историјска семантика пружа увид у развој човековог појмовног света, а њен семазиолошки приступ, према ауторкиним речима, полази од етимологије речи, која разоткрива њихова изворна значења и грађење нових лексема. Оно што ауторка посебно истиче јесте чињеница да историјска семантика и етимологија показују да границе међу значењима нису ни јасне ни чврсте. Пореди

концепт 'здравља' са целовитошћу, ауторка закључује да ако је нечије *здравље нарушено, оштећено или поткопано* – оно је изгубило целост и чврстину; ако је некога *начела болест* – он више није цео; ако је *здравље крхко* – оно је ломљиво итд. Историју језика, Јасмина Грковић-Мејџор пореди са когнитивном археологијом, која тако открива трајност когнитивних примитива (базичних појмовних метафора), и открива да се речник, посматрано историјски, може свести на ограничен број когнитивних примитива, као полазишта приликом евалуације и категоризације појава у свету – што представља важан задатак историјске лингвистике.

Јасмина Грковић-Мејџор се залаже за интердисциплинарни приступ у лингвистици, у којем истраживача пореди са трагаоцем, односно са когнитивним археологом. Применом холистичког теоријско-методолошког приступа, ауторка указује на нераскидиву везу когнитивног и типолошког аспекта језика. Једноставан, јасан и исцрпан приказ обрађиваних тема, обезбеђује велику вредност овом делу, компактне структуре, у садржинском и техничком смислу.

Ана Ј. Барбатесковић (Београд)

Тијана Ашић: НАУКА О ЈЕЗИКУ. Београд: Веоbook,  
Крагујевац: ФИЛУМ, 2011, 211 стр.  
Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2014,  
174 стр.<sup>1</sup>

Више од две деценије се у Србији као (примарни) уџбеник за уводне курсеве из лингвистике у гимназијама и на факултетима филолошког усмерења користи *Увод у општу лингвистику* Ранка Бугарског. Наука о језику је за то време напредовала – не само да су стечена нова знања већ су се и изродили другачији приступи језику и утемељене раније непознате лингвистичке дисциплине. Стога је постало јасно да је потребно написати нови приручник, у којем би биле изложене савремене теорије и анализирана открића и гледишта и лингвистике XXI века. Године 2011. Веоbook и Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу објавили су уџбеник *Наука о језику*, а издање Завода за уџбенике и наставна средства из 2014. године представља његову технички унапређену верзију. Ауторка уџбеника је Тијана Ашић, редовна професорка на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу и афирмисана лингвисткиња, која већ 20 година проучава језик из различитих углова. Своја досадашња искуства и стечена знања одлучила је да преточи у књигу, која је заправо ода Језику, „тој чудесној појави која је истовремено и орган и систем и творевина и узрок и последица и апстракција и материја” (стр. 15).

Приликом писања ове књиге, ауторка се, како сама наводи, ослањала на дотадашње популарне лингвистичке приручнике код нас и у свету, што је донекле оставило трага у структури књиге. Наиме, књига углавном прати уобичајен начин представљања језика као феномена, полазећи од дефинисања језика, његових особина и функција, прелазећи преко свих језичких нивоа (фонетике и фонологије, морфологије, творбе речи, лексикологије, синтаксе, семантике, прагматике), истичу-

---

<sup>1</sup> Приказ се заснива на издању Завода за уџбенике и наставна средства.

ћи корелацију језика са мишљењем и друштвом и завршавајући кратким приказом историје лингвистике. Међутим, оно што *Науку о језику* одваја од осталих сличних лингвистичких приручника на српском језику јесте усмереност на савремене лингвистичке токове, нарочито оне који се првенствено дотичу односа језика и ума, заинтересованост за шире сагледавање језичке природе и језичког развоја, и то понајвише из угла еволуције, и ауторкина заљубљеност у лингвистику и предмет њеног проучавања, која се читава у свакој реченици у књизи и која је врло инспиративна за будуће младе лингвисте.

Изузимајући одељке *Захвалница*, *Читаоцима*, *Уводне напомене* и *И на крају*, књига се састоји од 9 поглавља, која су даље сегментирани на мање тематске целине. То су: *Језик: порекло, особине и функције* (стр. 19–32), *Језик, гласови, слова* (стр. 33–48), *Реч: морфологија, творба и лексикологија* (стр. 49–66), *Речи, синтагме, реченице – синтакса* (стр. 67–80), *Реч, реченица, значење – семантика* (стр. 81–94), *Моћ исказа – прагматика* (стр. 95–107), *Језик и мишљење* (стр. 109–122), *Језичка разноликост и језичко раслојавање* (стр. 123–141), *Кратка историја лингвистике до XX века* (стр. 143–152). Свако поглавље конципирано је тако да садржи увод, у којем се читаоцу представљају теме и питања који ће бити предмет интересовања у датом поглављу, средишњи део, у којем се прегледно образлажу концепти, прецизно дефинишу појмови, сликовито описују сложени феномени, пријемчиво објашњавају теоријски и емпиријски проблеми о језичкој природи и као илустрације наводе бројни примери из различитих језика, и закључак, у којем се сумирају научни резултати у вези са проблематиком постављеном у уводу, али и отварају питања на која лингвистика тек треба да одговори. На крају књиге дат је и мали речник лингвистичких појмова, у којем су сажето дефинисани кључни појмови који су претходно у књизи споменути и детаљније објашњени.

С обзиром на то да је језик тако комплексан феномен да га је тешко објаснити лаицима, и то не само студентима већ и свима осталима које окупира природа језика али нису лингвисти, а њима је књига такође намењена, ауторка је вероватно сматрала да је потребно да успостави приснији однос са својим читаоцима. Зато им се обраћа на самом почетку, у одељку *Читаоцима*, представљајући општу лингвистику као научну дисциплину која проучава језик у његовој свеукупности и постављајући бројна питања у вези са језиком, његовим манифестацијама и релацијама са другим, нарочито биолошким, психолошким и социјалним категоријама, на која ће одговарати у поглављима која следе.



У првом поглављу ауторка полази од прапочетака, од појаве *Homo sapiens* и његовог најмоћнијег оруђа и оружја – језика. Ова врста из рода *Homo*, према најновијим сазнањима која се овде износе, стекла је језик као комуникативно средство које јој омогућава да помера границе захваљујући неуролошком сазревању, а не спуштању ларинкса, како се раније сматрало. Особине модерног језика ауторка супротставља особинама животињских комуникативних система, чиме жели да укаже на јединственост човекову, која га је учинила супериорном врстом. Такође, за разлику од животиња, код човека језик има бројне функције, с тим што су примарне когнитивна и социјална. Ауторка одбацује дебату која је од те две функције примарнија као излишну и апсурдну, сматрајући да између мишљења и размене информација постоји суштинска повезаност, што је очигледно у данашње време, када се размена и обрада (електронских) информација толико прожимају (стр. 27). Сем тога, такав став, према ауторки, подржава и теза да је језик (био) један од начина борбе за опстанак, у спрези са мишљењем. При крају се представља почетак модерне лингвистике са тезама Фердинанда де Сосира о језичком знаку, његовим особинама и односима са другим знаковима у систему.

У наредних пет поглавља приказује се функционисање језика по нивоима. Очекивано је било да се у њима објасне основни лингвистички појмови, попут јединица емског и етског реда и процеса којима се те јединице комбинују и устројавају у систем. Али, у овом уџбенику се језичкој структури не прилази само на традиционалан начин, већ се ранија знања стављају у шири когнитивни и еволуциони контекст, чиме ауторка подстиче читаоце да размишљају о томе зашто је језик такав какав јесте. Понегде се појмови износе другачијим редоследом у односу на приручнике претходнике, али ће читалац лако увидети да је и такав приступ смислен. Новину представљају и савремене теорије, пре свега у домену синтаксе, семантике и прагматике.

У другом поглављу разматра се материјална и апстрактна природа гласова и њихово фиксирање у писму. Представљени су говорни органи и њихова улога у произвођењу гласова, а затим и класификација гласова у језицима света на основу артикулационих параметара. Сем физиолошке, представљена је и физичка страна гласова, коју ауторка суптилно повезује са рецепцијом и перцепцијом говора. Тек кад је дошла до представа у људском уму, ауторка уводи фонему као апстрактну језичку јединицу, што је помало необичан али заправо логичан след информација. Наведена су дистинктивна обележја према Роману Јакобсону, а указује се и на дистинктивну функцију прозодијских елемената.

На крају, дата је кратка историја писма и преглед главних система писања у свету.

На почетку трећег поглавља се критички анализира уобичајена дефиниција речи<sup>2</sup> и показује се да је таква дефиниција само генерализација многоструких манифестација речи из различитих перспектива. Овде се поставља интригантна хипотеза: структура речи имитира мозаичку структуру ума (стр. 51). Неуобичајено за лингвистичке приручнике на српском језику, тек након контрастирања морфемске и творбене анализе, прелази се на категоризацију речи, тј. поделу речи на врсте/класе, и указује се на проблеме који постоје приликом одређивања врста речи, нарочито услед промена у језику. Занимљиво је ауторкино гледиште да лексикологија представља хибридную дисциплину, која представља спој морфологије и семантике. Отуда постаје јасно зашто се у овом поглављу реч посматра и из лексиколошког угла, и то на основу порекла и сфере употребе. Најзад, ауторка се осврће и на примењене дисциплине – лексикографију и превођење.

Иако се у четвртном поглављу полази од традиционалног приступа, акценат је на модерној, генеративној теорији, њеним формалним методама, резултатима које је дала стално преиспитујући себе и из њих проистеклим импликацијама о човеку као врсти. Ауторка наводи четири принципа синтаксичке организације, дефинише синтаксичке јединице и функције и показује како се реченица анализира путем синтаксичких стабала и то поткрепљује дијаграмима. Главнину поглавља чини приказ генеративне граматике: указује се на рационалистичко исходиште генеративизма, представљају се основне тезе и циљ истраживања у оквиру овог приступа. Такође, приказане су све фазе кроз које је генеративна граматика прошла: од стандардне теорије, преко проширене стандардне теорије, теорије X са цртом, теорије принципа и параметара, теорије управљања и везивања, падежне теорије, до савременог минимализма. Ауторка указује на рефлексивност ове школе: непрестано се реevalуирају теоријске поставке, што резултује новим лингвистичким појмовима и дубљим увидима у природу језика.

У петом поглављу феномену значења ауторка прилази са филозофског становишта и наводи питање које је заокупљало пажњу бројних мислилаца: „шта ми, када именујемо неки предмет, саопштавамо о његовим одликама и у каквим је он односима са осталим предметима који носе то исто име?“ (стр. 81–82). У оквиру семантике постоји неко-

---

<sup>2</sup> Реч је стални и акценатовани скуп гласова који има значење и ступа у синтаксичке односе са другим речима.

лико субдисциплина које се из различитих углова баве значењем, а овде су представљене следеће: лексичка семантика, реченична семантика, когнитивна семантика, семантика граматичких речи/израза, формална семантика. За сваку наведену субдисциплину предочени су предмети истраживања, тежње и достигнућа. Оволики број приступа, као и разноврсност тема којима се семантичари баве, укључујући и ауторку ове књиге, потврђује да је у лингвистици круцијално разумети значење речи и реченице. Али, тај тешко схватљив феномен овде је приказан једноставно, а да при том научне идеје нису изгубиле на својој комплексности, што је право умеће.

У шестом поглављу представља се теорија говорних чинова и илуструју Грајсове конверзационе максиме. Ауторка истиче да је когнитивни приступ допринео да се стекну нова сазнања и у домену прагматике: изнедрен је модуларан приступ обради језичких информација у људском уму. На овом приступу заснива се актуелна теорија релевантности, чији су постулати овде изложени и образложени. Разумевање шта (је) саговорник (хтео да) каже и исправна процена како се треба језички понашати, имајући на уму друштвене околности, спадају у комуникативну компетенцију, коју ауторка сматра подједнако важном као и језичку. На крају се представља нова дисциплина – интеркултурна прагматика, која се бави сличностима и разликама у конверзационим начелима у различитим културама.

Однос језика и мишљења је за ауторку суштинско питање на које лингвистика треба да одговори, па је овом питању посветила цело поглавље. У оквиру седмог поглавља разматрају се различите манифестације тог односа на онтогенетском и филогенетском плану. Прво се указује на везу између когнитивног и језичког развоја, тачније на Платонов проблем (како деца брзо и лако усвајају матерњи језик, упркос сиромашности језичког инпута), а затим се нуди објашњење за тај проблем у оквиру интригантне LAD<sup>3</sup> теорије – људи се рађају са биолошким механизмом за усвајање језика. Наравно, представљена је и супротна теорија учења, која истиче важност окружења и постојање сазнајне основе као неопходне потпоре за усвајање језика. У наставку ауторка се усредсређује на повезаност између мишљења и језика, тачније на питања да ли је мишљење предуслов за развој језика или продукт развоја језика и да ли је језик слика стварности чији смо део или пак призма кроз коју сагледавамо себе и друге. Хипотезе које се баве овим питањима – хипотеза о лингвистичком детерминизму и хипотеза

---

<sup>3</sup> LAD – language acquisition device.

о лингвистичком релативизму – ауторка излаже и наводи аргументе за и против за сваку хипотезу. Јаснијем сагледавању међуодноса језика и ума у будућности ће сигурно допринети и нова дисциплина – неуролингвистика, чији се предмети и методе укратко представљају.

У осмом поглављу приказује се диверзитет између језика и унутар језика, први у виду бројних језика који постоје, а други у виду различитих социјалних варијетета. Ауторка се пита шта су узроци језичких промена које доводе до језичке шароликости и да би одговорила на то питање, прави паралелу са механизмима који доводе до диверзитета међу врстама у природи. Слично као и у природи, до промена у језику долази зато што се временом акумулирају измене које настају преношењем с генерације на генерацију и због потребе да се језичка порука прилагоди сврси, тј. да буде истовремено што једноставнија а информативнија. Ауторка сматра да убудуће акценат лингвистичких истраживања треба да буде управо на разумевању еволутивних механизма који доводе до језичких промена и структурних разлика међу језицима. Но, међу језицима постоје и сличности, које се виде кроз језичке универзалије и језичке породице, које су укратко представљене, али са мноштвом интересантних података. Враћајући се на еволуцију, ауторка напомиње да и пицине и креоле треба проучавати и из овог угла, а не само социолингвистички. Даље, на примерима се показује како је језик средство идентификације, и то на класној, расној, старосној, полној равни. Као најзанимљивији варијетет ауторка промишљено издваја (омладински) жаргон, будући да је он близак читалачкој публици.

С обзиром на то да су у претходним поглављима представљена достигнућа лингвистике XX и XXI века, ауторка у деветом поглављу показује да је мисли о језику било и раније. Током векова бројне идеје су се рађале, неке су чак претече модерних, а већина је нестајала услед њихове научне неодрживости. Ако се посматра еволуција човекове мисли о језику, примећује ауторка, увиђа се да у лингвистици постоје две тенденције: прва је филозофска, усмерена на разумевање природе језика, а друга филолошка, која дескриптивном анализом језика тежи да утврди прескриптивна правила. У наставку се хронолошки наводе школе и правци у лингвистици, а у оквиру сваке се приказују њена достигнућа и утицај тадашњих идеја на савремену лингвистику. Овај кратак преглед служи да читалац увиди како су предмет и циљ науке о језику вековима исти, а да су се мењали само теоријско-методолошки приступи. Познавање историје науке нарочито је важно за оне који тек улазе на научну сцену, јер „откривајући 'старе заблуде', млади научник по-

стаје свестан да су актуелна и популарна схватања о језику и мишљењу тек хипотезе које се могу доказати или оспорити“ (стр. 152).

*И на крају*, у истоименом одељку, ауторка покушава, и у томе успева, да пореди структуру ДНК и структуру језика. Закључује да је у поређењу са ДНК језик много сложенији, јер је број основних језичких јединица (фонема) неколико пута већи од броја ДНК база и јер је, за разлику од информативне структуре ДНК, која је линеарна, језичка структура – хијерархијска (стр. 154). Таква сложеност учинила је да језик постане *differentia specifica* људске врсте.

*Наука о језику* је модеран уџбеник опште лингвистике, у којем су систематично изложени основни лингвистички постулати, поткрепљени и илустровани бројним примерима, али и освежени новим сазнањима и интерпретирани у светлу савремених лингвистичких и когнитивних теорија. У оквиру сваког поглавља представљени су релевантни лингвистички феномени, чиме читалац стиче општи увид у проблеме којима се лингвистика бави. Приметна је кроз целу књигу ауторкина фокусираност на однос језика и мишљења, као и на еволуцију језика. Ова питања захтевају интердисциплинарни приступ, што ова књига и показује – уводе се бројне дисциплине које представљају спој две, а некада чак и три науке, а ауторка се у тумачењу језичких појава позива на открића из других наука, прилично удаљених од лингвистике. Питање језика треба сагледати не само, као до сада, из психолошког и социолошког угла, већ и из угла еволуционе биологије, генетике и палеонтологије, а то је новина у српској академској средини.

Кроз целу књигу ауторка води дијалог са читаоцем: отвара бројна питања, али и нуди компетентне одговоре; позива се на читаочево искуство, како би му приближила апстрактне лингвистичке појмове; саветује читаоца какав став треба да изгради према новим појавама у језику. Овакав приступ је помало необичан, али методички оправдан – уџбеник треба да буде такав да се полази од питања која ће се у наставку обрађивати, да нове појмове повезује са старима, чак и оним из других дисциплина, да евоцира искуства читалаца из свакодневног живота, и на концу, да пробуди радозналост код њих.

Стога ће *Наука о језику* због своје модерности и приступачности сигурно бити популарна међу будућим младим лингвистима.

Стефан Милошевић (Београд)

Максим Кронгауз: РУССКИЙ ЯЗЫК НА ГРАНИ  
НЕРВНОГО СРЫВА. Москва: Знак, Языки славянских  
культур, 2009, 145 стр.

Максим Анисимович Кронгауз (1958) један је од најпознатијих савремених руских лингвиста. Управник је Катедре за руски језик Руског државног универзитета хуманистичких наука у Москви и директор Института за лингвистику на истом универзитету. Аутор је неколико монографија из области семиотике и семантике (*Семиотика, или Азбука общения*, 1997, *Приставки и глаголы в русском языке: Семантическая грамматика*, 1998, *Семантика: учебник для студентов лингвистических факультетов высших учебных заведений*, 2005). Широј јавности познат је по својим чланцима о руском језику у часопису *Русский язык* и дневним новинама *Ведомости*. На основу тих чланака, али и коментара о њима које су читаоци остављали на интернету, настала је књига *Русский язык на грани нервного срыва* (*Руски језик на ивици нервног слома*), која је доживела неколико издања (2007, 2009. и 2013), а 2008. године књига је ушла у ужи избор за награду *Просветитељ*, која се додељује за најбоља научно-популарна дела.

Популарности књиге вероватно је допринео став аутора да понуди отворени разговор лингвисте с друштвом о променама у руском језику, и то лингвисте као саговорника, а не као учитеља. У уводу књиге аутор истиче да не жели да буде просвећени лингвиста, већ само жели да изрази своје мишљење, па макар оно било и негативно, али не жели ништа да забрањује. Позиција лингвисте обично искључује позицију човека коме је руски језик матерњи, а однос према језику не може бити само професионални, јер оно што се у њему догађа тиче се свих. Зато своју улогу види као улогу просвећеног обичног грађанина, коју се труди да помири са улогом лингвисте. На тој игри двеју улога се и базирају кратке приче о савременом руском језику и закључци о променама које се у њему дешавају.

Књига се састоји из четири главе, у оквиру којих се налазе кратке приче о руском језику, и поговора. Прва глава, *Заметки просвећеног обывателя (Белешке просвећеног обичног грађанина)* (стр. 6–13) представља увод у садржај књиге, где аутор истиче да су актуелне многобројне дискусије о променама у савременом руском језику, његовој неизвесној будућности у таквим околностима и потребом за његовим неговањем. У вези са тим аутор се пита може ли језик остати непромењен ако се све око њега мења – друштво, психологија, техника, политика, и даје одговор да језик који постоји у свету који се мења, а сам остаје непроменљив, престаје да врши своју функцију и више се на том језику не може говорити о овом свету. Зато закаснеле промене нису баш најзгодније, а са друге стране, превише брзе промене могу да сметају и нервирају. У следећим поглављима аутор анализира промене које запажа у савременом руском језику на неколико нивоа (лексичком, прагматичком и социolingвистичком).

У другом поглављу *Ключевые слова эпохи (Кључне речи епохе)* (стр. 14–75) обрађују се питања из лексике савременог руског језика. Као једно од занимљивих питања аутор види питање језичке моде. Ту појаву карактерише висока фреквентност употребе одређених речи (најчешће под утицајем моде и маркетинга), што резултира ширењем првобитног значења речи. Као пример аутор наводи употребу *придева элитный*, који је пре двадесетак година имао веома ограничену употребу, па су се тако њиме одређивали одреди војске, врста жита или раса паса, да би се крајем прошлог и почетком овог века његова употреба нагло проширила под утицајем језика рекламе и модних часописа. Тако се *придев элитный* почео употребљавати уз станове, клубове, намештај и одећу. Аутор у томе види маркетиншки трик: ако реч *элита* све чешће означава богатији друштвени слој, онда су самим тим све те елитне ствари предвиђене за богате људе, што подразумева и њихову цену. У том процесу *придев элитный* је заправо изгубио основно значење, остала је само функција да позитивно мармира речи уз које стоји (скуп, квалитетан), те је тако дошло до померања значења. Аутор у томе не види опасност за савремени руски језик и његов развој. Нормално је да у току историјског развоја одређене речи добијају или губе одређене елементе свог значења, а језик реклама ту не може пуно утицати, јер такве речи у том језику обично нису дугог века. Једна таква реч се прво употребљава у одређеном нетипичном значењу, затим се под утицајем моде њена фреквентност шири и реч се употребљава у свим могућим и немогућим случајевима, губећи тако основно значење, а за-

државајући само значење позитивне особине. На крају, такве речи свима досаде и бивају одбачене, а поборници језичке моде налазе нове.

Једно од најактуелнијих питања је свакако питање позајмљеница (посебно англицизама), којих је у последње време све више, посебно у групи назива занимања (на пример: *мерчандајзер*, *фандрайзер*, *медиа-планнер*, *коучер*). Те речи, осим што изазивају недоумице шта означавају, изазивају и недоумице како се пишу (на пример: *риэлтор*, *риелтор*, *риэлтер*, *риелтер*), што сведочи о томе да се нису потпуно прилагодили руском језику. Једна од најзаступљенијих речи је реч *менеджер*, која се шири на све већи број занимања. Аутор узрок томе види у ванјезичкој стварности, јер се иза те речи не крије толико назив професије, колико начин живота, читава култура која се често назива „културом белих крагни“, а која подразумева стабилан посао и плату, одређене навике, уопштено говорећи – стабилан живот. То је својеврсна средња класа, попут инжењера у совјетско доба. На тај начин реч *менеджер* карактеришу друштвени статус и престиж. Зато се границе њене употребе полако бришу, јер се помоћу употребе те речи могу избећи називи неких мање престижних професија, а носиоци тих професија могу се укључити у групу „стабилних људи“. Превелика употреба англицизама изазвала је промене у систему назива професија, јер док стари називи дају представу о месту, циљу или објекту рада, велика већина нових назива ту особину нема (*рајтер*, *копирајтер*), или пак тежи максималној конкретизацији у означавању професије (*спичрајтер*), па је често тешко разликовати професију од функције. Међутим, англицизми нису истиснули стари систем назива, већ постоје паралелно са њим.

Назив трећег поглавља *Разделенные одним языком (Одвојени истим језиком)* (стр. 76–119) представља перифразу енглеског афоризма „Британија и Америка су две државе које раздваја исти језик“. У овом случају руски језик раздваја старију и млађу генерацију по различитим питањима која спадају у област прагматике. Међу тим питањима је и питање говорне етикеције. Аутор истиче да се руска говорна етикеција за последњих двадесет година толико променила да се могу издвојити њени стари и нови представници. По правилима старе етикеције, двоје непознатих људи при сусрету (у лифту, шуми, парку или продавници) не поздрављају се међусобно, за разлику од западноевропске етикеције. На основу тога, настало је мишљење да су Руси хладни и недружељубиви, а заправо ради се о томе да такав разговор није пожељан и схвата се као чин агресије, јер се у руској култури сматра непристојним поздравити некога ако после не следи даља комуникација. То не значи да су Руси непристојнији у односу на становнике Западне Евро-



пе, већ само да је њихова етикеција другачије организована. О непристојности се може говорити само у случају када би Руси у Западној Европи говорели на страном језику чували своју етикецију. Међутим, у последње време руска етикеција се приближила европској (и америчкој), тако да се све чешће може чути поздрав у продавници, а међу људима млађе и средње генерације могу се чути поздрави на улици, станици итд. И у тој чињеници аутор ни као обичан грађанин ни као лингвиста не види ништа лоше.

На примеру опцене лексике аутор показује свој двојни однос према теми. Као човек и обичан грађанин он не одобрава употребу такве лексике, али са друге стране, он као лингвиста веома поштује опцену лексику, јер она представља јединствени лексички и културни систем који врши неколико функција и развија систем табуа за коришћење одређених речи. Зато је немогуће забранити њену употребу и не треба је забрањивати. Сматра да није проблем у опсеној лексици, већ у систему културних правила који регулише њену употребу, а који се очигледно са временом мења. Тако раније није било уобичајено да мушкарци користе такву лексику у присуству жена, као и жене у присуству мушкараца, деца пред родитељима, као што није била уобичајена ни употреба такве лексике на јавним местима и званичним приликама, на позоришној сцени, у књигама и филмовима итд. Наравно да су постојали изузеци, али су се они тако и доживљавали, а културним није сматран онај човек који није употребљавао такву лексику, већ онај који је знао правила употребе и умео правилно да мења регистре. Данас такву лексику користе сви независно од пола, узраста и ситуације, тако да се полако губи тајанственост забране, а остају само грубост и вулгарност, а због велике фреквентности почиње да се смањује и ниво непристојности. Осим тога, такво брисање граница употребе опцене лексике чини да она престаје да буде значајан општекултурни механизам. Зато је у савременом руском језику систем опцене лексике изразито нестабилан.

Четврто и последње поглавље носи наслов *Правка језика (Исправљање језика)* (стр. 120–144). У њему је највише пажње посвећено питању реформе руског правописа, које је било актуелно средином прошле деценије и које је изазвало велику дискусију у руском друштву. Аутор истиче да су образовани људи практично увек против такве врсте реформи, јер највећи терет промена управо осећају они људи који много пишу и читају, они су више од других навикли на постојећи поредак, те им је и теже да пређу на нови. Осим тога, писменост је један од елемената културе и културни људи њен губитак доживљавају

веома болно, те од најписменијих на једно одређено време постају најнеписменији. Поредиши дискусију у руском друштву о реформи правописа са сличним дискусијама у француском, немачком и чешком друштву, где реформа такође није успела, аутор истиче да свака правописна реформа изазива велики психолошки стрес за друштво, те да зато припрема реформе захтева не само разраду теоријских поступака већ и припрему јавности за реформу. Истиче се да неприхватање реформе не изазивају системски случајеви, већ баш супротно, најмање системски, готово појединачни случајеви који нервирају навикнуто око. А навика се гради управо читањем и писањем.

У другом делу овог поглавља аутор испитује утицај политичке коректности на руски језик. Истиче се да свесна промена често може имати непредвидиве последице по оне који мењају језик, а то се показује на примерима назива неких бивших совјетских република. Наиме, уместо уобичајенијих назива *Белоруссия*, *Киргизия*, *Молдавия*, политички коректним су се почели сматрати називи држава из језика који се говоре у тим државама (*Беларусь*, *Кыргызстан*, *Молдова*), док се предлог *на* уз назив Украјине у значењу места и правца почео замењивати предлогом *в*. Ово је код руских говорника, навиклих на традиционалне облике и творбене моделе свог језика, изазвало чуђење, збуњеност, недоумице који је облик правилан, а у случају Киргизије и тешкоће у изговору. Зато аутор закључује да језик није, барем у овој области, средство за понижавање других држава и народа, као ни средство посебног поштовања према њима. Он то постаје само вољом националистички оријентисаних политичара са било које стране, а обични грађани треба да се с поштовањем односе према руском и другим језицима.

У поговору (стр. 145) аутор кратко сумира своје излагање у књизи, истичући да није руски језик на ивици нервног слома, већ његови говорници. Али ту ивицу не треба прелазити. Аутор закључује следећим речима: „О руском језику се ипак треба бринути. Треба га волети. О њему треба расправљати. Али главно је – на њему треба говорити, читати и писати, што ја свима и желим“.

Представљена књига може бити корисна студентима и проучаваоцима руског језика, јер на веома приступачан начин даје пресек стања савременог руског језика, промене које га карактеришу на различитим језичким нивоима, као и реакцију друштва на њих. Осим тога, књига нуди обиље занимљивих примера различитих појава које читаоцима могу дати идеје за дубље истраживање датих појава, како на материјалу руског језика, тако и у поређењу руског са другим језицима.

Светлана М. Спајић (Лозница)\*

Љубиша Рајић: УМЕЋЕ ЧИТАЊА – ОГЛЕДИ  
О (КЊИЖЕВНОМ) ТЕКСТУ. Београд: Геопоетика, 2009,  
229 стр.

*Књижевни текст почиње да постоји као значење тек у рукама читалаца.* Кроз ове речи можемо докучити колики значај за аутора ове књиге има читање текста, односно, како он каже – *умеће читања*, као и сам читалац као реципијент оног написаног. Не спори се да текст сам по себи постоји као објективна чињеница, али се наглашава како се потенцијал његовог значења буди тек онда када дође у руке самог читаоца. Тако је пред нама дело посвећено управо том тренутку, односно *тачки сусрета текста и читаоца*.

Један те исти текст сваки читалац разумеће на свој начин. Тако би се могло рећи да један текст има онолико значења колико и читалаца. То значење, односно начин разумевања текста који имамо у рукама, зависи од нашег свеукупног знања; дакле, не само нивоа познавања тематике самог текста, већ познавања света и живота уопште. Из овога настаје *наше индивидуално, динамичко разумевање текста*.

Сам Рајић у *Предговору* наводи како је анализама сабраним у овој књизи желео да покаже више елемената код приступања тексту: начин на који приступамо језичкој структури званој текст, начин на који се некњижевна грађа претаче у књижевни текст, начин на који се обично претаче у необично – књижевно, начин на који један књижевни производ функционише у људској заједници свог настанка, начин на који се традиција и иновација остварују рециклажом форми, начин на који се један текст односи према другим текстовима, начин на који се један текст мења приликом превођења на друге језике, начин на који и квалификовани читаоци стичу понекад и супротна мишљења о истој књижевној појави.

Аутор нас у тематику свог дела уводи постепено, па тако књига почиње поглављем *Сусрет са текстом* где се анализира сусрет читао-

---

\* svetlanaspajic@yahoo.com

ца и текста, односно, наше аналитичко читање и разумевање написаног. Чак се напомиње како је наш први утисак о тексту у вези са његовим изгледом – запажамо дебљину, формат, повез. Име писца текста наводи се као релевантна чињеница, јер може бити одлучујући фактор када бирамо да ли ћемо приступити читању штива или не. Са новим *слојевима утисака* (стр. 15) ми формирамо своје конкретно мишљење о ономе што читамо.

У наредном поглављу, Рајић се бави преласком фактивног у фиктивно, односно онога што се данас дефинише као предметна проза или стручна литература и онога што називамо лепом књижевношћу. Они имају нешто заједничко – обликују се као *језички производи* (стр. 29). Ово поглавље илустровано је великим бројем примера на којима је извршена детаљна анализа.

Један од интересантнијих одељака, исто тако занимљивог наслова – „Мимезис с наличјем“, бави се проблемом претакања стварности дефинисане као *емпиријског скупа свега што фактички постоји у уметност*, односно, њеног представљања у књижевном тексту. И овде наилазимо на мноштво илустративних примера, махом из скандинавске књижевности, али и српске.

Говорећи о традицији и иновацији, једној од главних тема свог дела, аутор нам предочава да је *свет увек истовремено и стар и млад* (стр. 126). Стога, оно што нам се некада и учини као ново, не мора то неминовно бити, јер се, по речима Јурија Тињанова, сваки текст наслања на претходне. Чак и када нам се форма учини новом, не мора да значи да је и садржина таква. При читању старих текстова, увек се могу применити два приступа: можемо их читати из перспективе њиховог времена или времена у коме живимо, што ће, дакако, направити битну разлику у њиховом пријему и тумачењу од стране читаоца. Ипак, овакво чињенично стање потпуно је природно и вероватно пожељно када се ради о уметности, самим тим и књижевности. *Кретање напред-назад кроз историју културе природно је стање стваралаштва.* (стр. 126).

Анализирајући преплитање текстова, односно – интертекстуалност (термин који означава појаву да ниједан књижевни текст не постоји изоловано од других текстова), Љубиша Рајић закључује да је добра страна савременог интертекстуалног приступа то што се велики значај придаје читаоцу као *носиоцу разумевања интертекстуалних односа* (стр. 156). Што се тиче интертекстуалности у функцији књижевног приступа, она, према аутору, може бити знак две могућности – или писац жели да *засени простоту* и читаоцу предочи сву своју начита-

ност и ерудицију, или је писац заиста образован те то користи да тексту да димензије које ће читаоцу пружити додатни *естетски доживљај* (стр. 157).

Правећи даље разлику између квалификованог читаоца (онога који је обучен да чита и тумачи) и професора (оног који обучава друге у тој вештини), аутор говори о *канонизованим делима* – делима која су постала саставни део лектире и која се тумаче према књижевним ауторитетима. Ту се наводи како су нека од тих тумачења, иако у своје време квалитетна, постала превазиђена и застарела, а још увек се користе у институцијама, односно систему школовања. Овде се третира и проблем објективног става у тумачењу књижевних дела који је увек тешко постићи, али који се састоји од тога да *макар јасно кажемо од којих естетских мерила и идејних, политичких и других схватања полазимо у нашем тумачењу текста* (стр. 201).

Рајић се у самом Предговору ограђује од тога да намеће некаква јасна правила у рецепцији књижевног текста, и нема ту амбицију да се његова књига третира као *рецепт* за тумачење оваквих текстова. Он јасно констатује да је циљ *Умећа читања* да читаоцима пружи мотив за њихове сопствене анализе и тумачења, којих може бити онолико колико и самих читалаца.

Сања З. Миладиновић (Београд)\*

Ратомир Цвијетић: РЕЧНИК УЖИЧКОГ ГОВОРА.  
Београд – Крагујевац – Ужице: ЈП Службени гласник –  
Универзитет у Крагујевцу – Учитељски факултет у  
Ужицу, 2014, 445 стр.

Прикупљање грађе за овај речник проф. Ратомир Цвијетић започео је средином осамдесетих година двадесетог века, када је живео и радио у Прибоју и петнаест година (1981–1996) свакодневно путовао у Ужице, где је радио као професор српског језика и књижевности у Гимназији, потом као професор методике српског језика и две године директор у Педагошкој академији, и најзад као професор на Учитељском факултету. Смрт је професора Цвијетића спречила да доврши ово драгоцено дело. Припремљену речничку грађу из његове заоставштине предложили су 2011. за објављивање *Службеном гласнику*, као саиздавачу, Драгица Матић и проф. др Крстивоје Шпијуновић, тадашњи декан Учитељског факултета у Ужицу. *Речник ужичког говора* објављен је 2014. године.

Као што сам наслов најављује, у речнику се наводе речи из ужичког краја, дакле Ужица и околине: Ариља, Бајине Баште, Косјерића, Пожеге и Чајетине, места чије становништво гравитира понајвише према Ужицу, где се досељавало и у дијалекатском смислу уједначавао. Важно је истаћи да се у говору становништва поменутих места запажају и неке ситније фонетске, морфолошке и лексичке разлике, а да су ове последње условљене начином живота и привређивања.

Речник садржи следеће целине: *Предговор* (7), *О Речнику ужичког говора* (9), *Извори и скраћенице извора* (13), *Извори накнадно увршћених одредница* (17), *Техничке скраћенице* (19), *Речник А–Ш* (21), *Ужички говори* (*Др Радосав Ј. Буровић*) (435), *О аутору* (445).

Речник садржи око 11.000 одредница и око 1.500 израза из ужичког говора, са примерима преузетим из 95 дела 56 аутора који су у

---

\* sanja.miladinovic@gmail.com

писању користили говорне идиоме ужичког краја. Коришћени извори наведени су у попису са скраћеницама. Реч је о писаним текстовима из области књижевности, дијалектологије, етнографије, антропогеографије и сл., који се сви, мање или више, односе на ужички крај. Речник обухвата и извештај број турцизама, односно оријентализама, који су се често јављали у усменом и писаном језику становника ужичког краја. Одговарајући извор наведен је иза сваког примера, у загради, означен иницијалима аутора и скраћеним називом дела. Штампани и рукописни извори обухватају временски опсег од 136 година (од *Животописа* Максима Евгеновића из 1867, до *Времена кокошки* Добрила Ненадића из 2013).

Речи су обрађене тако што је прво, полумасним слогом, наведена акцентована реч, понегде са двојакком акцентуацијом. Варијанте исте речи означене су у одредницама везником *и* (*плесмо и плесно*) или словима у загради (*бе(ј)ар*). Иза речи, код именица су дати генитивни наставак и ознака рода, код глагола презентски наставак за прво (понегде треће) лице једнине и глаголски вид, код придева наставак за женски и средњи род, а код осталих речи ознака врсте речи. Све граматичке и техничке ознаке дате су скраћено, ситнијим слогом.

Примери:

очас прил. *брзо, зачас* – Очас је дошао (МЈ УЛ, 330).

забрадити, забрадим свр. *везати мараму испод браде, убрадити* (МЕ ЛЗ, 29).

плекан, -а, -о и плекани, *плекано који је од плеха (блеха)*.

Синоними и објашњења значења издвојени су курзивом. Значења су код појединих речи раздвајана тачкама (а, б, в) ако су им нијансе блиске, или арапским бројевима (1, 2, 3) за различита значења исте речи. Понегде је уместо дефиниције дат пример који је јасно замењује.

Примери:

шламити, шламим несвр. 1. *пабирчити, биркати* (МЕ ЛЕ, 69).

2. *прикупљати и помало красти* (СМ У, 307).

шлицугати се, -ам несвр. *возити се на шлицугама* (НВ РР, 58).

После значења, наведени су примери употребе, иза којих су у заградама наведени извори. Уз одговарајуће значење, или на крају речничког чланка, уз неке одреднице су дати изрази карактеристични за ужички крај.

Пример:

жив, -а, -о изр. ~ ми ти *заклетва у нечији живот* (СМ У, 188).

Изрази који су у грађи проф. Цвијетића често били третирани као посебне одреднице, наведени су под речју која је носилац значења (најчешће именица), иза назнаке изр.

Као одреднице давани су и они облици појединих речи, најчешће глаголски и придевски, који се знатно разликују од основног облика, нпр. *бидни* (имп. од *бити*).

Понека одредница – реч стандардног порекла – којој није потребно објашњење, уведена је само због израза карактеристичног за ужички крај.

Речник садржи велики број имена даваних домаћим животињама и воћкама и њихове хипокористике.

Примери:

кабларка ж *врста јабуке* (МЈ ИБДЖ, 318).

племко и племоња м *име волу* (МЈ ИВДЖ, 329).

Иако се у грађи проф. Цвијетића јасно уочава да му је намера била да приреди речник разлике, тј. да обради оне речи из говора ужичког краја које нису забележене ни у савременим речницима српског језика ни у речнику САНУ, одн. оне речи које се у понечему (морфолошки, фонетски или семантички) разликују од истих или сличних речи које бележе други речници, видљиво је и да није успео да оствари ту замисао јер је лексика народних говора западне Србије умногоме уткана у савремени српски језик, а Речник САНУ потврђује већину речи из Цвијетићевог корпуса. Управо су зато и наведени извори свих накондно увршћених одредница.

Овај речник чува сећања на некадашње богатство говора и особености живота и становништва ужичког краја, те стога представља значајан прилог нашој лексикографији.



Весна Н. Ђорђевић (Београд)\*

Дејана Д. Јовановић, Ђорђе Оташевић: МАЛИ РЕЧНИК  
ФЕМИНИСТИЧКИХ ТЕРМИНА, Београд: Алма, 2015,  
419 стр.

Последњих пар деценија, упоредо са развијањем концепта феминизма, појављују се и приручници, монографије, стручни радови и речници, чији је циљ да допринесу разумевању феминизма, приступе различитим појавама из угла феминистичке теорије, размрсе термилошке неспоразуме. Допринос развијању феминистичке терминологије свакако је и *Мали речник феминистичких термина* Дејане Д. Јовановић и Ђорђа Оташевића, који ћемо овом приликом приказати у кратким цртама, усредсређујући се на начин лексикографске обраде.

*Мали речник феминистичких термина* чине следећа поглавља: *Предговор* (5–7), *Речнички чланак* (7–10), *Скраћенице* (10–11), *Речник* (11–227), *Списак одредница* (227–231), *Двојезични речници* (231–233): *Енглеско-српски речник* (233–248), *Руско-српски речник* (248–261), *Српско-енглески речник* (261–276), *Српско-руски речник* (276–289), *Списак термина* (289–333) и *Извори* (333–417). У целини *Речник* обрађено је сто седамдесет феминистичких термина, а целина *Двојезични речници* обухвата око 800 термина. У *Списку термина* налази се 2.175 јединица.

Термилошки речници, којима припада и речник о коме говоримо, унутар речничког чланка подразумевају и библиографске референце, као и референце на појмове у вези с термином, еквивалентне термине у другим језицима и др., а осим основног значења термина прате се и друга значења која термин има у оквиру одговарајуће дисциплине, или је имао кроз историју, бележи се и прва употреба термина у неком научном делу од стране конкретног аутора. Оваква структура термилошких речника доводи често до преопширних описа и стварања приручника-енциклопедија. *Мали речник феминистичких термина*

---

\* vesna.djordjevic@isj.sanu.ac.rs

у том погледу нашао је одговарајућу меру – дефиниције термина у њему, оформљене према правилима дескриптивне лексикографије, нису оптерећене енциклопедијским детаљима: „Leksikografske definicije sadrže samo onu količinu enciklopedijskih informacija koja je neophodna za uspešnu semantičku identifikaciju termina.” (5). Корисници *Речника* заинтересовани за више података о самом термину упућују се на литературу дату у оквиру речничког чланка, што је, како смо навели, уобичајено у терминолошким речницима.

Састављачи речника настојали су да пажљиво приступе обради значења сваке речничке одреднице – пошто је као извор грађе коришћена искључиво феминистичка литература, у *Речнику* су издвојена само она значења која обрађени термини имају у тој литератури. Тако је, на пример, термин *род* дефинисан као: „psihološko stanje i društveno konstruisane uloge, ponašanja, aktivnosti i karakteristike koje neko društvo smatra primerenim i tipičnim za žene i za muškarce, a koje se usvajaju rodnom socijalizacijom.” (153), што је значење које не бележе описни речници српског књижевног језика. Термин *женско писмо* дефинише се као: „specifična strategija pisanja čiji je cilj da destruiše logocentrizam i falocentrizam (falocentrizam), da negira pisanje kao aktivnost rezervisanu za muškarce, da književnost oslobodi muškog jezika” (223). У језичком коментару уз ову одредницу истакнуто је да се израз *женско писмо* среће у свакодневној употреби, где се користи у различитим значењима, и то другачијим од оног у феминистичкој теорији: „Обично се њиме означава књижевност коју пишу жене” (223). Отуд *Речник*, осим своје примарне функције, пружа увид и у то шта чини феминистички дискурс, те представља значајан извор за истраживања друштвено-хуманистичког усмерења. У том смислу значајни су они језички коментари којима се износе запажања у вези са употребом термина у феминистичкој литератури. На пример, термин *репродуктивна права*, према *Речнику*, подразумева: „deo zakonskih prava koja se odnose na odluku da se imaju ili nemaju deca, da se abortira, da se koriste kontraceptivna sredstva, kao i na obaveze države da obezbedi odgovarajuću pomoć u sferi reproduktivnog zdravlja te obrazovanje i dostupnost informacija.” (150–151), а у језичкој напомени уз ову одредницу истакнуто је да „u feminističkoj literaturi reproduktivna prava se često vezuju samo za žene.” (151).

Како је назначено у *Предговору* (5), *Речник* представља „pokušaj da se feministička terminologija predstavi na leksikografski nešto drugačiji način”. Специфичност лексикографског приступа којим се овај речник издваја од других речника исте тематике огледа се, пре свега, у оригиналној структури речничког чланка.

Речнички чланак чини више целина (највише тринаест): 1) лексикографска дефиниција (семантичка идентификација термина), 2) хипероним, 3) синоним(и), 4) фонетске, морфолошке или графичке варијанте одредничке речи или синтагме, 5) вишечлани изрази који у себи не садрже одредничку реч или синтагму нити су с њом творбено повезани, 6) вишечлани изрази који у себи садрже одредничку реч или синтагму, 7) речи и синтагме које су творбено повезане с одредничком речју или синтагмом, 8) превод термина на енглески и руски језик, 9) илустративни цитати, 10) језичке напомене, 11) ексцерпирани извори, 12) литература на енглеском језику, 13) литература на руском језику. Треба нагласити да је целина *Илустративни цитати* дата само уз прву одредницу (*афирмативна акција*) као пример могуће структуре речничког чланка. Иако би такво решење заузело више простора, пример употребе термина у контексту био би значајан корисницима *Речника*.

Сви обрађени термини представљају именице и именичке синтагме. Одредница је акцентована (у случају дублетног акцента састављачи су се одлучили само за један) и уз њу су дати основни граматички подаци о термину: назначен је род, дат је генитивни наставак у случајевима постојања гласовних промена (*феминизам*, -зма м. р.) и промене акцента у парадигми (*феминитет*, -тета м. р.), као и када је у питању именица женског рода на консонант (*андрогиност*, -и ж. р.). За термине у виду синтагме дат је род, по потреби и број, главне речи у синтагми (*репродуктивна права* ср. р. мн.). И друге целине речничког чланка пружају лингвистичке информације о термину (хиперонимски и синонимски односи у које термин ступа, творбено гнездо, те фонетске, морфолошке или графичке варијанте одредничке речи или синтагме).

Део речничког чланка означен као *Језичке напомене* усмерен је, пре свега, на лингвистичку проблематику појединог термина. Запажања изнета у овим језичким коментарима корисна су и разумљива и нелингвистима, а значајна су и за саму феминистичку теорију.

Језичком напоменом пружа се обавештење о томе који је облик термина чешћи у употреби (у случајевима када постоји више фонетских, морфолошких и графичких варијаната термина и/или синонима):

**феминистичка лингвистика** – „Termin *feministička lingvistika* češće se koristi od sinonima *feministička kritika jezika, feministička nauka o jeziku i rodna lingvistika*” (55);

**оснаживање** – „Često se sreće engleski oblik *empoverment*” (130).

Понекад су дата и запажања о географској распрострањености термина, односно његове варијанте:

**анархофеминисткиња** – „У Хрватској је чеšћи облик *anarhofeministica*.” (17),

**гендер** – „У феминистичкој литератури објављеној у Србији, Црној Гори и Хрватској најчеšће се користи термин *rod*, док је у Босни и Херцеговини термин *gender* чешћ као непromенјиви prideв, а среће се и с прилошким значењем. Као именца је редак.” (81),

као и запажања о употреби термина у енглеском или руском - језику, с обзиром на то да су енглеска и руска феминистичка литература представљале извор грађе за целину *Двојезични речници*:

**афирмативна акција** – „У руском језику термин *аффирмативная акция* веома се ретко користи.” (14);

**женизам** – „У руском језику именца *женизм* има сасвим друго значење.” (217);

**хетероцентризам** – „У појединим радовима на енглеском и руском - језику термин *heterocentrizam* и *heteroseksizam* сматрају се за истозначање.” (86).

У језичким коментарима означени су и термини у говору често акценатовани на начин који одступа од акценатске норме:

**бифобија** – „Дугосилазни акценат на другом slogу (*bifōbija*), који се најчеšће чује, није у складу с важећом акценатском нормом.” (29);

**хомофобија** – „Дугосилазни акценат на другом slogу (*homofōbija*), који се најчеšће чује, није у складу с важећом акценатском нормом.” (90).

Има и таквих коментара који представљају сажете лингвостилистичке анализе. На пример:

**родни дисбаланс** – Термин *rodni disbalans* у штампи се понекад користи у неодоғоварајућим контекстима. Рећеница „Kada uzmemo u obzir ostale razvrstane uloge, vidjećemo da je rodni disbalans najizraženiji kada su u pitanju liderske uloge: tako među zvaničnicima/cama imamo 4,5 puta više muškaraca nego žena“ (с. Milivojević, Žigić 2015: 14) – језички је ко­ректна. У тексту „Uobičajene, skoro neutralne, crvene i zelene figure na pješačkim semaforima zamijenile su figure parova. One se pojavljuju u tri - varijante: hetero, gej i lezbijskoj ... Novi signali će biti promijenjeni na 120 semafora, čime će rodni disbalans tradicionalnih znakova biti eliminiran.“ грешка је упадљива – меша се значење термина *rod* и *seksualna orijentacija*. Некоректна употреба мање је видљива у примеру „Kineske vlasti su ... rodni disbalans među novorođenim bebama nazvale 'najozbiljnijim pr-

oblemom s kojim se Kina suočava“<sup>4</sup>. Rodni identitet podrazumeva svest o vlastitom rodnom određenju, a novorođenčad takvu svest nemaju. Takođe se ne može pouzdano znati kakav će njihov rodni identitet biti kasnije, kada tu svest steknu, jer on nije nužno povezan s biološkim polom. Ista greška javlja se i u rečenici sa sinonimom *rodni debalans*: „Kineska ak[a]demija za socijalne nauke je objavila da bi se do 2020. godine više od 20 miliona muškaraca u dobi za ženidbu, moglo naći u svojevrsnoj krizi, bez mogućnosti da nađe suprugu. Rodni debalans među novorođenim Kinezima je najozbiljniji demografski problem među populacijom koja broji 1,3 milijarde stanovnika“<sup>5</sup>. Greška je najmanje vidljiva u rečenici „Najveći rodni disbalans je prisutan u fudbalu i košarci gdje ima 13% sportistkinja i žena profesionalaca“<sup>6</sup>. Da li će se neka osoba takmičiti u ženskoj ili muškoj konkurenciji ni najmanje ne zavisi od njenog roda i rodnog identiteta već isključivo od njenih bioloških, polnih karakteristika.” (181);

**родна равноправност** – Pošto u feminističkoj teoriji termini *rod* i *pol* najčešće nisu sinonimi, onda ni sintagme *rodna ravnopravnost* i *ravnopravnost među polovima* (*polna ravnopravnost*, *ravnopravnost polova*) ne mogu biti istoznačne, a njihove semantičke definicije iste. U praksi se semantičke definicije ovih sintagmi obično ne razlikuju (*rodna ravnopravnost* – pravedno tretiranje polova, koje može podrazumijevati jednak ili različit tretman, ali koji se smatra jednakim u smislu prava, obaveza i mogućnosti koje pred njima stoje` – c. Živanović 2010: 20; *rodna ravnopravnost* – odsustvo diskriminacije po osnovu pola kada se dodeljuju resursi i beneficije` – c. Milivojević, Žigić, 2015: 35). S obzirom na značenje koje termin *rod* ima u feminističkoj teoriji, smatramo da bi se sintagma *rodna ravnopravnost* mogla koristiti i u sledećem značenju: *pravo svake osobe da slobodno bira rod i živi u skladu s njim, bez obzira na biološke predispozicije`*. (170–171).

Иако овај речник не тежи прописивању, занимљива су запажања о појединим терминима, која могу бити значајна за српску феминистичку теорију у смислу успостављања једнозначности термина:

**трансвестизам** – „Ovaj se termin koristi u različitim značenjima. Negde se razlikuju *transvestija* i *transvestizam*, drugde su to sinonimi. Ponekad se u štampi mešaju termini *transvestizam* i *transeksualnost*.” (203);

**трансродност** – „Ponegde se *transrodnost* i *transeksualnost* smatraju za sinonime, dok se drugde među ovim terminima pravi razlika – transeksualne osobe žele da promene svoj pol, hormonskom terapijom i/ili hirurškom operacijom, dok transrodne osobe tu željtu nemaju ili je ne smatraju za važnu.” (209).

На крају, треба истаћи да је *Мали речник феминистичких термина*, у погледу лексикографски другачије организације речничког -

чланка него што је то уобичајено у представљању феминистичке терминологије код нас (уопште, српске терминологије), својеврсна припрема за планирани *Речник феминистичких термина*, који ће садржати далеко више термина и у којем ће се решити недоумице и поједине недоследности, које сами састављачи наводе у *Предговору*.

**УКРАТКО**





Anna Wierzbicka: IMPRISONED IN ENGLISH  
 – THE HAZARDS OF ENGLISH AS A DEFAULT  
 LANGUAGE Oxford, 2014, 287 стр.

На самом почетку, ауторка наглашава да јој је циљ да у овој књизи изрази сопствено мишљење о одређеним проблемима на пољу друштвених наука. Са једне стране прихваћен као *историјски дар* (стр. 1), енглески језик, по њеном мишљењу, може да представља и врсту *концептуалног кавеза*, особито када говоримо о школарцима. Свесна да се многе њене колеге не слажу са таквим виђењем енглеског као глобалног језика данашњице, Вјежбицка чак захваљује присталицама супротних ставова, јер су је управо они, како тврди, инспирисали да напише једно овакво дело.

У свом првом поглављу *Every Language Draws a Circle*, ауторка наглашава да као говорници различитих језика те језике видимо различито, јер сваки појединачни језик опскрбљује своје говорнике одређеним сетом *когнитивног оруђа за опажање и разумевање света* (стр. 3). Ту напомиње како је циљ њене књиге да убеди говорнике енглеског језика да, иако овај језик несумњиво јесте од глобалног светског значаја, он никако није *неутралан инструмент* (стр. 3), што правовремено треба уочити, како не би постао *концептуални кавез* о коме је раније говорила.

Ана Вјежбицка наставља да говори о мањкавости енглеског језика када се ради о превођењу одређених термина. Као пример за непристалост корпуса речи овог језика за трансфер корпуса речи свих других језика, она наводи две речи узете из пољског и руског, обе у вези са бојама, тачније – плавом бојом:

*The suggestion that both Russian **goluboj** and Polish **niebieski** should be described in terms of English words **light** and **blue** misses the point (discussed in detail in Wierzbicka [1996] ) that the range of use of the Polish word **niebieski** is different from that of the Russian word **goluboj** or that of the English expression **light blue**.* (стр. 8).

У наредном поглављу, држећи се и даље своје водеће теме, ауторка подсећа да су некада, баш као енглески данас, и немачки и латински језик имали ту претензију да овладају академским светом. Данас енглески језик неприкосновено заузима позицију језика *глобалних наука и академског дискурса* (стр. 13). Управо због те чињенице, нагла-

шава она, треба се подсетити Ворфовог (Whorf) упозорења по коме је западна цивилизација кроз језик извршила провизорну анализу стварности и, без корекција, те се анализе држи као коначне и дан данас. Без обзира што су од тог времена када је ово речено ипак извршене одређене измене и корекције, дискутабилно је да ли су оне и приближно довољне да промене ову, да тако кажемо, језичку и културолошку доминацију.

*Chimpanzees and the Evolution of Human Cognition* јесте поглавље ове књиге које је у целости посвећено развоју људских когнитивних способности, али и проучавању развоја шимпанзи као високо интелигентних бића, кроз примере на којима се види начин њиховог когнитивног развоја и усвајања знања. Кроз овај део књиге, ауторка трага за сличним рудиментираним коренима језика међу нашим заједничким прецима. Ту се позива на Татерсала (Tattersall) који је закључио како је когнитивна трансформација Хомо сапијенса управо та која је омогућила овој врсти да загосподари планетом.

Даље, напомиње се како се међу појмовима заједничким за наше две врсте налазе појмови *видети*, *желети*, *знати* (стр. 171). Ипак, подвучено је да *уверења*, као мишљење супротстављено знању, вероватно јесте ограничено искључиво на људску врсту. Ово је илустровано на следећи начин: (172.стр.)

***People can think like this about some other people:***

- a. *“this someone sees something now”*
- b. *“this someone wants (to do) something now”*
- c. *“this someone is thinking something now”*

***Chimpanzees can think like this about some other chimpanzees:***

- a. *“this someone sees something now”*
- b. *“this someone wants (to do) something now”*

***Chimpanzees can't think like this about some other chimpanzees:***

*“this someone is thinking something now”*

На крају књиге, пре *Коришћене литературе* и *Индекса појмова*, ауторка даје напомене за одређена поглавља, као и једну врсту списка својих сарадника, учитеља и ученика, који је веома дуг, на тај начин указујући на велики број истомишљеника, као и на то да је ова тема веома актуелна и да је њено лично истраживање само једно у мору сличних.

Светлана М. Спајић (Лозница)

Драгиша Трошић: РЕЧНИК ГОВОРА ТРСТЕНИЧКОГ  
КРАЈА : (АРХАИЗМИ, ЛОКАЛИЗМИ, ВАРАВРИЗМИ И  
ДР.). Трстеник: Народна библиотека „Јефимија“,  
2014, 172 стр.

Драгиша Тошић, како је наведено у рецензији Момчила Златановића (стр. 5–6), речи за овај речник записивао је десетак година, углавном од старијих особа. Ту су и речи које је чуо у детињству и упамтио. Многе се од њих готово више и не чују. Највише их је из Мале Дренове, његовог родног села. Велики број пријатеља и колега му је пружио помоћ.

Речнички чланак се састоји од акцентоване одреднице и семантичке дефиниције, која понекад садржи и илустративни цитат (по правилу, кратак и уклопљен у семантичку дефиницију) из разговора забележеног у Малој Дренови 2004. године са Вукосавом Трошић, рођеном 1923. године.

- ѐба** – дебело грубо вунено сукно.
- ѐбација** – кројач који се бави кројењем, гајтанисањем и шивењем одела од сукна, шајка, чоје и другог материјала.
- ѐбер** – вест, новост коју доноси гласник.
- абронџа** – особа која преноси новости, често баш оне које су нека тајна и које „нико не сме да зна“.
- ѐвашаст** – разигран, детињаст, неозбиљан, непромишљен.
- аветџња** – погрдан назив за особу која је збуњена, буновна, избечена, која изгледа као нестварна. Опустела, празна кућа.
- ѐвлија** – простор око куће затворен неком оградом; најчешће постоји горња и доња авлија.
- авра** – велика галама, свађа, гужва; неорганизован и неартикулисан скуп људи.
- аврџк** – запуштен и необрађен простор, зарастао у травуљину и коров.
- агитаџија** – убеђивање, навијање за неког, подржавање (термин из предизборне кампање).
- ѐдет** – обичај, навика.

**ајдѹк** – одметник у шуми, хајдук; натега, проширена цев којом се из бурета вади ракија, направљена од тикве, лејке (в.).

Код вишезначних речи значења нису јасно и доследно издвојена – понегде се издвајају тачком, понегде тачком и запетом.

Речник садржи и рад Јелене Трошић: „Особености акценатског система говора Мале Дренове (трстенички крај)“ (стр.155–164). На крају књиге је списак коришћене литературе (стр. 165–166), те акцентовани текст разговора с Вукосавом Трошић (стр. 167–170) и „Реч аутора“ (стр. 171–172).

*Ђорђе Р. Оташевић* (Београд)\*

---

\* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

Весна Јевремовић: РЕЧНИК СТАТИСТИЧКИХ  
ТЕРМИНА. Нови Сад: Универзитетски центар за  
примењену статистику, 2014, 318 стр.

На српском говорном подручју мало је публикација објављених на тему математичких термина, а још мање на тему статистичке терминологије, па је управо из потребе за оваквим публикацијама настао и *Речник статистичких термина* Весне Јевремовић. *Речник статистичких термина* одраз је и ауторове љубави према страним језицима, у које можемо убројати и математику и њену важну област – статистику.

Речник се односи на основне појмове, претежно теоријске статистике, али обухвата и неке термине дескриптивне статистике. Овај речник, по природи ствари, садржи и математичке формуле.

Изабрани статистички термини су преведени на пет светских језика (енглески, француски, руски, кинески и арапски), грчки као један од језика који су поставили темеље европске цивилизације и шест језика земаља партнера Србије у оквиру Темпус пројекта МАС (немачки, шпански, италијански, словеначки и мађарски).

Осим издвојених одредница постоје и појмови који се налазе у оквиру објашњења других термина, а такође се неки појмови илуструју једноставним примерима. Детаљи биографија поменутих научника су такође уврштени у речник, а дата су и етимолошка објашњења страних речи које се користе у статистичкој терминологији на српском језику.

Свака одредница је дата на две или евентуално четири стране, тако што се на левој, парној страни, налазе термини латиничним и ћириличним писмом, преводи, повезани термини, њихова етимологија и друге напомене.

На десној страни су објашњења главних термина, као и оних с њима повезаних, који немају своје посебно место у речнику. Такви термини су такође преведени, али само на енглески језик.

Све основне одреднице које се помињу у текстовима на непарној страни подвучене су пуном линијом. Термини подвучени испрекиданом линијом такође представљају део статистичке терминологије, али нису издвојени као засебне одреднице већ су објашњени на тој

страници где су и споменути. Напомене и примери за илустрацију појмова су дати у фуснотама.

На крају књиге налази се списак ознака коришћених у речнику и њихови преводи на енглески.

Корист од овог речника, који је заправо појмовник, тј. нешто између речника, приручника и уџбеника имаће не само они који се први пут срећу са статистиком, него и они који у извесној мери познају материју о којој је реч.

Замисао аутора је да речник има више томова. У следећем тому би своје место нашли већином термини везани за примену рачунара у статистици, као и термини разних дисциплина које користе статистику.

*Сања З. Миладиновић (Београд)\**

---

\* sanja.miladinovic@gmail.com

Dojna Ardeljan: SRPSKO-RUMUNSKI REČNIK  
MATEMATIČKIH POJMOVA = DOINA ARDELEAN:  
DICȚIONAR SÂRB-ROMÂN DE TERMENI MATEMATICI,  
Panciova: Libertatea, 2014, 192 str.

Аутор речника, Дојна Ардељан, већ више од три деценије предаје математику у гимназији у Вршцу. У више наврата је преводила уџбенике математике са српског на румунски за потребе Министарства просвете. Сарађује са школама у Темишвару.

При изради овог речника консултовала је математичке речнике на другим језицима, као и *Речник математичких термина* Тадије Пејовића из 1966. У Речник су укључени најважнији и најчешће коришћени математички појмови, првенствено потребни у настави математике у основним и средњим школама, али такође и приличан број термина који се среће у факултетским уџбеницима.

У првом делу је српско-румунски речник, дат у табели (што је врло ретко и необично), с три колоне – лево је српски термин, десно је превод на румунски (стр. 13–132).

abakus	abac	1
Abel	Abel	2
Abelov	Abelian	3
Abelova grupa	grup Abelian	4
aciličan	acilic	5
acikličan graf	graf aciclic	6
ad absurdum	ad absurdum	7
ad infinitum	ad infinitum	8
adiciona teorema	teorema aditională	9
aditivan	aditiv	10
aditivna funkcija	funcție aditivă	11
aditivna grupa	grup aditiv	12

Други део Речника чине *Matematički pojmovi na rumunskom jeziku = Lista termenilor matematici în limba română* (стр. 133–184). Наведени су само румунски термини, а уместо превода наведена је ознака места на којем се реч налази у првом делу Речника.

abac	A <sub>1</sub>
abatere	O <sub>31</sub>
absolut	A <sup>59</sup>
aciclic	A <sub>5</sub>

*Literatura – bibliografie* налази се на 185. страни, а након ње је рецензија др Реље Вулановића (стр. 187–189).

Ђорђе Р. Оташевић (Београд)\*

---

\* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs



Тамара Лујак: РЕЧНИК СТРАХА. Младеновац: Друштво  
за афирмацију културе – Пресинг, 2014, 494 стр.

Како и сам наслов каже *Речник страха* бави се страшним митолошким бићима, била то чудовишта, духови, демони, дивови или богови, како у нашој, тако и у светској митологији. Уз ове, додате су и одреднице које их боље одређују, а које спадају у нашу свакодневицу, одреднице попут: *сатанизам, медијум, масони* итд. Одредницама које се тичу биљака које могу да науде људима и чак их усмрте, ауторка се овде није бавила, остављајући их за неко, друго, проширено издање.

Одреднице о домаћој митологији потпуније су у односу на одреднице о светским митолошким бићима, што је и разумљиво с обзиром на доступну, релевантну грађу. Такође су детаљније обрађене *страшније* немани, односно оне о којима се чешће и више приповедало (у нашем и туђем) народу.

Ауторка је покушала да речник осавремени додајући уз поједине одреднице (махом везане за домаћу митологију) и податке о филмској, стрипској, музичкој... индустрији и другим областима где се јављају страшна бића која се могу наћи међу корицама ове књиге.

Све речи које су у самом тексту дате курзивом (било да је реч у питању, било да је део речи: *демон, демонологија*, или да је реч у падежу: *езотеријских* или у множини: *некрштенци* у односу на номинатив под којим је (најчешће) унешена – осим, рецимо, бића која се најчешће јављају у множини), налазе се у речнику, као посебне одреднице.

Као илустрацију наводимо неколико примера:

**ХАКАВУ** – моћни *вештац* у маорској митологији на Новом Зеланду. Верује се да је победио моћне *духове* Пуарати и Тауохиту.

**ПРОКЛЕТСТВО** – тешка клетва којом се прориче, жели, призива *зло* на нечију главу, породицу итд.

**БАБА РОГА** – у словенској митологији персонификовано *страшило* у виду крезубе *б.* наказног лица, с рогом на глави. Она купи несташну децу и одводи у свој стан. Њоме се плаше мала деца.

**ХАРОН** – према грчкој митологији, превозник мртвих у *подземни свет*. Син је Ереба, бога вечне таме, и Никоте, богиње

ноћи. Приказиван у лику старца, а сматра се да је превозио искључиво душе обредно покопаних преко подземних река *Стикс* и *Ахеронт*.

Иако се плашимо страшних прича и опасних немани, често се препустимо гледању неког хорор филма или прочитамо неки научно-фантастични роман у коме се сусрећемо са мноштвом појмова који заокупе нашу пажњу. Овај речник ће нам помоћи да растумачимо њихова значења, па ћемо се хранити лажним страховима како нас не би уништили прави.

*Сања З. Миладиновић* (Београд)\*

---

\* sanja.miladinovic@gmail.com

Dragan Miševski, Momčilo Stojiljković i dr.: ZATVOR ZA  
POČETNIKE : ILUSTROVANI REČNIK ZATVORSKOG  
SLENGA [ilustracije Nikola Korać, Branko Tešević ; prevod  
Jovanka Kovačević], Beograd: ApsArt – Centar za  
pozorišna istraživanja, 2014, 78/96 str.

*Затвор за почетнике : илустровани речник затворског сленга* састоји се од предговора (стр. 6-7), речника (*Појмови*, стр. 8–73) и додатка (стр. 75–78).

У предговору, који је потписао Богдан Шпањевић, наведено је да је речник „nastao u okvirima međunarodnog projekta 'PAROL! writing and art beyond walls, beyond borders', u kome su osuđenici i osuđenice iz trinaest zatvora iz pet zemalja Evrope, kroz kreativni rad po prvi put uspostavili međusobnu komunikaciju, koja se protezala izvan granica njihovih država. (...) 'Речник затворског сленга' је дело бивших осуђеника“ (стр. 6).

У главном делу Речника (*Појмови*) налазе се две врсте речничких чланака. Арготизми специфични за друге језике преведени су на енглески, уз њих се наводи кратка семантичка дефиниција, а у загради земља из које потичу.

**AKVARIJUM / AQUARIUM (GRČKA)**

Mesto gde stražari spavaju.

**AVION / THE PLANE (HOLANDIJA)**

Kontrolna soba odakle straža nadzire zatvorenike.

**CELULAR / CELLULAR (BELGIJA)**

Sektor sa ćelijama u zatvoru (cell).

**DRVO ŠLJIVE / PLUM TREE (ITALIJA)**

Robijaš škrtica.

Речи и изрази настали у српским затворима имају опширне семантичке дефиниције, понекад дуге и неколико страница (речнички чланак уз одредницу *цава* заузима пуне три странице).

**BACIO KAŠIKU**

Izneli ga sa nogama napred, bacio kašiku ili je jednostavno umro. „Pokoјnik je bacio kašiku“ znači da je otišao kući, jer kada u zatvoru ispadne kašika to znači da neko ide kući, pa je tako nastao i ovaj izraz. Nađoše čoveka koji je bacio kašiku, murija pozvala četvoricu jačih da

ga iznesu u ćebet u sa nogama napred iz sobe. Život melje pa se kroz par dana niko više ne seća pokojnika.

#### **GAVRAN**

„On robija kao gavran – 300 godina“, etiketa je svakom višedecenij-skom robu. Gavran je uglavnom na dobrom radnom mestu i nema naročito izraženo saosećanje prema drugim robovima. Ne zbližava se sa „kratkim robijama“ i isključivo gradi odnose sa najdužim kaznama. Sa komandirima je ostvario korektan odnos i slobodno se kreće u svom ograničenom prostoru. Svestan je da ga se ostali robovi plaše i tu poziciju koristi da sebi obezbedi „mirnu robiju“. Umerenost je njegova očigledna osobina. Samo zbog toga što ga ne gledaju u oči, niko i ne vidi njegov očaj i beznade.

#### **IZGORIŠ KO LICNA**

Kada ti neko zapreti, nemoj da izgoriš ko licna! To zapravo znači „sina ne loži se, da ne bude posle kao leptir na svetiljku, jedan let“. Ovaj izraz je posebno namenjen ložanama.

#### **KIBLA – ZVONO ZA JUTRENJE**

Kibla je žargonski naziv za posudu u koju su nekada, u stara vremena, noću zatvorenici vršili nuždu u svojoj sobi, jer nije bilo WC-a po sobama već jedan na celom bloku. Kada je uveden razglas po sobama, zvučnik iz koga dolazi glas pandura koji saopštava neku naredbu je nazvan kibla jer murija šta god da radi neka jede govna. Kao što mali zeleni ljudi žive u radiju, tako panduri koji saopštavaju naredbe, žive u kibli i jedu govna. Kibla inače zvoni svako jutro, da radosno obznani svima početak novog dana u 6 ujutru.

Речник садржи велики број илустрација и стрипова, потпуно другачијих него у другим речницима.

У додатку су још два стрипа, настала по истинитим мотивима из писама осуђеника која су стизала на адресу АпсАрта-а

Са друге стране књиге, с текстом у обрнутом смеру, приштампан је превод овог речника на енглески: *Prison for Beginners : Illustrated Vocabulary of Prison Slang*. Од верзије на српском језику разликује се по томе што има један додаток више: „Short international vocabulary of prison slang“ (str. 84–92).

Иако се *Затвор за почетнике : илустровани речник затворског сленга* по много чему разликује од већине других речника, нема никакве сумње да се ради о „правом“ речнику.

Ђорђе Р. Оташевић (Београд)\*

---

\* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

Џон Р. Хејли: РЕЧНИК ИТАЛИЈАНСКЕ РЕНЕСАНСЕ.  
Нови Сад: Адреса, 2014, 374 стр.

Временски распон између 1320. и 1600. године н. е. обојили су разнолики догађаји у Италији. Током овог периода можемо пратити политички и друштвени развој, као и интелектуална и креативна достигнућа, а поред тога ренесанса је толико привлачан период да непрестано долазимо до нових открића и нових тумачења. Полазећи од наведених чињеница, аутор је дошао на идеју да представи данашњи степен знања о ренесансној Италији и да знања о овом периоду допуни, те је с тим циљем настао *Речник италијанске ренесансе*.

На самом почетку *Речника* наводи се *Упутство читаоцима за коришћење ове књиге*. Овај речник би, према речима аутора, требало да испуни три улоге; он је подсетник, приручник и тумач.

Након *Упутства* следи *Регистар тема*. Теме, места и људи обухваћени овом књигом наведени су према областима интересовања: *Сликарство, вајарство и архитектура, Историјски центри, Историја и политика, Друштвена историја, Економска историја, Религија, Књижевност, Образовање и филозофија, Путовање и истраживање, Музика и Наука. Регистар тема*, као и навођење обима књиге и њене природе, намерава да скрене пажњу на тематске одреднице које можда нису наведене по азбучном реду и сугеришу друге одреднице које могу допунити интересовања за неку од њих; ово је нарочито корисно за оне читаоце који желе да сазнају више.

Упутнице су сведене на минимум с намером да одреднице учине што читљивијим. Већина често навођених имена места и држава, и личности (нарочито нехришћанских) потврдиле су саме одреднице. Упутнице означене малим капиталним словима дате су читаоцу можда када их не очекује, када је информација у једној одредници повезана с другом, или у одредницама као што су италијански ратови означава кратак преглед информације о овим догађајима.

Листа главних италијанских приручника налази се на страни 374, где се такође налазе скраћенице коришћене у библиографијама појединих одредница. Постоји и кратак речник италијанских речи и фраза на 372–373. страни. Мапе су на странама 364–365, а упоредне табеле наслеђивања налазе се на странама 366–371. Допринос одредницама

њихових аутора наведен је у иницијалима према кључу у листи сарадника на стр. број 14.

Обим одредница, неопходно селективан, одражава настојање за равнотежом између садашње научне активности и оног што би читаоци можда желели да провере, прошире своја знања или открију.

Аутор наглашава да је настојао да буде непристрасан приликом избора личности, догађаја и тема у овом периоду и да је једнако прихватао различита хронолошка гледишта која побуђује реч ренесанса.

Као што се из претходно поменутог види, овај речник се бави свим што је у вези са ренесансном Италијом, те би с тога требало да има вишеструку примену. Намењен је научнику, истраживачу, студенту, путнику, а такође и образованом лаику. Настоји да одговори на питања која се односе на то како да се наставе истраживања и да се прикаже тадашњи начин живота.

*Сања З. Миладиновић (Београд)\**

---

\* sanja.miladinovic@gmail.com

Предраг Милојевић: РЕЧНИК СКАРЕДНИХ РЕЧИ  
И ИЗРАЗА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ. Младеновац: Друштво  
за афирмацију културе Пресинг, <sup>2</sup>2014, 254 стр.

У предговору другог допуњеног издања *Речника скаредних речи и израза у српском језику* наведено је: „Ове речи, треба подвући, нису само жаргон. Жаргон је специфичан облик изражавања који користе одређене, подкултурне групе. Језик скаредних речи чини заокружени и разрађени начин размишљања: он је пуцањ директно у срце, у културу српског народа. Почетни капитал речника чине изрази које сви знамо и често их из неке потребе користимо, било да желимо да скратимо пут до жељеног циља, било из жеље да мало обојимо пречесто туробну свакодневицу. Увршћене су и народне пословице, које можете наћи и у Вуковом речнику из XIX века. Ту је и помињани жаргон, сеоски изрази југа и севера, затим псовке, клетве, доскочице. Њиховим делимичним пописивањем, речник настоји да отвори пут у свет који почива на одсуству образовања, домаћег васпитања, неуспелој социјализацији, тешким пословима и окружењу у којима се они одвијају, материјалној ситуацији која често доводи до очаја, бахатости и непромишљеног понашања“ (стр. 6–7).

Речник садржи главни део (стр. 15–228) и додатке. Речнички чланак садржи одредницу и семантичку дефиницију, а понегде и квалификатор који указује на територију на којој се одредница користи.

**Абдукација** (во), аукција.

**Абен** (јс) искварен, покварен; **аби га** – исквари га

**Абленд** (во), особа са тиковима, којој се жели наругати.

**Аблендовање**, сигнализација возилу које долази у сусрет.

**Абре** (јс), узречица којом се обраћа некоме.

**Абширније** (во), опширније.

**Аветиња** (цг), одредница за несталну особу, са широким кругом мана.

**Авијон**, авион.

**Автабус** (јс), аутобус.

**Ај мрш**, тј. `ајде марш – губи се.

**Ајзлог** (во), излог.

**Ајнтрт**, бесмислен узвик који би требало да асоцира на секс.

**Акање**, 1, ударање; 2. упропашћавање нечега; 3. сексуални однос. **Ака се, ачи се**, удара се, упушта се у сексуалне односе.

**Акваријум**, излог кафеа кроз који се виде девојке које пролазе улицом.

У речнику су коришћене следеће скраћенице:

(во) – Војводина

(шу) – Шумадија

(јс) – јужна Србија

(хр) – Хрватска

(цг) – Црна Гора

Додаци (стр. 229) садрже клетве, доскочице, те увреде и псовке.

– Клетве (стр. 231–232)

**Бес те сколио.**

**Бестрага му глава.**

**Бог те убио да те не убије.**

**Болест те изела.**

**Бројао зубе на длану.**

**Дабогда имао па немао.**

**Дабогда ме убила твоја си-  
ротиња.**

**Дабогда о сицимку висео.**

**Дабогда се не најео.**

**Дабогда умро.**

**Камен ти у кљун (цг).**

**Мачке те газиле (јс).**

– Доскочице (стр. 233–234)

**Ала ти је виц, откопчан ти шлиц.**

**Кад сам био у Осијеку појебо сам једну секу.**

**Кажу Пера – што ти га утера.**

**Лепо ти је љубит цуре двије, а још слађе зајахати млађе.**

**Мачко ја би те чачко.**

**Пет – јебо те цео свет.**

– Увреде и псовке 235–249

**Ајд све четири дигни увис.**

**Базговина.**

**Безобразан ко пашче.**

**Бембелија.**

**Бесна кобила (јс).**

**Бивољу један (јс).**

**Бицман.**

**Бланш ко овца (јс).**

**Боли ме лево јајце.**

**Боли те маче.**

**Боли те праћка.**

**Брљива овца (јс).**

**Брљчо брљиви.**

**Будала.**

**Буљина.**

**Бучко једна.**

**Вашко једна.**

**Воле један.**

**Гагрица (јс).**

**Гадан си ко куче (јс).**

Придев „скаредан“ користи у ширем значењу него што је то уобичајено.

*Борђе Р. Оташевић* (Београд)



Славица Марковић: МЕДИН ПРВИ РЕЧНИК  
[илустровала Маја Веселиновић]. Београд: Креативни  
центар, 2014, 32 стр.

Речник не садржи предговор или поговор, али се може претпоставити да је намењен деци предшколског узраста. Могао би да послужи и за учење српског језика као страног на почетном нивоу, за млађи узраст.

Речник садржи петнаест тема, а свака тема заузима две наспрамне стране. Левој страну и две трећине десне стране заузима слика везана за одређену тему, на којој је уводни текст и шест-седам речи уз одговарајући део слике. У првој теми *Време је за доручак* наведен је следећи уводни текст: „Чим ујутру замирише неко јело, одмах сам гладан. Спанаћ баш и не волим. Али је пита с вишњама *њам-њам...*“ На слици су следеће речи: *столњак, пита с вишњама, сок, кифла, сир*. Са десне стране, у колони, на белој позадини, наведене су следеће речи уз одговарајуће слике: *тањир, виљушка, кашика, нож, чинија, чаша, хлеб, салвета*.

Остале теме су:

Сређујем своју собу  
У кући  
Играмо се у парку  
Идемо на пажу!  
Један дан у вртићу  
Моје тело  
Славим рођендан

С татом на пијаци  
С мамом у куповини  
Код деде на селу  
Код тетке у гостима  
На снегу  
Шетња кроз град  
Припрема за спавање

Све стране одштампане су у пуном колору, на веома квалитетном кунстдруку.

*Ђорђе Р. Оташевић* (Београд)\*

---

\* djordje.otasevic@isj.sanu.ac.rs

Н. Богдановић, Д. Вељковић, Ирена Цветковић:  
РАСПУТИЦЕ ЈЕЗИКА ОКО НАС I, Ниш: Филозофски  
факултет, 2004, 131 стр.

Како се у предговору *Реч на почетку* каже – ова књига настала је од осврта објављених у нишким *Народним новинама*, а који се тичу разјашњавања језичких недоумица. Особита пажња обраћа се на оне грешке које се понављају из генерације у генерацију. Ауторство појединих текстова означено је иницијалима на крају текста.

Први рад бави се темом ћириличног писма, питањем које је постало горуће након распада СФРЈ. Аутор сматра несумњивим да је „ћирилица изворно писмо српске традиције и културе“ (стр. 8), али да је потиснута практичним околностима – надмоћи западног света (латинице) на свим пољима живота. Сматра се да је тешко очувати своје писмо и језик, јер је „пред снагом интереса носталгија слаба одбрана“ (стр. 9).

Даље, књига се бави лингвистичким темама које стварају недоумице на свакодневном нивоу – употребом великог слова, транскрипцијом страних имена, облицима именица за означавање женске особе која се бави одређеним занимањем, итд. У поглављу интересантног наслова *Исучите мачеве*, аутор се бави алтернацијама сугласника.

Обрађена је и тема топонима, са правописне стране посматрано, и у датом поглављу наводи се како „изучавање имена спада у озбиљне и тешко решиве задатке језичке науке“ (стр. 68). Акцент се ставља на писање назива улица, као и назива насељених места (илустровано примерима).

Једна од занимљивих недоумица из језичке праксе јесте она која се јавља у вези са бројевима, и то на два плана: граматичком и правописном. Интересантан је пример броја 600, који се често пише неправилно: *шесто* (правилно је *шестсто*, како би се разликовало од средњег рода редног броја шест). И поглавље које следи бави се бројевима, тј. слагањем са њима.

Расветљена је и тема погрешне употребе, тј. пермутовања циљних предлога *ради* и *због*. Овде се наводи да „исправна употреба зависи и од јасноће мисли“ (стр. 78), што се може применити и на ширем плану, тј. може се схватити као лингвистичка максима. Цитира се и Иван Клајн – по његовом мишљењу, „најзлоупотребљенији“ је пред-

лог *o*, који се сматра адекватним за повезивање било која два појма, што не мора увек бити језички тачно.

Ова књига заправо се може дефинисати као зборник радова, тј. чланака који су у континуитету излазили у нишким новинама, а бавили су се свакодневним и акутелним питањима правилног писања и изражавања.

*Светлана М. Спајић (Лозница)\**

---

\* svetlanaspajic@yahoo.com



## **КОМЕНТАРИСАНЕ БИБЛИОГРАФИЈЕ**



Ана П. Здравковић (Крагујевац)\*  
Јована Д. Томић (Крагујевац)

## ЈЕЗИЧКЕ ОСОБЕНОСТИ, ОДНОС ИЗМЕЂУ СТРУКТУРЕ И УПОТРЕБЕ ЈЕЗИКА У ЗАВИСНОСТИ ОД ПОЛА ГОВОРНИКА

Питање односа између пола и језика једно је од најчешћих и најдуже истраживаних у историји социолингвистике. Покушаји да се овом питању приступи емпиријски били су пре свега усмерени на утврђивање разлика у обрасцима вербалног испољавања који су карактеристични за мушкарце и жене. У овом раду обухватили смо преглед најрелевантних тема и уврстили ауторске радове у којима се разматра употреба језика у зависности од пола говорника. Коментарисана библиографија настоји да покаже да ли се, и на који начин, особе приликом комуникације, ослањају на стилске одлике које су карактеристичне за одређени пол.

Lakoff, R.; Bucholtz, M. (ed). (2004). *Language and Women's Place: Text and Commentaries (Studies in Language and Gender)*. New York: Oxford University Press.

Књига *Language and Women's Place: Text and Commentaries (Studies in Language and Gender)* садржи 25 поглавља која су подељена у два дела, затим шест поглавља са коментарима и индекс који се налази на крају књиге.

Lakoff се сматра оснивачем родних студија, и у овој књизи, она покушава да истовремено проучава род и језик, почевши са основним појмовима као што су начини на које мушкарци и жене доживљавају боје („Када сте последњи пут чули мушкарца да каже да је нешто боје слеза или лаванде?“). Ауторка обухвата идеје као што је употреба тер-

---

\* zdravkovicana88@yahoo.com; jovanatomic85@yahoo.com

мина „уседелица“ или „нежења“ и „удовица“ или „удовац“, и како се ови термини употребљавају у друштву.

У уводу првог дела, под називом *Language and Women's Place*, Lakoff почиње речима: „Језик користи нас, онолико колико ми користимо језик“ (39). Она дефинише своје методе истраживања језика и говори о начинима на које друштво користи језик, мења га у зависности од пола, класе, окружења и других социолошких фактора. Затим говори о потреби да жене говоре као „даме“ и како жене осећају притисак околине да љубазно говоре, јер ће у противном бити социјално одбачене.

Ауторка даље наставља у истом смеру и указује на то да, док жене користе „мушки језик“ све више и више, мушкарци који користе „женски језик“ сматрају се хомосексуалцима, а то разликовање почиње веома рано, када се још у детињству жене охрабрују да буду „мале даме“. Мушкарце који користе „женске речи“ друштво осуђује и може се рећи да се њихова репутација у социјалном окружењу оспорава.

Lakoff сматра да реч „дама“, иако је врста израза за жену, заправо подрива кредибилитет жене и може да умањи женски понос. Употреба речи „дама“ (*lady*) у једној реченици (на пример, „Та дама прави накит“ у односу на „Та жена прави накит“; „Та дама је доктор“ наспрам „Та жена је доктор“) може да придода неозбиљан тон исказу (54). С друге стране, изрази за „чистачицу“ (*“cleaning woman”* и *“cleaning lady”*) се употребљавају подједнако често, док је „докторка“ (*lady doctor*) за неке једноставно увреда. Исто тако, не постоји професија под називом *“garbage gentleman”* или *“sales gentleman”*, то је увек *“garbage man”* или *“salesman”*. Ауторка закључује да термин „дама“, дискриминише жене.

У закључку, ауторка изјављује да љубазност у нашем говору није случајност; ми смо рођени и одгајани да користимо стандард учтивости који су постављени у зависности од нашег рода, класе, расе, сексуалне оријентације, итд., „Ако смо свесни шта радимо, зашто то радимо, а ефекти наше акције имају утицај на нас саме и све остале, имаћемо моћ да то променимо“ (102).

Ова књига, иако објављена 1975. године, приказује чињенице које су још увек актуелне данас и требало би да се користе у даљим истраживањима о међуповезаности рода и језика. Несумњиво, захваљујући овом истраживању, јављају се нови интереси за студије о језичком раслојавању и индивидуалној употреби језика.



Zimmerman, D. H., West, C., (1975). „Sex roles, interruptions and silences in conversation“. *Language and sex: Difference and dominance*, 105–129, Stanford, CA: Stanford University Press.

Овај научни чланак представља једно од најзначајнијих истраживања у социolingвистици и настао је као одговор на дебату каква је природа односа између језика и пола говорника. У раду представљени су резултати добијени у току академског истраживања које су спровели Zimmerman и West 1975. године на Универзитету у Санта Барбери. Аутори су посматрали присуство некооперативних обележја у интеракцији и желели су да сазнају да ли пол саговорника утиче на њихову појаву. Податке су прикупили на основу аудио снимака конверзација насталих у ресторану, за који су аутори претпоставили да је идеална локација за вођење опуштених разговора. Овакве околности су омогућиле ауторима да прикупе информације о томе како се некооперативна обележја јављају у реалној ситуацији.

Аутори су открили да су у истополним разговорима, прекиди дистрибуирани прилично равномерно међу саговорницима. Међутим, у току 11 конверзација између припадника различитог пола, 46 од 48 прекида су направили мушкарци. Ово је у супротности са уверењем да жене говоре и прекидају друге више него мушкарци, јер су на основу података, мушкарци одговорни за 96% прекида у току интеракције са женама. На основу овог репрезентативног узорка Zimmerman и West закључују да, пошто мушкарци чешће прекидају, они покушавају да буду доминантни у односу на жене.

Аутори говоре о приступу доминације у коме се женски пол види као подређена група чија је разлика у стилу говора резултат мушке надмоћи. Мушки језик се посматра као норма и појава да мушкарци држе монопол над језиком је један од начина на који мушкарци осигуравају своју доминантност.

Coates, J. (2004). *Women, Man and Language*, 3<sup>rd</sup> edition. London: Pearson Longman.

Као што сам наслов књиге сугерише *Women, Man and Language*, ауторка упознаје читаоце са проучавањима и студијама које се односе на различиту употребу језика у зависности од пола говорника. Књига *Women, Man and Language* садржи четири главна дела и обухвата укупно дванаест поглавља. Први део књиге даје увод у кључне области језика и пола. Ауторка се фокусира на језичке варијације у вези са полом

говорника и одређене лингвистичке разлике доводи у однос са друштвеним улогама додељеним женама и мушкарцима.

У другом делу књиге ауторка уводи социолингвистичке доказе полних разлика у језику и даје хронолошки редослед по којем су се социолингвистичка истраживања о полној равноправности језика развијала. Поглавља се фокусирају на квантитативне студије, концепте друштвених мрежа, језичко понашање мушкараца и жена при комуникацији, као и на начине на које се одређене конверзационе стратегије могу користити за постизање доминације.

Ауторка у трећем делу књиге испитује три сродне области: развој полно-различитог језика код деце, природу језичких промена и улогу полних разлика у промовисању тих промена, и на крају последице полних разлика у језику, са посебним освртом на употребу језика у школи и на радном месту. Ауторка покушава да разуме у којој су заправо мери жене у неповољном положају у ова два контекста.

Четврта област је завршни део ове књиге и садржи само једно кратко поглавље које даје преглед недавних дешавања која се односе на узајамну повезаност језика и пола, као и предлоге о облику истраживања језика и пола у будућности.

Romaine, S. (2000). *Language in Society: An Introduction to Sociolinguistics*, chap. 4 "Language and Gender". New York: Oxford University Press.

Књига *Language in Society: An Introduction to Sociolinguistics* подељена је у седам поглавља у оквиру којих ауторка разматра битне социолингвистичке теме попут индивидуалног и територијалног раслојавања језика, однос језика и дијалекта, акцента и дијалекта, регистара и стилова, и користи примере преузете из различитих говорних подручја да илуструје важне разлике. Она такође пише о комуникативној компетенцији и карактеристикама различитих говорних заједница.

Четврто поглавље књиге *Language and Gender* истражује спорну тему односа између рода и језика. Ауторка истражује на који начин језичке разлике саговорника одражавају социјалне разлике, и да ли су и на који начин жене искључене из равноправног приступа, односно, да ли мушкарци доминирају у конверзацији. Она ово поглавље назива језик и род, пре него језик и пол, како би скренула пажњу на чињеницу да је друштвена димензија поделе људи на мушка и женска лица (тј. род), различита од поделе у зависности од биолошких фактора (пол). Ауторка напомиње да, с обзиром на то да је разлика између пола и ро-

да добро успостављена, то претпоставља да можемо одредити урођене и друштвене разлике, међутим то је далеко од истине у овом тренутку.

Поглавље обилује бројним примерима како језик утиче на начин на који се доживљавају жене у друштву и пословном окружењу. Ауторка такође описује процесе *Learning to Talk Like a Lady*, *Gossiping* и *Shop-talk*.

Tannen, D. (1987). *That's Not What I Meant! How Conversational Style Makes or Breaks Relationships*. United States: Ballantine Books.

Tannen користи лично искуство и запажања да објасни разне разговорне стилове и како они доводе до неспоразума у комуникацији. Коришћењем разних примера, ауторка јасно објашњава зашто она сматра да постоји много конфузије међу људима када је у питању комуникација, нарочито у комуникацији између мушкараца и жена. Током сваког поглавља, ауторка говори о другачијим карактеристикама говора и описује када различите карактеристике играју кључну улогу у конверзацији. Кроз многа објашњења, ауторка наглашава да сваки појединца има другачији конверзациони стил, и да се неразумевање у комуникацији често јавља, али може бити лако отклоњено.

Ауторка јасно жели да ова књига буде користан водич за читаоце, тако да она користи језик који је изузетно лак за разумевање и пружа примере који поткрепљују њене тврдње. Она показује да је комуникација изазов за све, и да, уместо да будемо фрустрирани боље је да схватимо да сви имамо другачији стил говора, слушања и разумевања.

Ми стално комуницирамо, и начин на који се наши разговори одвијају могу имати велики ефекат на наше расположење. Већина људи у току разговора поштује принципе који омогућавају успешну конверзацију, али због личног стила и мишљења, могу настати различити неспоразуми. Људи могу да схвате нешто као непристојно, међутим некада је заиста у питању само разлика у начину комуникације сваког појединца. Важно је запамтити да неспоразуми могу настати, али, Tannen подсећа да „порука коју други преносе не мора да значи оно што смо ми чули да саговорници изговарају“ (14).

Посебан део књиге заузима дефинисање мета-порука (*metamesages*) и објашњавање улога које оне играју у разговору. „Оно што се преноси у комуникацији, наши ставови према другима и оно шта смо заправо изговорили јесте мета-порука“ (16). Ауторка наводи пример, уколико видите пријатеље да брише сузе, и ви их питате да ли су у реду, и они кажу да су у реду, знате да заиста нису на основу мета-пору-

ке. Уз мета-поруке за успешну комуникацију је веома битно колико брзо говоримо, колико гласно говоримо, којим темпом, итд.

У закључку се истиче да, знајући шта су конверзацијски стилови и како се језик индивидуално раслојава, добијамо револуционарно нов начин разумевања шта се дешава када разговарамо са другима и да нам разумевање изговореног даје алате које можемо користити када нисмо задовољни начином на који се разговори одвијају. Ова књига је од суштинског значаја за истаживаче који се баве раслојавањем и употребом језика, као и за унапређење личне комуникације, без обзира на наше порекло, културу, пол и старосно доба.

Craford, M. (1995). *Talking Difference: On Gender and Language*. California: Sage Publications, Thousand Oaks.

Захваљујући веома важној и корисној књизи *Talking Difference: On Gender and Language*, расправа о односу језика и пола почиње да креће узлазном путањом. Ауторка посматра комуникацију као међуљудски догађај и разматрајући широк спектар литературе и популарних истраживања, пружа важан наставни ресурс и даје основу за нове нивое анализе језика. Она оштро критикује ставове појединих лингвиста који се ослањају на основне полне разлике, тврдећи да превише истраживања, укључујући и рад многих феминисткиња, користе језик мушкараца као норму, док се језик жена посматра као проблематичан. Ова књига пружа критички осврт на истраживања у лингвистици која се баве питањем да ли мушкарци и жене говоре другачије. Ауторка се фокусира на конверзацију између мушкараца и жена и истражује да ли језик може да послужи као средство за успостављање моћи и друштвеног статуса. Циљ ове књиге није да буде нека врста приручника за унапређење наших комуникацијских вештина, већ критички осврт на претходна проучавања мушког и женског говора.

Ауторка истиче битна ограничења у истраживањима која са сигурношћу тврде да постоје разлике у говору мушкараца и жена. У појединим примерима где истраживачи наилазе на разлике у језичкој употреби заправо се не ради о разликама које настају на основу пола говорника, већ о различитим друштвеним статусима којима саговорници припадају. Ауторка пореди конверзацијске стилове доктора (углавном мушкараца вишег друштвеног статуса) и медицинских сестара (углавном жена нижег друштвеног статуса) и поставља питање да ли ће проналазак разлика у њиховом говору бити последица њиховог пола или друштвеног статуса. Настављајући у истом смеру, ауторка се пита шта

ће се догодити са резултатима истраживања уколико упоредимо говор наставника енглеског језика у школи (углавном жена вишег друштвеног статуса) и домара (углавном мушкараца нижег друштвеног статуса).

Ова књига позива читаоце на размишљање да ли је биолошка подела људи на мушкарце и жене пресудна за успостављање индивидуалних разлика у језичкој употреби. Ауторка сматра да друштвени фактори заједно са биолошком детерминисаношћу утичу на наше језичке навике. Наилазимо на оштру критику упућену одређеним лингвистима који саветују жене, а не мушкарце, да промене начине на који говоре и користе језик у комуникацији. Поједини лингвисти сматрају да су жене те које морају да буду директније при исказивању својих жеља и заступању својих ставова, уколико желе да буду равноправне са мушкарцима. Овакав савет имплицитно показује да је мушки облик комуникације идеалан, док је са друге стране, употреба језика од стране жена неисправна. Ауторка сматра да овакав став треба преиспитати јер уколико жене прихвате овакав савет и у комуникацији уврсте елементе мушког говора, ризикују да буду оштро критиковане због неженствености и надмености.

Eckert, P., McConnell-Ginet, S. (1992). „Think Practically and Look Locally: Language and Gender as Community-Based Practice“. *Annual Review of Anthropology*, 21, 461–490.

У овој научној студији ауторке се баве питањима језика и рода и залажу се за изградњу мостова ка другим научним праксама које се баве сличном проблематиком. Многи лингвисти говоре о повезаности пола говорника и језика којим се они служе и базирају своје ставове само биолошким карактеристикама саговорника. Ауторке позивају на значајне промене у проучавању феномена рода и језика као варијације, интонације или коришћење индиректности у дискурсу.

У раду се на прегледан начин наводе цитати који обилују тврдњама да „женски језик“ одражава конзервативизам, несигурност, поштовање, емотивност, осетљивост према другима, солидарност, итд, док са друге стране „мушки језик“ одражава чврстину, доминантност и независност. Ауторке критикују запажања на којима се такве тврдње заснивају и сматрају да би се добијени резултати разликовали у различитим околностима, пре свега, уколико би испитаници припадали различитим друштвеним групама и старосним добима.

Циљ овог чланка је да покаже да се садржај родних категорија и њихове везе са лингвистичким понашањем могу утврдити само на основу исцрпне етнографске студије. Ауторке верују да би таква студија вероватно показала да је род категорија која се укршта са другим социјалним класификацијама (нпр. класа, старост, раса, порекло) у оквиру једне друштвене заједнице. Садржај ових категорија и њихове везе са језичким понашањем ће вероватно бити различите у пракси у различитим заједницама.

Ауторке свакако не препоручују лингвистичку теорију као једини модел за размишљање о интеракцијама пола и језика. Оно што оне желе да нагласе је, међутим, велика варијабилност фактора који чине (не)равноправност полова у конверзацији, не укључујући само биолошку детерминацију (мушко/женско), већ и друге аспекте друштвених веза и друштвених односа. Ауторке закључују да још увек имамо малу идеју о томе који су то општи принципи који могу бити у игри у заједничкој изградњи међузависности језика и пола саговорника.

Litosseliti, L. (2006). *Gender and Language. Theory and Practice*. UK: Hodder Education.

Ова концизна књига испитује теоријске оквире рода и језика и практичну примену тих теорија на три широке области: образовање, медије и радно окружење. Први део књиге се бави главним теоријама рода и језика као што је теорија дефицита, доминација, индивидуална употреба језика и динамички приступ. Ауторка пружа кратак преглед истраживања везаних за пол и језик након 1970-их година, појаву феминистичке лингвистике, трендове истраживања током 1980-их и 1990-их година и паралелне стазе истраживачких и друштвених покрета феминизма током овог периода.

У другом поглављу ауторка проблематизује приступе проучавању рода и језика, као што су теорије дефицита, доминације и разлика. Litosseliti напомиње да су сва три приступа усмерена пре свега на појаву да жене и мушкарци користе језик другачије, а не како су жене и мушкарци изграђени кроз језик којим се служе. Ауторка закључује ово поглавље критикујући све три теорије тврдећи да оне не сматрају релевантним улоге других друштвених и контекстуалних параметара као што су раса, класа, старост, етничка припадност и моћ.

Litosseliti такође истражује усвајање другог језика код дечака и девојчица, укључујући и мотивацију и ставове. Проучавајући наставне материјале, ауторка истиче да они јачају сексистичке стереотипе. Она

предлаже наставницима и креаторима наставних материјала да активно присуствују решавању проблематичних стереотипа и да се залажу за другачији третман дечака и девојчица у образовању.

Ауторка сматра да медији имају моћ да изграде родне идеологије и испитује шта различите студије откривају о предметима тих родних идеологија. Велики део књиге је посвећен разматрању стереотипних дискурса који су присутни у часописима и рекламама. Жене су углавном представљене као брижне мајке и супруге, док су мушкарци представљени као независни и доминантни припадници друштва. Ауторка критикује медије јер се уз њихову помоћ ови ограничени стереотипи понављају и одржавају.

Litosseliti испитује студије различитих теорија које се баве језичким разликама и изградњу дискурса на радном месту. Студије су показале да мушкарци користе језик како би били доминантни у односу на жене, док са друге стране, жене траже једнакост у разговорима на радном месту.

Последње поглавље књиге обухвата преглед главних принципа у феминистичкој лингвистици, истраживања, активности, питања и додатних ресурса који могу послужити будућим истраживачима рода и језика.

Савић, С. (1995). *Језик и Пол (I) Истраживања у свету*. Нови Сад: Женске студије и истраживања и Футура публикације.

Након краћег прегледа историјата радова у којима су се доказивале разлике у конверзацији мушкараца и жена везане за изговор, интонацију, мелодију, боју гласа, синтаксичку организацију, ауторка представља метод анализе дискурса који јој се чини много погоднији за описе односа језика и пола, него што су то били ранији приступи. Анализа дискурса се више окреће од језика ка друштву како би објаснила узроке неког језичког понашања индивидуе или групе. Ауторка се залаже за померање перспективе истраживања језичких феномена у односу на пол и да се говор мора посматрати као делатност и као неодвојиви део механизма социјалног живота.

У раду се дају примери који показују конверзационе разлике код мушкараца и жена. Ауторка наводи да у енглеском језику постоје питања која говорник ставља на крају свога излагања као неку врсту партикуле (тзв. *tag questions*: „Био је одсутан, зар не?“, “*He was out, wasn't he?*”). Она разликује неколико типова ове врсте питања везаних за контекст. Закључује да неке типове оваквих питања чешће користе жене

него мушкарци у одређеним контекстима. Она наглашава да је ова врста питања чешће присутна када говорник показује да очекује одговор од саговорника; затим, она додаје да ова врста питања сведочи о говорниковом схватању (*speaker's opinion*) за које он тражи одговор од саговорника, а не само његово учешће у конверзацији.

Ауторка сматра да се доминација једног од саговорника у конверзацији може показати различитим средствима. Једно од таквих средстава је одређивање трајања говорења. Супротно општем схватању да жене говоре много, истраживања су показала да мушкарци говоре много и дуже времена када једном узму реч. Једна је од доминантних стратегија мушкарца да прекида жену чешће него што она прекида мушкарца у разговору. У раду се наводи једно експериментално истраживање које је показало да су жене доминантније од мушкараца када је као индекс доминације рачуната фреквенција прекидања. Али, мушкарци су доминантнији у односу на жене када се као индекс доминације узима број започињања разговора. У том истраживању се наглашава како прекидање саговорника у већ започетом разговору мора да се доведе у везу са типом прекидања. Наиме, жене су чешће прекидале мушкарца како би сигнализирале да су разумеле о чему се ради, да потврде сагласност, да покажу саговорнику да са њим учествују у разговору и да га заједно граде, а не да желе да му преузму право говорења.

Водећи се резултатима претходних истраживања, ауторка закључује да анализа дискурса омогућава да се полне разлике истовремено сагледавају кроз више варијабли које су у датом контексту релевантне. Ова анализа помаже да боље сагледамо на који начин дискурс помаже конструисању грађевине друштвеног живота.

Filipović, J. (2011). „Rod i jezik (Gender and Language)“, u: Ivana Milojević, I., Slobodanka Markov, S. (eds), *Uvod u rodne teorije (Introduction to Gender Theories)*, 409–423. Novi Sad: Centar za rodne studije

Овај чланак представља сажетак претходних истраживања о односу и повезаности рода и језика. Ауторка најпре истиче како социологија, антропологија, антрополошка лингвистика, когнитивна лингвистика представљају теоријска и методолошка упоришта једне значајне гране модерне социолингвистике, која је у блиској вези са социологијом језика и често се одређује као макро-социолингвистика. Макро-социолингвистика сагледава језик као варијабилан систем који се кроз различите медијуме испољава у низу функција које користимо за комуникацију у различитим доменима језичке употребе (на пример, у приватном, професионалном, образовном и јавном/административном до-



мену), истичући при томе да улога, функције и вредновање одређеног језика зависе од низа социјалних, политичких, економских, културних и других екстралингвистичких фактора који одређују његов статус, значај и моћ унутар одређене заједнице (језичке, културне, етничке, политичке, итд.). Ауторка се у овом раду осврће на студије које карактерише претпоставка да је „језик мушкараца“ један од кључних механизма за успостављање и одржавање доминације над женама, што води ка формирању теорије доминације.

Водећи се резултатима истраживања која су спровеле Lakoff и Tannen, ауторка овог рада износи личне ставове који се односе на корелацију рода и језика. Жене су склоније да користе комуникативне стратегије „заједништва и подршке“, док мушкарци теже стратегијама „такмичења“ (што се објашњава њиховом потребом да се „наметну“ остатку групе са којом су у датом тренутку у интеракцији). Тиме се хијерархијска структура мушко-женских група још више потенцира, а жене постижу слабије резултате на радном месту једноставно јер су мање „видљиве“ у комуникацији и интеракцији. Према закључцима ове ауторке, разлике у комуникативним обрасцима јасно се уочавају и у образовном процесу. Дечаци и девојчице у мешовитим одељењима успостављају односе сличне онима у професионалној сфери: дечаци се „такмиче“ како би се наметнули вршњачкој групи, говоре чешће и више пред читавом групом, док су девојчице уздржаније и, опет, мање видљиве. Филиповић сматра да је у универзитетској сфери ситуација слична: иако су студенти Филолошког факултета Универзитета у Београду малобројнији у односу на студенткиње, они се лакше и чешће одлучују да се укључе у дискусије на часовима, али и да понуде више неформалних коментара упућених професорима и читавој групи. Ауторка закључује да се на тај начин из генерације у генерацију преноси културни модел по коме је јавни говор право и привилегија мушкараца. Филиповић сматра да настава и технике рада у чионици треба да укључе разлике и у језичком испољавању полова, кроз рад у групама, паровима, јавне дискусије и дебате, чиме би се подигао ниво самосвести о сличностима и разликама са којима наступамо како у приватној тако и у јавној сфери комуникације.

## ЗАКЉУЧАК

Одабрани радови пружају одговоре на питања да ли у језичкој пракси постоје одређене родне категорије или се на језик гледа само као на један од ресурса који омогућава да се одговори на захтеве кому-

никационе ситуације. Род као аналитичка категорија наставља да мотивише истраживаче у многим областима. У овом раду видели смо разлику између употребе језика мушкараца и жена из неких аспеката, и можемо приметити да постоје многе разлике у коришћењу језика између два пола, док поједине разлике настају као последица других друштвених фактора. Верујемо да са развојем друштва, биће мање разлика у употреби језика. Језик, као средство људске комуникације, унапређује се из дана у дан и неопходан је обострани труд како мушкараца тако и жена.

#### ЛИТЕРАТУРА

- Coates, J. (2004). *Women, Man and Language*, 3<sup>rd</sup> edition. London: Pearson Longman.
- Craford, M. (1995). *Talking Difference: On Gender and Language*. California: Sage Publications, Thousand Oaks.
- Eckert, P., McConnell-Ginet, S. (1992). „Think Practically and Look Locally: Language and Gender as Community-Based Practice“. *Annual Review of Anthropology*, 21, 461–490.
- Filipović, J. (2011). „Rod i jezik (Gender and Language)“, u: Ivana Milojević, I., Slobodanka Markov, S. (eds), *Uvod u rodne teorije (Introduction to Gender Theories)*, 409–423. Novi Sad: Centar za rodne studije
- Lakoff, R.; Bucholtz, M. (ed). (2004). *Language and Women's Place: Text and Commentaries (Studies in Language and Gender)*. New York: Oxford University Press.
- Litosseliti, L. (2006). *Gender and Language. Theory and Practice*. UK: Hodder Education.
- Romaine, S. (2000). *Language in Society: An Introduction to Sociolinguistics*, chap. 4 “Language and Gender”. New York: Oxford University Press.
- Savić, S. (1995). *Jezik i Pol (I) Istraživanja u svetu*. Novi Sad: Ženske studije i istraživanja i Futura publikacije.
- Tannen, D. (1987). *That's Not What I Meant! How Conversational Style Makes or Breaks Relationships*. United States: Ballantine Books.
- Zimmerman, D. H., West, C., (1975). „Sex roles, interruptions and silences in conversation“. *Language and sex: Difference and dominance*, 105–129. Stanford, CA: Stanford University Press.

## **БИБЛИОГРАФИЈЕ**



Борђе Р. Оташевић (Београд)

## ПРИЛОЗИ ЗА ГРАЂУ ЛЕКСИКОЛОШКЕ И МЕТАЛЕКСИКОГРАФСКЕ БИБЛИОГРАФИЈЕ (10)

Dabaghi Azizollah, Rafiee Marzieh: „Incidental Vocabulary Learning and the Development of Receptive and Productive Vocabulary: How Gloss Types Work“. *Suvremena lingvistika* 74 (2012), str. 175–187.

Dabo-Denegri Ljuba: „Semantic Adaptation of Anglicisms in French“. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* (1998), str. 27–40.

Dadić Žarko: „O uporabi hrvatskog oblika prezimena znanstvenika i filozofa Patricija“. *Folia onomastica Croatica* 19 (2011), str. 69–79.

Daković Sybilla: „Uzvici u slavenskim jezicima i pitanje terminologije“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 67–76.

Dat Florin-Mihai: „Metathese et homonymie en hebreu biblique“. *Suvremena lingvistika* 67 (2009), str. 1–21.

Delibegović Džanić Nihada: „Who was born with a silver foot in his mouth? Modified idiomatic expressions in political cartoons“. *Jezikoslovlje* 2–3 (2013), str. 323–336.

Delić Mićo: „Čovječji / ljudski – odnos prema osnovnim riječima i upotreba“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1989), str. 79–91.

Delova-Siljanova Jasminka: „Семантичко–структурни паралели на фраземите со компонента ’око’ во македонскиот и во чешкиот јазик“. *Filološke studije* 9 (2011).

Dembitz Šandor: „Funkcionalna leksikografija mrežnoga pravopisnog provjernika“. *Filologija* 58 (2013), str. 55–98.

Demo Šime: „Trojezični rječnik Ludovika Lalića (Ludovicus Lalich: Dictionarium Latino–Italico–Illyricum. Priredio i pogovor napisao Serafin

Hrkać, Grude: Matica hrvatska; Mostar: Sveučilište, Institut za latinitet, 2007.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2009), str. 476–478.

Derossi Zlata: „Zadarski jezični krajolici : Imena tvrtki u zadarskoj županiji“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 1 (2005), str. 33–35.

Deželjin Vesna: „Il concetto del colore nero in un romanzo di Grazia Deledda“. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* (1995), str. 49–56.

Deželjin Vesna: „Il concetto del colore nero in un romanzo di Grazia Deledda“. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* (1995), str. 49–56.

Dimitrova Todorova Liljana: „Гибридније топоними в болгарској топонимическој системе, возникшије в условиях болгарско–турецког билингвизма“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 115–120.

Dobrovol'skij Dmitrij, Piirainen Elisabeth: „Cognitive theory of metaphor and idiom analysis“. *Jezikoslovlje* 1 (2005), str. 7–35.

Domagoj Vidović: „Studiј z onomastiki ta etimologij. Kijiv: NAU, Institut ukrajinskoј movi, 2007“. *Folia onomastica Croatica* 17 (2009), str. 231–232.

Domazet Sanja: „Konstrastivna analiza hrvatskih i njemačkih frazema koji u sebi sadrže sastavnicu noga/Bein“. *Hrvatistika* 5 (2011), str. 173–182.

Drljača Branka: „Anglizmi u ekonomskome nazivlju hrvatskoga jezika i standardnojezična norma“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2006), str. 65–85.

Drljača Branka: „Istraživanje neologizama – 'Priča bez kraja' Vesna Muhvić–Dimanovski Neologizmi – problemi teorije i primjene, (Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilista u Zagrebu, Zagreb, 2005.)“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 2 (2007), str. 165–169.

Drljača Margić Branka: „Latentno posuđivanje u hrvatskome i drugim jezicima – posljedice i otpori“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2010), str. 53–71.

Drljača Margić Branka: „Leksički paralelizam: je li opravdano govoriti o nepotrebnim posuđenicama (engleskoga podrijetla)?“ *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2011), str. 53–66.

Dronov Pavel: „Idiom modifications in bilingual dictionaries of idioms“. *Jezikoslovlje* 2 (2011), str. 147–163.

Durić Rašid: „O leksičkom osjećanju novoštokavštine kroz kroatizme, srbizme i bosnizme na neutralnoj razini“. *Filologija* 55 (2011), str. 117–141.

Džanić Mirza: „Pragmatic properties of idiom modifications in the language of advertising“. *Jezikoslovlje* 1 (2007), str. 45–59.

Elezović Dobroslav: „Nadimci mještana sela Grohote na otoku Šolti 1830. – 1960“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1 (1991), str. 45–58.

Enčeva Milka, Jazbec Saša: „Wie multifunktional und wie individualisiert können und sollten Online–Lernwörterbücher sein“. *Jezikoslovlje* 1 (2014), str. 45–66.

Fabijanić Ivo: „Ortografija osnovnog oblika anglicizma u ruskoj računalnoj terminologiji i aspekt varijabilnosti“. *Croatica et Slavica Iadertina* 2 (2007), str. 161–168.

Fabijanić Ivo: „Transmorfemizacija imeničkih sintagma na primjeru anglicizama u ruskoj računalnoj terminologiji“. *Croatica et Slavica Iadertina* 3 (2008), str. 165–172.

Fabijanić Ivo: „Reinterpretacija elipse u formiranju anglizama“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 2 (2011), str. 251–273.

Farkaš Loretana: „Geometrijsko nazivlje u 18. stoljeću“. *Filologija* 54 (2010), str. 19–49.

Farkaš Loretana: „Stari slavonski rukopisni rječnici“. *Filologija* 58 (2013), str. 99–114.

Faustman Hubert: „Die alten Slawen, ihre Gottheiten und ihre heidnisch–sakrale Landschaftsinterpretation auf österreichischem Boden“. *Folia onomastica Croatica* 22 (2014), str. 37–58.

Filipi Goran, Valter Milovan: „Roverski rječnik (ogledno slovo – K)“. *Croatica et Slavica Iadertina* 9 (2014), str. 365–411.

Filipi Goran: „Istrorumunjski entomonimi domaćeg podrijetla“. *Croatica et Slavica Iadertina* 7 (2012), str. 39–52.

Filipi Goran: „Struktura i stratifikacija istrorumunjskoga leksika“. *Croatica et Slavica Iadertina* 5 (2010), str. 169–195.

Filipi Goran: „Istarska ornitonimija: vrane“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1 (1992), str. 27–52.

Filipi Goran: „Ornitonimi u rukopisnom rječniku fra Josipa Jurina“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1 (2000), str. 5–28.

Filipović Ivana: „Hrvatska antroponimija na početku 21. stoljeća“. *Filologija* 52 (2009), str. 131–134.

Filipović Petrović Ivana: „Leksikografska obrada frazema u Benešićevu Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića“. *Filologija* 58 (2013), str. 115–132.

Filipović Petrović Ivana: „Prva petrinjska prezimena“. *Folia onomastica Croatica* 20 (2012), str. 49–61.

Filipović Rudolf, Menac Antica: „Adaptacija ortografije anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku: teorija i primjena“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (1997), str. 61–71.

Fink Arsovski Željka: „Anatolij Ivčenko, Sonja Wölke: Hornjoserbski frazeologiski slownik“. *Suvremena lingvistika* 2 (2007), str. 225–227.

Fink Arsovski Željka: „Antica Menac: Hrvatska frazeologija“. *Suvremena lingvistika* 2 (2007), str. 228–231.

Fink Željka: „Ruska leksikografska trilogija“. *Suvremena lingvistika* 73 (2012), str. 121–126.

Fink Željka: „Ruski i hrvatski frazemi sa značenjem 'vrlo blizu'“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (1996), str. 139–144.

Fink Željka: „Čega se vrag boji i od čega bježi? O dvama frazemima hrvatskoga i ruskog jezika“. *Jezikoslovlje* 1 (2005), str. 95–106.

Finka Božidar: „O Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1973), str. 193–202.

Firică Camelia: „Onomastică românească. Probleme teoretice privind categoriile antroponimice: poreclă și supranume“. *Studia Romanica et Anglica Zagrabienis* (2008), str. 215–257.



Firică Camelia: „Porecle și supranume actuale în Oltenia“. *Studia Romanica et Anglica Zagradiensia* (2008), str. 109–134.

Forko Josipa: „Prevođenje frazema – Sizifov posao“. *Hrvatistika* 3 (2009), str. 93–98.

Frančić Anđela, Mihaljević Milica: „Antonimija u hrvatskoj ojkonomiji“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1998), str. 77–102.

Frančić Anđela, Žagar Szentesi Orsolya: „Međimurska ojkonomija na mađarski način“. *Folia onomastica Croatica* 17 (2009), str. 59–80.

Frančić Anđela: „Antroponimija u Hrvatskim pučkim popijevkama iz Međumurja“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 121–137.

Frančić Anđela: „Imena tvrtki očima jezikoslovaca (Alenka Gložančev: *Imena podjetij kot jezikovnokulturno vprašanje*)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 368–372.

Frančić Anđela: „Međimurska ojkonomija i književni jezik“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1988), str. 51–58.

Frančić Anđela: „Međimurski obiteljski nadimci od osobnih imena“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1993), str. 81–91.

Frančić Anđela: „Međimurski obiteljski nadimci“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1994), str. 31–66.

Frančić Anđela: „Ojkonim Štrigova kroz stoljeća“. *Folia onomastica Croatica* 21 (2013), str. 37–58.

Frančić Anđela: „Osobna imena u Rječniku varaždinskoga kajkavskog govora Tomislava Lipljina“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 2 (2012), str. 381–391.

Frančić Anđela: „Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1996), str. 17–36.

Frančić Anđela: „Prezimana u Kinchu oszebuinome szlavnoga orszaga horvatczkoga Petra Berkea“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2008), str. 67–89.

Frančić Anđela: „Prezimenski mozaik *Međimurske Bistrice* danas“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1989), str. 93–113.

Frančić Anđela: „Prilog proučavanju međimurske ojkonomije: dvo-  
leksemni ojkonomi s pridjevima *donji/gornji*“. *Rasprave: Časopis Instituta  
za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1995), str. 25–50.

Frančić Anđela: „Prinos Božidara Finke hrvatskoj onomastici“. *Folia  
onomastica Croatica* 22 (2014), str. 59–68.

Frančić Anđela: „Rečka mikrotoponimija“. *Rasprave: Časopis Insti-  
tuta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2003), str. 373–389.

Frančić Anđela: „Što je osobno ime?“ *Folia onomastica Croatica* 15  
(2007), str. 71–80.

Franić Ivana: „Nazivlje iz Tesnièreove strukturalne sintakse“. *Suvre-  
mena lingvistika* 74 (2012), str. 217–219.

Franić Ivana: „Jezikoslovno nazivlje u Tesnièrovim *Éléments de sin-  
taxe structurale*“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 77–99.

Franić Ivana: „Leksikografski status brojevnih riječi u Rječniku  
hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika“. *Rasprave: Časopis Instituta za  
hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2008), str. 107–131.

Franić Ivana: „Rukopisni *Dictionarium Latino–Illiricum* (1715. –  
1716.) Đure Matijaševića“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i  
jezikoslovlje* 1 (2006), str. 51–85.

Franić Ivana: „Rukopisni *Vocabolario italiano–illirico* (~ 1745.) fra  
Lovre Cekinića“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jeziko-  
slovlje* 1 (2008), str. 91–105.

Franolić Branko: „Francuske posuđenice u hrvatskome: prilagodba  
francuskih sufiksa koji služe za tvorbu imenica“. *Rasprave: Časopis  
Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2001), str. 25–43.

Fuderer Tetyana: „Frazeologija u suvremenoj ukrajinskoj publicis-  
tici“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 2 (2012), str. 184–188.

Fulgosi Sanja, Tuđman Vuković Nina: „Relevantnost frekvencije je-  
zične uporabe pri opisu strukture leksema“. *Suvremena lingvistika* 1–2  
(2001), str. 73–85.

Furlan Metka: „O toponimu Ritoznoj“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 139–147.

Gabrić–Bagarić Darija, Lovrić Jović Ivana: „Sufiksalne pridjevske izvedenice i složenice u Vrančićevu rječniku“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2010), str. 73–94.

Gabrić–Bagarić Darija: „Dijalektna podloga rječnika *Blago jezika slovinskoga* (1649.–1651.) Jakova Mikalje“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2001), str. 45–58.

Gabrić–Bagarić Darija: Kašićeva rukopisna *Biblija* i *Blago jezika slovinskoga* Jakova Mikalje. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1996), str. 37–49.

Gabrić–Bagarić Darija: „Nazivi jela u rječniku 'Blago jezika slovinskoga' (1651.) Jakova Mikalje“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1998), str. 109–123.

Gabrić–Bagarić Darija: „Onomastika u Kašićevu prijevodu evanđelja (1625.)“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 149–161.

Gabrić–Bagarić Darija: „Rukopisni rječnik fra Ljudevita – ovisnost i posebnost“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 2 (2004), str. 19–29.

Gabrovšek Dušan: „The general thesaurus: the what and the who of it“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (1996), str. 149–155.

Gaćić Jasna: „Voci di origine latina e romanza nella terminologia gastronomica dialettale della Dalmazia“. *Filologija* 49 (2008), str. 51–63.

Galović Filip: „Romanski elementi u nazivlju odjevnih predmeta, obuće i modnih dodataka u milnarskome idiomu“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2013), str. 159–188.

Geić Duško, Slade–Šilović Mirko: „Građa za diferencijalni rječnik trogirskoga čakavskog govora od polovice Xix. do polovice XX. stoljeća“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1 (1991), str. 91–118.

Geić Duško, Slade–Šilović Mirko: građa za diferencijalni rječnik trogirskoga čakavskog govora od polovice Xix. do polovice XX. stoljeća. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1 (1990), str. 91–105.

Glavičić Branimir: „Pogled u Marulićev latinski rječnik“. *Colloquia Maruliana* (1995), str. 5–9.

Gluhak Alemko: „O hrvatskoj riječi *patuljak* i drugima“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (1996), str. 157–162.

Gluhak Alemko: „Frazem *u tili čas* i njegove inačice“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 303–310.

Gluhak Alemko: „Gledati svoja posla“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 5 (2000), str. 196–199.

Gluhak Alemko: „Internet, mreža, e-pošta“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 3 (2000), str. 105–108.

Gluhak Alemko: „Milan Moguš i Neda Pintarić, Poljsko-hrvatski rječnik. Školska knjiga, Zagreb 2002. viii, 1151 str.“. *Filologija* 43 (2005), str. 135–136.

Gluhak Alemko: „Ruska i neka druga imena u hrvatskom jeziku danas“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 163–181.

Grahovac-Pražić Vesna, Vrcić-Mataija Sanja: „Ojkonimi gospićkog područja“. *Folia onomastica Croatica* 19 (2011), str. 81–96.

Grčević Martina: „Promjena imena naselja u Republici Slovačkoj“. *Folia onomastica Croatica* 19 (2011), str. 97–116.

Grčić–Simeunović Larisa: „Suvremena toponimija K. O. Sušak“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 2 (2007), str. 349–377.

Grezka Aude: „Etudes du lexique de la perception: bilan et perspectives“. *Suvremena lingvistika* 1 (2006), str. 45–67.

Gržinić Jasna: „Roman 'Zvoneća svojni' Franje Matetića (povijest u svjetlu onomastičke analize). *Folia onomastica Croatica* 20 (2012), str. 63–99.

Gudelj Krešimira: „Obalna toponimija stonskoga područja“. *Folia onomastica Croatica* 20 (2012), str. 101–120.

Habijanec Siniša: „Nova slovačka monografija iz dijakronijske leksikologije (Martina Kopecká; Tatiana Lali-ková; Renáta Ondrejková; Jana Skladaná; Iveta Valentová: Staršia slovenská lexika v medzijazykových vzťahoch. Bratislava: Veda – Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied,

2011, 204 str.)“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2013), str. 209–216.

Habijanec Siniša: „Vrijedno slovakističko djelo (Maria Kursar – Dubravka Sesar: Slovačko–hrvatski i hrvatsko–slovački praktični rječnik s gramatikom, Školska knjiga, Zagreb, 2005.)“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2008), str. 504–513.

Hadžiahmetović-Jurida Sanel: „Some distinctive lexical features of Netspeak“: *Jezikoslovlje* 2 (2007), str. 193–210.

Halonja Antun, Mihaljević Milica: „Nazivlje bežičnih računalnih mreža“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2007), str. 87–108.

Halonja Antun, Mihaljević Milica: „Nazivlje računalnih mreža“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2003), str. 87–101.

Halonja Antun, Mihaljević Milica: „Računalni nazivi s elementom –ware u engleskome i hrvatskome jeziku“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2010), str. 111–139.

Halonja Antun: „Lingvistička analiza žargona srpskoga jezika (Ranko Bugarski: Žargon: lingvistička studija)“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2006), str. 498–501.

Halonja Antun: „Nacrt za rječnik hrvatskoga računalnog žargona“: *Filologija* 50 (2009), str. 13–37.

Halonja Antun: „Prijevod rječnika junaka digitalnoga doba (Slobodan Lazarević: Hakerski rečnik žargona, Knjiga–komerc, Beograd, 2002.)“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2009), str. 478–482.

Halonja Antun: „Prinos sređivanju filmskog nazivlja (Enes Midžić: Govor oko kamere: rječnik filmskog žargona, kolokvijalnih i stručnih izraza stranoga podrijetla, Hrvatski filmski savez, Zagreb, 2006.)“: *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2010), str. 458–461.

Ham S.: „Skupština i općina“: *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 3 (2005), str. 111–112.

Ham Sanda: „Dodijeljene nagrade za najbolju novu hrvatsku riječ u 2008“: *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 2 (2009), str. 74–74.

Ham Sanda: „Dodijeljene Šreterove nagrade za najbolju novu hrvatsku riječ u 2007“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 3 (2008), str. 107–109.

Ham Sanda: „HNOS, HNOS–a ili Hnos, Hnosa“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 2 (2007), str. 72–73.

Ham Sanda: „Jesu li kolači božićni ili Božićni?“ *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 5 (2009), str. 196–196.

Harambašić Ermina: „Uzorni ogled za povijesni rječnik (*Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, Pokusni snopič, ZRC SAZU, sastavili Majda Merše i France Novak uz sudjelovanje Francke Premk*)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 373–377.

Harvalík Milan: „Místo synchronního anoikonymického materiálu v diachronních nářečních výzkumech“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 183–190.

Heffer Hrvoja, Vajs Nada: „Prilichnost ili analogija, prenesnica ili metafora, leposlovka ili retorika (Tumačenja retoričko-lingvističkoga nazivlja u kajkavskih leksikografa 18. stoljeća)“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (2001), str. 245–265.

Holzer Georg: „Slavisch \*gumьno in Niederösterreich“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 191–213.

Horvat Anastazija: „Nova ricsoslovica iliricska, Šime Starčević, Nova ricsoslovica iliricska, Trst 1812.. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb 2002“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2002), str. 102–108.

Horvat Joža: „Iz antroponimije ludbreške Podravine: obiteljski nadimci u Svetome Đurđu, Obrankovcu i Prilešu“. *Folia onomastica Croatica* 21 (2013), str. 59–96.

Horvat Joža: „Matej Šekli: Zemljepisna in osebna lastna imena v kraju Livek in njegovi okolici“. *Folia onomastica Croatica* 21 (2013), str. 233–237.

Horvat Marijana, Perić Gavrančić Sanja: „Zapažanja o leksiku Marulićeva Naslidovan'ja – od latinskoga izvornika do hrvatskoga prijevoda“. *Colloquia Maruliana* 19 (2010), str. 223–234.

Horvat Marijana, Ramadanović Ermina: „O složenicama i sraslicama (na primjerima iz Voltičeva Ričoslovnika)“. *Filologija* 58 (2013), str. 133–161.

Horvat Marijana, Štebih Golub Barbara: „Posljedice internacionalizacije u hrvatskome jeziku“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2011), str. 1–21.

Horvat Marijana: „Rječotvorje u Marulićevu i Kašićevu prijevodu De imitatione Christi (na primjerima filozofsko-teološkog leksika)“. *Colloquia Maruliana* 20 (2011), str. 255–263.

Horvat Marijana: „Novi staroslavensko–hrvatski rječnik (Stjepan Damjanović, Ivan Jurčević, Tanja Kuštović, Boris Kuzmić, Milica Lukić, Mateo Žagar: Mali staroslavensko–hrvatski rječnik)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2006), str. 501–503.

Horvat Vladimir: „Postignuća isusovačkih leksikografa dopreporodnoga razdoblja“. *Filologija* 58 (2013), str. 163–189.

Hrnjak Anita: „Geste i mimika kao izvor frazeologije (na primjeru hrvatske frazeologije)“. *Filologija* 44 (2005), str. 29–50.

Hrnjak Anita: „Kulinarski elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2008), str. 197–216.

Hrnjak Anita: „Tko je na 'frazeološkom brodu' važniji: mali od pablube ili mali od kužine?“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2009), str. 155–165.

Hržica Gordana, Kraljević Jelena: „Rječnički brzac u jezičnome usvajanju“. *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 4 (2007), str. 293–307.

Hudeček Lana, Mihaljević Milica, Vidović Domagoj: „Sinonimni parovi i nizovi u temeljnome jezikoslovnom nazivlju“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 101–122.

Hudeček Lana, Mihaljević Milica: „Homonimija kao leksikografski problem“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2010), str. 159–186.

Hudeček Lana, Mihaljević Milica: „Veznička sinonimija i antonimija u hrvatskoj leksikografiji“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2009), str. 167–199.

Hudeček Lana, Mihaljević Milica: „Višeznačni odnosi u nazivlju i njihova leksikografska obradba“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1996), str. 51–63.

Hudeček Lana: „Doprinos istraživanju i usustavljivanju hrvatskoga računalnog nazivlja (Milica Mihaljević: *Kako se na hrvatskome kaže WWW? Kroatistički pogled na svijet računala*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2003, 191 str.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2003), str. 437–440.

Imamović Adisa: „Limitations on metonymic uses of -ion nominalizations“. *Jezikoslovlje* 1–2 (2006), str. 45–65.

Imamović Adisa: „Metaphor and metonymy in legal texts“. *Jezikoslovlje* 2–3 (2013), str. 295–306.

Iskra Vedran: „Toponimija Lipe“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2011), str. 131–131.

Ivanetić Nada, Karlavaris–Bremer Ute: „Onimijski frazemi i konceptualizacija svijeta“. *Suvremena lingvistika* 1 (1999), str. 131–142.

Ivanetić Nada: „More u frazeologiji“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2002), str. 67–84.

Ivanetić Nada: „Osjetilni pragmemi i pragmafrazemi u hrvatskom i poljskom jeziku“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2013), str. 217–221.

Ivanetić Nada: „Velimir Piškorec, Germanizmi u govorima đurđevačke podravine, (FF press, Zagreb 2005.)“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2006), str. 150–153.

Ivanova Olga: „Двоимени топоними во областа по сливот на Брегалница“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 215–238.

Ivo Frangeš: „Milan Moguš, Rječnik Marulićeve 'Judite'“. *Colloquia Maruliana* (2003), str. 311–314.

Ivšić Dubravka, Bergovec Marina: „Veliki etimološki rječnik hrvatskoga jezika i računalna struktura njegove natuknice“. *Filologija* 58 (2013), str. 191–209.

Ivšić Dubravka: „O oronimima u antičkim vrelima (Crtice iz hrvatske predslavenske toponimije)“. *Folia onomastica Croatica* 21 (2013), str. 97–119.



Jačeva-Ulčar Elka: „Лексемите од туђо потекло во топонимијата од Тиквешкиот регион“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 239–248.

Jačeva-Ulčar Elka: „Терминологијата во Кратката словенска граматика од Григор Прличев“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 123–130.

Janjić Marijana: „Veljko Kajtazi, Romsko-hrvatski i hrvatsko-romski rječnik, Bibliotheca orientalis, Zagreb, 2008, 411 str.“. *Suvremena lingvistika* 70 (2010).

Jelaska Zrinka, Baričević Valentina: „Лeksiчка једноставност и значењска сложеност рјечника Ivanova evanđelja“. *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 13 (2012), str. 102–137.

Jelaska Zrinka, Novak Ines: „Џему? Иначност гласовнога називља“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 131–149.

Jelaska Zrinka: „Glagoli, formalizacija, frazemi i benediktinci“. *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 11 (2011), str. 1–4.

Jelaska Zrinka: „Jezik, komunikacija i sposobnosti: nazivi i bli-skoznačnice“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 4 (2005), str. 128–138.

Jernej Josip: „Bilješke oko porijekla naše frazeologije“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (1996), str. 265–269.

Jerolimov Ivana: „Frazemi sa somatskom sastavnicom na primjeru talijansko-hrvatske frazeologije“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (2001), str. 87–99.

Jozić Željko, Vukša Perina, Ćurković Dijana: „Nazivi za bratova sina u hrvatskome jeziku“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 2 (2012), str. 393–422.

Joža Horvat: „Toponimija otoka Paga. Vladimir Skračić (ur.)“. *Folia onomastica Croatica* 20 (2012), str. 253–261.

Jujukin M. A.: „К этимологии некоторых древнерусских топонимов XIV–XVI вв.“. *Folia onomastica Croatica* 15 (2007), str. 256–256.

Juraga Edo, Pandža Marija: „Jezersko nazivlje biljnih vrsta“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2009), str. 87–102.

Juraga Edo: „Nazivi riba u govoru Murtera“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2013), str. 189–206.

Juraga Edo: „Staročakavski leksemi u pojedinim čakavskim govorima“. *Croatica et Slavica Iadertina* 4 (2009), str. 191–198.

Juraga Edo: „Nazivi riba u jezerima na otoku Murteru“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2008), str. 133–144.

Juraga Edo: „Turcizmi u murterskom govoru“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2010), str. 333–342.

Juran Kristijan: „Puncta Ostrice – toponimski lik koji je zbunio i zavadio suvremenike“. *Folia onomastica Croatica* 19 (2011), str. 117–134.

Jurčić Katunar Cecilija: „O konceptualnoj metafori“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 2 (2014), str. 217–222.

Jurić Ante, Vuletić Nikola: „Toponimija naselja Sv. Filip i Jakov“. *Folia onomastica Croatica* 15 (2007), str. 81–112.

Jurić Ante: „Specifični toponimijski leksik (na primjeru sjevernodalmatinske obalno-otočne toponimije)“. *Folia onomastica Croatica* 19 (2011), str. 135–150.

Jurić Ante: „Suvremena čiovska toponimija“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2006), str. 145–212.

Jurović Irina: „Vrijedan doprinos govoru bačkih Hrvata (Ante Sekulić: Rječnik govora bačkih Hrvata)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2007), str. 385–387.

Kacjan Brigita: „Phraseophil oder phraseophob – ist das eigentlich überhaupt eine Frage? Eine qualitative empirische Fallstudie“. *Jezikoslovlje* 1 (2013), str. 47–63.

Kaleta Zofia: „What can the ancient Indo–European compound names reveal about the spiritual culture of our ancestors?“ *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 249–257.

Kalinski Ivan: „Kajkavska idiomatika, kritički obziri“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1987), str. 31–44.

Kalinski Ivan: „Ojkonimija zelinskoga kraja“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1985), str. 75–79.

Kapetanović Amir: „Leksik Marulićeve Suzane“. *Colloquia Maruliana* 15 (2006), str. 15–25.

Kapetanović Amir: „Drobničev rječnik i hrvatska preporodna leksi-kografija“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 73–85.

Kapetanović Amir: „Historizmi i semantičke promjene“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2006), str. 153–163.

Kapetanović Amir: „Jezične značajke i leksikografska obrada fra Iva-nove Filomene iz XVII. stoljeća“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2003), str. 131–155.

Kapetanović Amir: „Toponimi u hrvatskim 'Lucidarima'“. *Folia onomastica Croatica* 14 (2006), str. 1–22.

Kapetanović Amir: „Varijantni srednjovjekovni tekstovi i njihova leksikografska obrada“. *Filologija* 59 (2013), str. 15–24.

Kapović Mate: „Opet o prijevodu Traskovih Temeljnih lingvističkih naziva“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 5 (2007), str. 196–198.

Kapović Mate: „Toponimija sela Prapatnice u Vrgorskoj krajini“. *Folia onomastica Croatica* 15 (2007), str. 113–131.

Kardum Livia, Korea Gajski Bruno: „Language as a political issue: The case of language of command in the Austro-Hungarian army“. *Jezikoslovlje* 2 (2012), str. 351–371.

Katičić Radoslav: „Uz rub rječnika hrvatskoga kajkavskoga knji-ževnog jezika“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 259–274.

Katunar Daniela: „Diminutives in Action: A cognitive account of di-minutive verbs and their suffixes in Croatian“. *Suvremena lingvistika* 75 (2013), str. 1–23.

Katunar Daniela: „Mateusz–Milan Stanojević, Konceptualna meta-fora: Temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode Izdanje Srednja Europa; 2013; Zagreb“. *Suvremena lingvistika* 75 (2013), str. 97–101.

Kavgić Aleksandar: „Intended communicative effects of using borro-wed English vocabulary from the point of view of the addressor: Corpus-based pragmatic analysis of a magazine column“. *Jezikoslovlje* 2–3 (2013), str. 487–499.

Kekelj Martina, Babić Nada: „Dvojbe i dvojnosti u razvrstavanju biblijske leksičke građe“. *LAHOR: časopis za hrvatski kao materinski, drugi i strani jezik* 13 (2012), str. 17–34.

Kekez Stipe: „Nacrt za razvoj imenske formule u Tivtu“. *Folia onomastica Croatica* 22 (2014), str. 69–120.

Kekez Stipe: Prvi hrvatski dijalektološki frazeološki rječnik (Mira Menac-Mihalić: Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj). *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2006), str. 508–511.

Kekez Stipe: „Sarajevski žargon (Narcis Saračević: Rječnik sarajevskog žargona – prilog leksikografiji bosanskoga jezika, 2. izd.; Vrijeme, Zenica, 2007.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2008), str. 538–542.

Kekez Stipe: „Za američku ili hrvatsku javnost? (Thomas F. Magner; Dunja Jutronić: Rječnik splitskog govora; A Dictionary of Split Dialect)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2007), str. 387–392.

Knappová Miroslava: „O příjmeních v českých zemích“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 275–279.

Kolanović Barbara: „Povijesni antroponimi otoka Pašmana (1279.–1355.)“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2004), str. 429–442.

Kolbas Irena: „Načela izrade jezika za predmetno označivanje“. *Suvremena lingvistika* 1 (2000), str. 153–167.

Kolenić Lj.: „200. obljetnica Stullijeva Rječosložja“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 4 (2006), str. 157–158.

Kolenić Lj.: „Slavenska frazeologija i pragmatika“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 4 (2006), str. 157–157.

Kolenić Ljiljana: „Frazemi u Belostenčevu Gazofilaciju“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (1997), str. 117–130.

Kolenić Ljiljana: „Pogled u tvorbu staroga hrvatskoga gramatičkog nazivlja“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 151–164.

Kolenić Ljiljana: „Rječnik Tome Babića i hrvatski pojmovni rječnici“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1–2 (2000), str. 37–44.

Kollár Emese: „Judit Muráth: Zweisprachige Fachlexikographie. (PBS. Pécsér Beiträge zur Sprachwissenschaft 5). Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002“. *Jezikoslovlje* 2 (2003), str. 311–314.

Korobar-Belčeva Marija: „Македонските презимиња на -о(в)ски/-е(в)ски и на -ов/-ев наспрема родовските формации на -овци/-евци и на -ови/-еви. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 281–288.

Kostanjevac Domagoj: „Tuđice u publicističkom stilu“. *Hrvatistika* 3 (2009), str. 39–48.

Kovačec August: „Deminutivi osobnih imena izvedeni s pomoću višestrukoga sufiksa kao kompenzacija za vokativ u jednom kajkavskom govoru“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 289–298.

Kovačec August: Franjo Iveković i Ivan Broz: Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb, 1901. Svezak I., A—O (str. III—VIII, 1—951). Svezak II., P—Ž (str. 1—896). Pretisak: Zagreb, Naklada Dominović, 2009. Pogovor: Ivo Pranjković, Iveković–Brozov Rječnik hrvatskoga jezika na početku 20. i na početku 21. stoljeća, str. 885—896“. *Filologija* 54 (2010), str. 129–131.

Kovačec August: „Hrvatski prezimenik: ogledalo hrvatske kulturne i jezične baštine / Franjo Maletić i Petar Šimunović (priređivači) Hrvatski prezimenik. Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća, I–II Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga, 2008“. *Folia onomastica Croatica* 17 (2009), str. 185–190.

Kovačec August: „Julije Benešić: Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića. Urednici Milan Moguš, Anja Nikolić–Hoyt, † Josip Vončina. Priredili za tisak Ivana Filipović Petrović, Alemko Gluhak, Bojana Marković, Anja Nikolić–Hoyt. Svezak 13, S—spužvast, Zagreb, 2013. (I—XXXV, 2715—3103 str.)“. *Filologija* 60 (2014), str. 181–185.

Kovačec August: „Novi svezak Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika (Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika. Knjiga 4., svezak 10 (PEDŃIC – PONIZNOMOLBEN), ur. Radoslav Katičić)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2006), str. 523–525.

Kovačec August: „Pavao Ritter Vitezović: Lexicon Latino–Illyricum. Svezak treći. Hrvatsko-latinski rječnik. Priredile i pogovor napisale Nada Vajs i Zrnka Meštrović. Zagreb, ArTresor naklada i Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2009., 1422 str“. *Filologija* 54 (2010), str. 123–127.

Kovačec August: „Petar Šimunović: Uvod u hrvatsko imenoslovlje. Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2009., 382 str.“. *Filologija* 55 (2011), str.159–164.

Kovačević Barbara, Bašić Martina: „Crikvenički poredbeni frazemi i njihovi ekvivalenti u hrvatskome jezičnom standardu“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 2 (2013), str. 357–384.

Kovačević Barbara, Ramadanović Ermina: „Frazemske polusloženice (od rječnika preko tvorbe do pravopisa i obratno)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2014), str. 271–291.

Kovačević Barbara: „Dugo iščekivan frazeološki dvojezičnik (Dablibor Vrgoč, Željka Fink Arsovski: Hrvatsko-engleski frazeološki rječnik, Naklada Ljevak, Zagreb, 2008.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2009), str. 517–519.

Kovačević Barbara: Dvojezični ili višejezični kolokvijalni rječnik, Danko Šipka, Serbocroatian-english colloquial dictionary, An exercise in cross-cultural cognitive linguistics, Dunwoody Press, Springfield, 2000“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1–2 (2001), str. 157–161.

Kovačević Barbara: „Hrvatski žargon ili hrvatski žargoni (uz *Rječnik hrvatskoga žargona* Tomislava Sabljaka)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 378–383.

Kovačević Barbara: „Poredbenost u frazeologiji (Željka Fink-Arsovski: *Poredbena frazeologija : pogled izvana i iznutra*)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 388–392.

Kovačević Cergol Kristina: „Visual Cognate Processing in Croatian Speakers of Global English“. *Suvremena lingvistika* 74 (2012), str. 155–173.

Kovačević Marina, Janković-Paus Svjetlana: „Od značenja i referencije prema metafori u svjetlu odnosa čovjeka, jezika i svijeta“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1–2 (2001), str. 75–102.

Kovačić Marko: „Suosjećanje, sućut, saučešće“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 5 (2007), str. 195–196.

Kovačić Vinko: „Toponimija Paklenih otoka“. *Folia onomastica Croatica* 17 (2009), str. 81–94.

Kövecses Zoltan: „Metafora i pitanje univerzalnosti (prijevod Gorana Đurasa)“. *Hrvatistika* 5 (2011), str. 185–195.

Kramarić Martina: „Blago jezika hrvatskoga (Željka Fink Arsovski; Barbara Kovačević; Anita Hrnjak: Bibliografija hrvatske frazeologije i CD s popisom frazema analiziranih u znanstvenim i stručnim radovima. Zagreb: KNJIGRA, 2010.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2011), str. 285–289.

Kramarić Martina: „Frazemi u Gospinim plačevima na starohrvatskome jeziku“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2011), str. 73–100.

Kramarić Martina: „Kroatizmi u rječniku Mateuša Benešovskoga (1587.)“. *Filologija* 59 (2013), str. 25–36.

Krišković Arijana, Tominac Sandra: „Metonymy based on cultural background knowledge and pragmatic inferencing: evidence from spoken discourse“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 2 (2010), str. 49–72.

Krišković Arijana: „Metaforička osnova za metonimijska preslikavanja u jeziku medicinske struke i u općem jeziku“. *Suvremena lingvistika* 67 (2009), str. 23–43.

Kružić Barbara: „Na vječnim lovištima love i Hrvati i Englezi. Analiza hrvatskih i engleskih frazema vezanih za smrt“. *Hrvatistika* 5 (2011), str. 147–162.

Kryžan-Stanojević Barbara, Stanojević Mateusz-Milan: „Plagijat u jednojezičnoj leksikografiji (opći rječnici)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 145–159.

Kučanda Dubravko, Buljan Gabrijela: „A Contrastive View on Non-Canonical Subjects: Prototype Effects, Semantic Roles and Metonymy“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (2005), str. 1–17.

Kukrika Ivan, Vidović Domagoj: „Toponimija sela Kotezi u Popovu“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2013), str. 123–144.

Kuna Branko, Mikić Ana: „Sinonim(ič)nost i uporaba glagola na -avati/-ivati. *Nova Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu* 3 (2009), str. 33–50.

Kuna Branko: „Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskom jeziku“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2007), str. 95–113.

Kuna Branko: „Nazivlje u tvorbi riječi“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 165–182.

Kuna Branko: „Samardžija, Marko (2002). Nekoć i nedavno. Oda-brane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnoga jezika. Rijeka: Izdavački centar“. *Jezikoslovlje* 1–2 (2002), str. 253–257.

Kunzmann-Müller Barbara: „Dvojezična leksikografija i manji jezici (problemi teorije i prakse)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 161–175.

Kurtović Ivana: „Moliškohrvatski rječnici – vrijedni plodovi ljudskosti i znanosti (Walter Breu i Giovanni Piccoli sa Snježanom Marčec: *Dizionario Croato Molisano di Acquaviva Collecroce*; Agostina Piccoli i Antonio Sammartino: *Dizionario dell' idioma croato-molisano di Montemitro/Rječnik moliškohrvatskoga govora Mundimitra*)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 384–387.

Kuvač Jelena, Palmović Marijan: „Računalna obrada dječjeg jezika na primjeru usvajanja umanjenica“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (2001), str. 101–111.

Kuzmić Martina: „Frazeološki gazofilacijum (Mira Menac-Mihalić, Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u hrvatskoj: s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema, Školska knjiga – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2005., 505 str.)“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2006), str. 257–259.

Kuzmić Martina: „Frazeološko-paremiološki prvijenac (Dinko Matković, Rječnik frazema i poslovice Vrboske na otoku Hvaru)“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 2 (2005), str. 338–340.

Kuzmić Martina: „Korčulanski rječnik (Damir Kalogjera, Mirjana Fattorini Svoboda, Višnja Josipović Smojver, Rječnik govora grada Korčule, Novi liber, Zagreb, 2008., 419 str.)“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2009), str. 176–179.

Kužić Krešimir: „Leksik i grafija u oporukama iz Kaštela na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 2 (2005), str. 203–252.

Lakoff George, Johnson Mark: „Koncepti po kojima živimo i sustavnost metaforičkih koncepata (prijevod Luke Matića)“. *Hrvatistika* 4 (2010), str. 59–63.



Lapaine Miljenko: „Zvanja i zanimanja na geodetskom fakultetu“. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 3 (2000), str. 108–110.

Lemac Tin: „Disfemistička ulegnuća i eufemistička poravnanja pjesničkog teksta Tatjane Gromače“. *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja* 1 (2010), str. 69–84.

Lewis Kristian, Štebih Barbara, Vajs Nada: „Gramatičko nazivlje u hrvatskome kajkavskome književnom jeziku“. *Filologija* 46–47 (2007), str. 183–201.

Lewis Kristian, Štebih Barbara: „Nazivi za vrste riječi u hrvatskome kajkavskome književnom jeziku“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2005), str. 107–119.

Lewis Kristian: „Lana Hudeček i Milica Mihaljević: Hrvatski terminološki priručnik, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2010., 128 str.“ *Filologija* 57 (2012), str. 215–218.

Lewis Kristian: „Od munje i munjka do muštuluka (Артур Рафаэлович Багдасаров: Новый хорватско-русский словарь, Воентехиниздат, Москва, 2007.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2008), str. 479–483.

Lewis Kristian: „Sinonimija, sinonimičnost i sinonimnost nisu sinonimi (Bernardina Petrović: Sinonimija i sinonimičnost u hrvatskome jeziku)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2006), str. 531–536.

Lewis Kristian: „Zašto nema soka od limunike (Vesna Muhvić–Dimanovski: Neologizmi – problemi teorije i primjene)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2007), str. 392–396.

Lisac Josip: „Južnočakavski dijalekt i njegov leksik“. *Croatica et Slavica Iadertina* 5 (2010), str. 79–85.

Lisac Josip: „Leksik otoka Ista“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2010), str. 123–134.

Lisac Josip: Držićev jezik i leksikografija njegova doba. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1 (2007), str. 9–14.

Lisac Josip: „Goranska dijalektalna leksikografija“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 2 (2007), str. 405–410.

Lisac Josip: „Hrvatski jezik Vrančićeva rječnika i njegove proze“. *Filologija* 59 (2013), str. 37–47

Lisac Josip: „Leksičke značajke čakavskih dijalekata“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 2 (1992), str. 5–20.

Lisac Josip: „Pavao Ritter Vitezović kao leksikograf (Pavao Ritter Vitezović: *Lexicon Latino-Illyricum*, svezak drugi; Hrvatsko-latinski rječnik, svezak treći)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 2 (2011), str. 452–454.

Lisac Josip: „Popis čakavskih rječnika i sličnih knjiga objavljenih posljednjih godina“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 2 (2005), str. 319–320.

Lisac Josip: „Rječnik bračkih čakavskih govora Petra Šimunovića u najnovijoj hrvatskoj dijalektalnoj leksikografiji“. *Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči* 1–2 (2006), str. 51–56.

Lisac Josip: „Toponim Delnice“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 299–301.

Lončar Ivana: „Osobitosti španjolske antroponimije: marijanska imena“. *Folia onomastica Croatica* 22 (2014), str. 121–145.

Lončar Ivana: „Zakonski okvir određivanja osobnih imena i prezimena u Španjolskoj, Portugalu i njihovim nekadašnjim kolonijama“. *Folia onomastica Croatica* 17 (2009), str. 95–110.

Lončar Milenko, Serreqi Teuta: „Kastron i polis u Porfirogenetovu *De administrando imperio*“. *Folia onomastica Croatica* 17 (2009), str. 111–117.

Lončarić Mijo: „Kajkavština u ranim podravskim toponimima“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 303–322.

Lončarić Mijo: O proučavanju Habelićeva Dictionara. *Filologija* 58 (2013), str. 223–234.

Lončarić Mijo: „Prilog dijalektnoj slici Like u ranim toponimima“. *Folia onomastica Croatica* 19 (2011), str. 151–161.

Lovrić Jović Ivana: „Uzduž i poprijeko po Mikaljinu Blagu (Darija Gabrić–Bagarić: Na ishodištu hrvatske leksikografije. Trojezični rječnik Blago jezika slovinskoga Jakova Mikalje, 1649./1651.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 2 (2011), str. 443–445.

Lovrić–Jović Ivana: „Fonološka adaptacija talijanizama u dubrovačkim oporukama iz 17. i 18. stoljeća“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2007), str. 173–192.

Lozić Knezović Katarina, Marasović-Alujević Marina: „Toponimija mjesta Mravince“. *Folia onomastica Croatica* 21 (2013), str. 121–146.

Lučić Radovan: „Tko je, zapravo, cvrčak? Moguća leksikografska rješenja nekih nesuglasnosti u botaničkoj i zoološkoj terminologiji“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (2003), str. 103–119.

Lučić Vida: „Primjer leksikografski zanemarene metaforizacije“. *Filologija* 43 (2005), str. 55–76.

Lučin Bratislav: „Tekstološki i leksikološki prinosi Marulićevoj Juditi“. *Colloquia Maruliana* (2002), str. 207–232.

Lukenda Marko, Mamić Mile: „Hrvatsko izborno nazivlje“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1991), str. 65–81.

Lukenda Marko: „Leksik i sintaksa putopisâ fra Ivana Franje Jukića (1818.– 1857.)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (2002), str. 177–189.

Lukenda Marko: „Leksik privatnih pisama Ivana Franje Jukića (1818–1857)“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1993), str. 167–178.

Lukenda Marko: „Osnovni kriteriji pri uspostavljanju stručnih termina“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1983), str. 63–70.

Lukenda Marko: „Rad na normiranju terminologije“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1985), str. 81–86.

Lukenda Marko: „Teškoće u izradi jugoslavenskih terminoloških standarda za SRH“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 1 (1987), str. 49–53.

Lutterer Ivan: „K amerikanizaci příjmení českých přistěhovalců v USA“. *Folia onomastica Croatica* 12/13 (2007), str. 331–334.

Lütze-Miculinić Marija: „Njemački toponimi i njihove izvedenice u hrvatskome književnom jeziku na primjeru imena njemačkih saveznih zemalja i njihovih glavnih gradova“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (2004), str. 1–12.

Ljubičić Maslina, Ivica Matracki Peša: „Approccio contrastivo all’adattamento fonologico delle parole inglesi in italiano e in croato“. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* (2009), str. 229–261.

Ljubičić Maslina: „Bilješke o semantičkoj specijalizaciji posuđenica“. *Suvremena lingvistika* 1–2 (1998), str 17–37.

Ljubičić Maslina: „Parole ibride croato-venete nel 'Vocabolario del dialetto veneto-dalmata' di L. Miotto“. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* (1991), str. 121–129.

## **ХРОНИКА**



*Јелена Павловић (Ниш – Крагујевац)\**

## НАУЧНИ СКУП „ОПСЦЕНА ЛЕКSIKA У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ“ ОДРЖАН 13. ЈУНА 2015. НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ У НИШУ У ОРГАНИЗАЦИЈИ ДЕПАРТМАНА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Након научног скупа „Александар Белић – 100 година од појаве *Српског дијалектолошког зборника*“ одржаног 17. и 18. априла 2015. године, Департман за српски језик Филозофског факултета у Нишу организовао је још један тематски скуп. У питању је скуп „Опсцена лексика у српском језику“ одржан 13. јуна 2015. на Филозофском факултету у Нишу. Ужа тематска концепција одредила је организацију оба скупа тако да су позвани учесници који су се раније бавили проучавањем говора призренско-тимочке дијалекатске области, односно опсцене лексике у српском језику. Скуп је одликовала тематска разноврсност, али и добра теоријска утемељеност реферата. Отворено је питање статуса опсцене лексике у српском језику, тачније, питање шта се све може сматрати опсценим, непристојним или вулгарним.

Овај научни скуп представља наставак скупа „Научни скуп о опсценој лексици“, који је одржан у Нишу 1994. године у оквиру пројекта Лексиколошка проучавања југоисточне Србије. Неки од учесника на првом скупу изложили су и сада своје реферате, тако да је било могуће пратити шта је досад урађено на пољу проучавања опсцене лексике и испланирати будуће кораке.

Скуп је отворио декан Филозофског факултета проф. др Горан Максимовић, а пленарно излагање одржао је проф. др Недељко Богдановић. Изложено је дванаест реферата. Били су заступљени радови из различитих области (дијалектологије, лексикологије, функционалне стилистике, фолклористике, прагматике), а излагачи су дошли из Великог Трнова, Београда, Ниша, Косовске Митровице и Новог Сада. Уче-

---

\* jeca.pavlovic.krusevac88@gmail.com

сницима скупа је подељена и анкета коју је урадио Марко Ценић, студент Србистике Филозофског факултета у Нишу.

Први реферат на скупу био је рад Свенке Савић „Дискурс псовки у језицима војвођанског окружења: српском, мађарском, ромском, словачком, русинском, румунском“. Након осврта на претходни скуп, ауторка је дала преглед литературе о опсценој лексици на српском и мађарском језику. Нагласила је значај проучавања овог сегмента лексикона у мултикултурној средини и дала је преглед досадашњих резултата у проучавању опсцене лексике на територији Војводине.

Рад Ценке Иванове „Између неутралне лексике и опсцене лексике (српско-бугарске паралеле)“ имао је два битна сегмента. Први је добар теоријски увод у коме се прави разлика између неутралне и опсцене лексике, а други је проблем приступа опсценој лексици у међујезичком контексту. Посебан осврт дат је на проблем превођења речи које у једном језику имају неутрално, а у другом опсцено значење. Валентина Бонцолова у реферату „Обсценната лексика в българското медийно пространство“ бавила се стратегијама исказивања / прекривања псовки у бугарским медијима. Примећено је да се различите стратегије користе у различитим жанровима (на пример, у вестима, интернет форумима).

Стана Ристић и Драгана Цвијовић у раду „Лексикографски поступци у обради опсцене лексике и њихових творбених деривата у *Речнику САНУ*“ пратиле су статус опсцене лексике у последњем тому *Речника САНУ*. Закључак да је у овом тому опсцена лексика заступљена у већој мери и да су у доборим делом обрадом обухваћени деривати. Део реферата чинила је творбена анализа, где је скренута пажња на то да дериват може изгубити сваку везу са мотивном речју (осим формалне), тако да опсцено значење сасвим бледи. Творбеним аспектом бавио се и Драган Лиличић у раду „Творба опсцене и вулгарне лексике“.

У раду Стевана Бугарског „Псовке у Српском Семартону“ приказане су псовке у овом српском селу у Румунији. Аутор даје богат инвентар псовки, а дели их на мушке и женске, старе и нове, мада дозвољава и друге поделе. Док овај рад залази у област дијалектологије, реферат Надежде Јовић „Именовање опсцених појмова у српској средњовековној медицинској терминологији“ приказује како су средњовековни лекари именовали опсцене појмове. Дошло се до закључка да се не ради о народним речима, већ о медицинској терминологији која је за оно време била јако развијена.

Терминолошким статусом појма опсцене лексике бавио се Недељко Богдановић у раду „Опсцено и негативно у говору“. Прави раз-



лику између опсценог и вулгарног, а касније их смешта у шири круг негативне лексике. Други рад који се дотиче термилошких проблема је реферат Јордане Марковић „Опсценост у жаргонизмима“. Ауторка истиче да се у жаргону неутрални појам може именовати опсценом лексемом, а да се за изражавање опсценог садржаја користе лексички неутрални изрази, тако да се намеће питање шта се може сматрати опсценим.

На скупу су изложена два рада из области фолклористике. Први је рад Биљане Сикимић „У штампи неупотребљаване речи“: опсцена лексика у традиционалним загонеткама“. Поред детектовања опсцених израза на левој и десној страни загонетке, рад се дотиче проблема цензуре опсценог садржаја у српској, бугарској и хрватској фолклористици и етнографији деветнаестог и почетка двадесетог века. Други рад је изложила Данијела Поповић Николић. У реферату „Опсцено у демонолошким предањима“ анализирао је употребу псовки у комуникацији демона и људи. Псовка се у овом жанру повезује са ударањем и лавезом паса и њена функција је да отера демонско биће.

У област прагматике залази реферат Ивана Јовановића „Вулгаризми у дискурсу телефонских разговора: један пример из руралне средине“. Аутор је на основу транскрипта једног телефонског разговора анализирао употребу псовки са становишта теорије говорних чинова.

На крају, чини се да је скуп отворио више питања него што је решио. Пред будуће истраживаче стављен је задатак да разграниче појам опсцене лексике од других блиских лексичких слојева (вулгарног, негативног у широком смислу). Такође, наглашено је да је потребно одредити статус опсцене лексике у различитим сферама комуникације (у жаргону, у медијском дискурсу). Један од проблема који је делимично представљен је проучавање опсцене лексике у мултикултурним срединама и при међујезичком контакту. Ипак, главни утисак који носи овај скуп је да постоји солидна теоријска основа и воља да се овој области лексике српског језика посвети пажња и да се њено проучавање уздигне на највиши научни ниво.

Дејан Ајдачић (Кијев)\*

## КОНФЕРЕНЦИЈА СЛОВЕНСКА ЕТНОЛИНГВИСТИКА: МЕТОДИ, РЕЗУЛТАТИ, ПЕРСПЕКТИВЕ У БЕЧУ (2015)

Институт славистике Универзитета у Бечу је организовао конференцију *Словенска етнолингвистика: методи, резултати, перспективе* 17–19. децембра 2015. године. Конференцију су отворили декан Филолошког факултета, проф. Матиас Мајер и организатори Ана Кречмер и Фјодор Пољаков. На конференцији је представљено 26 славистичких реферата из пет несловенских земаља – Аустрије, Естоније, Литваније, Немачке и Француске, и седам словенских држава – Белорусије, Пољске, Русије, Србије, Словачке, Украјине и Хрватске. Није било секција, па су сви учесници могли да чују све радове. На конференцији је било могуће прелистати најновије књиге и зборнике колега и учествовати на седници етнолингвистичке комисије Међународног комитета слависта. На састанку комисије је подржана идеја о заједничком скупу фолклористичке и етнолингвистичке комисије о усменим казивањима (Oral history) 2017. године, као и идеја о припреми тематског блока о словенској етнолингвистици на Конгресу слависта у Београду 2018. године. Радови на конференцији су били тематски разноврсни, у распону од широких синтеза, разматрања дискусионих питања, до детаљаних анализа појединих појава.

*Светлана Толстој* (Москва) је говорила о антропоцентризму и антропоморфизму у народним културама Словена указујући на примере очоловечења природних тела и сила. Иако је у односима човека и света могућа метафоризација у оба смера, човек је чешће код ка спољњем свету, па сунце, земља или ватра могу да говоре, осећају, имају рођаке итд. *Јежи Бартмињски* (Љублин) је одредио теоријска полазишта и особености лублинских етнолингвиста. Истакнуте су темељне идеје „Лексикона вредности Словена и њихових суседа“ те разграничења Адама Глаза на еко-, социо- и семиотичку етнолингвистику. *Алојз Гудавичиус* (Шјауљај) је представио начела литванског речника концеп-

---

\* dejajd@gmail.com

туалних метафора (Konceptualiosios metaforos viešajame diskurse, 2014) саздан на грађи сакупљаној од 1980 године. Речник садржи око 4000 идеографски уређених метафоричких израза. Ауторски колектив је следио поставке Стина о тродимензиоланом моделу метафора. Реконструкција метафоричких модела је био секундарни циљ при изради речника унутар четири изабрана дискурса (политика, економија, спорт и здравље). Језичка грађа показује да рат представља најпродуктивнији извор метафоризације. *Ољга Белова* (Москва) је представила теорије етничких стереотипова од студија прве половине 20. века Липмана, Халасинског и Бистроња до радова Квастхоф и Бартмињског. Ауторка је анализирала функције етничких стереотипова: социјалну, заштитну, комуникативну, спознајну и манипулативну функцију. *Николај Антропов* (Минск) је представио начела израде „Белоруског фолклорно-етнолингвистичког атласа“ (БФЭЛА) који је рађен током тридесетак година. „Чиста карта“ обухвата 359 насеља у државним границама Белорусије, са извесним одступањима у равномерном представљању целе територије. Дигитална обрада података омогућава лаку претрагу података. До сада је објављено двадесетак карата (масленичка клада за нежењене, пеге на Месецу, вођење русалки, прво извођење стоке на испашу и др.) које показују изодоксе, ареале и широке могућности интерпретације етнолингвистичких карата. *Анжелика Штејнголд* (Тарту) је представила истраживања „кривог вретена“ у руским фразеологизмима, паремијама и говорним жанровима са магијским елементима. *Станислава Њебжеговска Бартмињска* (Лублин) је свој реферат уобличио као питање „Који су подаци етнолингвистички релевантни?“ Након прегледа различитих типова података, ауторка је етнолингвистику поделила на семиотичку (Н. Толстоја), лингвистичку (Апресјана, Булигине, Шмељова, Арутјунове) и антрополошку (Ј. Бартмињског). У дискусији је угзред речено да Жежи Бартмињски и Станислава Њебжеговска-Бартмињска планирају да напишу књигу о пољској етнолингвистици. *Ева Масловска* је предочила оквире истраживачког пројекта поређења представа о души у словенским културама и указала на методе и перспективе будућег истраживања. *Владислава Вардиц* (Потсдам) је своју пажњу посветила подругљивој, хуморно-лаконичној, често опсценој интернет поезији ‘пирожки и порошки’. Ауторка разматра овај жанр као постфолклорни жанр усмерен на разобличавање узвишеног и високог. *Ана Плотњикова* (Москва) је показала корице своје будуће књиге о словенским језичко-културним острвима, а реферат је био посвећен особеностима културе у инојезичком и инокултурном окружењу – старовераца у румунској Добруци, у делти Дунава и градиштанских Хрва-

та у југоисточној Аустрији. Примери из народних веровања и обичаја показали су неке архаичне црте у култури ових заједница. *Дејан Ајдачић* (Београд-Кијев) је поредио теоријске основе словенске фразеологије и етнолингвистике, указујући на њихову кореспондентност, те потребу увида о могућностима и ограничењима коришћених приступа. Било је речи о појмовима: језичка слика света, фразеолошка слика света, фигуративна номинација, кодови култура. *Галина Кабакова* (Париз) је представиле језичке стереотипове Руса (Рус, Козак) у француском језику као и језичке стереотипове Француза (Француз, Гал, Паризлија) у руском на основу језичких корпуса. Ауторка је указала на устаљене представе о милитарним Русима или галантним/венеричним Французима и протумачила извесне нијансе анализираних значења. *Татјана Валодзина* (Минск) је исцрпно представила семантику немоће, ћутљивости, неразумљивог говора, повезану како са људима, тако и са реалија. *Владимир Петрухин* (Москва) је иронички заострио неутемљена тумачења о Јеврејима у руским летописима у оквиру анализе етнокултурних стереотипа. *Ала Кожнинова* (Минск) се бавила језичким представама о недораслим и малолетним, поредећи називе и устаљене представе о овом узрасту у различитим словенским језицима. *Елена Руденко* (Минск) је анализирао употребу речи 'freedom' у енглеском и америчком корпусу, америчке топониме са компонентом 'freedom' и резултате сопствене анкете, да би на крају установила различит однос Америкаца и Белоруса према речи 'слобода' у топонимији. *Наталија Корина* (Нитра) је на основу доступних радова „Лексикона вредности Словена и њихових суседа“ обрадила поимање 'рада' у аксиолошкој перспективи Белоруса, Руса и Словака, указујући на неке специфичности. *Марија Стефановић* (Нови Сад) је проанализирала чињенице добијене путем отворених и затворених анкета, те указала да је у њима такође присутан утицај истраживача – у формулацији питања или тумачењу одговора. Ауторка се залаже и за веће поверење истраживача према подацима добијеним асоцијативним испитивањима. *Рајна Драгићевић* (Београд) је испитала историјске речнике српског језика до вукровске епохе (већином штампане у Бечу) као као извор за истраживање развоја националне слике света српског народа. У поређењу речи из публикација Стефана Вујановског (1772), Речника малог (1793), Граматике В. Луштине (1794) са речима из Српског рјечника (1818) намеће се и поређење слике света аустроугарске и турске лингвокултуролошке заједнице, које су вршиле снажан утицај на српски народ. *Биљана Сикимић* (Београд) је представила видео записе и фрагменте из дигиталних архива као део теренске грађе пројекта о документовању угроже-

них говора Сефарда, Рома, Русина, Буњеваца, Шокаца, тимочког говора. *Амир Канетановић* (Загреб) је упоредио концепт слободе у етнолектима молишких Хрвата и градишћанских Хрвата који су се обликовали под различитих утицајима романских и германских суседа. Коришћењем метода лублинске школе етнолингвистике аутор доприноси и познавању мало истражених словенских (микро)језика. *Елена Узењова* (Москва) је проучила неке особености културних дијалеката Бугарамуслимана кроз призму обредне терминологије. *Марфа Толстој* (Москва) је своју пажњу посветила богатом дијалектолошком магеријалу Украјинаца са Карпата и грађе руских дијалеката. Иако у грађи дијалектолога често нема питања из етнолингвистичких упитника, она често садржи за етнолингвисте драгоцене податке. *Влођимјезж Височањски* (Вроцлав) је у раду насловљеном „Језик као предмет етнолингвистичких истраживања“ брижљиво анализирао погледе Никите Толстоја и Жежија Бартмињских као оснивача савремене словенске етнолингвистике. *Галина Јаворска* (Кијев) је указала на етимологију речи „власт“ и указала да поред ове речи несловенског порекла има и блискозначних речи словенског порекла. Ауторка указује на везу власти са територијом, те језичке одразе употребе и злоупотребе власти. Конференцију је затворио реферат *Ане Кречмер* (Беч) о културно-језичком идентитету источних и јужних Словена. Рад је речитим насловом „Митови и чињенице“ указао на постојање претеривања чији је циљ да увећавају важност свога народа упркос утемељеним чињеницама о њиховом језичком идентитету.

Српску филологију је представило четворо аутора. У првој верзији програма било је предвиђено и учешће Људмиле Поповић и Стане Ристић, али оне нису допутовале на скуп. Учесници скупа су на крају конференције подржали предлог да се пријављене теме укључе у планирани зборник посвећен словенској етнолингвистици.



**ВЕСТИ**





## МАНИФЕСТАЦИЈА „МЕЂУНАРОДНИ ДАН ПИСМЕНОСТИ“

Друштво младих лингвиста је прославило Међународни дан писмености 9. септембра 2015. године, од 19.00 до 21.30 часова у Установи културе „Пароброд“, у Капетан Мишиној улици бр. 6а у Београду.

Међународни дан писмености се почев од 1966. године слави широм света, на иницијативу УНЕСКА, са циљем да се смањи број неписмених у свету. Централна манифестација ове године одржана је у Паризу 8. и 9. септембра, са темом *Писменост и одржива друштва*. Друштво младих лингвиста је прославило овај дан, са жељом да се више мисли и говори о писмености и писмима, да се говори и размишља о образовању.



Друштво младих лингвиста је удружење грађана које окупља студенте лингвистике и филологије и младе језичке стручњаке. На сајту [www.dml.rs](http://www.dml.rs) можете пронаћи све информације о досадашњим активностима Друштва.

Програм је изгледао овако:

**19.00 Отварање, Милена Михајловић, Друштво младих лингвиста**

Колегиница Михајловић је подсетила на промене значења појма писмености током времена. Не тако давно писменост се ограничавала на вештине писања и читања. Данас постоје дигитална, језичка, медијска, научна, математичка писменост и др.

Данас је и даље 757 милиона људи који не знају да читају и пишу. Мање од 50% писмених људи имају државе: Мали, Гвинеја, Нигерија, Буркина Фасо, Централна Афричка Република. У Србији је 1,96% неписмених, а што се компјутерске писмености тиче, у нашој земљи је оних који не умеју да користе компјутер чак 51,01% (према подацима са Пописа из 2011. године Републичког завода за статистику).



**19.15 „Зашто је језичка политика важна за сваког од нас“, проф. др Јелена Филиповић, Филолошки факултет Универзитета у Београду**

Професорка Филиповић упознала нас је са основама језичке и образовне политике и планирања (J(O)ПП) и објаснила њен значај, и представила нека модерна схватања појма „писменост“.

О доношењу одлука о употреби језика у различитим доменима (нпр. јавном, приватном, образовном) најчешће брину институције државе, али поред овог правца „одозго на доле (са врха)“ можемо се језичком политиком бавити и из угла „одоздо на горе (из народа)“. Важно је истаћи да на одлуке регулаторних тела увек утичу друштвено-политичке, образовне и културне околности, које обликују саме циљеве језичке политике у датом тренутку. Нека од питања којима се језичка политика бави су: какав је однос према мањинским језицима (једнојезична или двојезична настава, само на мањинском или само на већинском или на оба, у ком односу...); какав је однос према учењу страних језика (на ком узрасту се уче, колико језика, који језици се нуде, како се предају, колико сати недељно...). Чули смо примере из праксе у земљи где не постоји експлицирана Ј(О)ПП – Сједињене Америчке Државе, као и примере тамо где она постоји Уставом дефинисана – Шпанија. Упознали смо се са предлозима и ставовима Савета Европе и Европске Уније у вези са језичком (образовном) политиком и планирањем: да је циљ да сваки становник Уније поред матерњег говори још 2 страна језика, како би се повећала мобилност становништва и њихова успешност на тржишту рада. Сазнали смо да комуникативна компетенција подразумева и различите врсте писмености (нпр. писменост у смс порукама, писању мејлова, писменост у различитим жанровима на интернету, писменост у попуњавању уплатнице, докумената и др.), те да познавање стандардног језика не обухвата сву писменост коју ми имамо као појединци и не треба се са њом изједначавати. На крају, чули смо и о Ј(О)ПП коју користи Република Србија: да би се ушло у систем образовања, потребно је познавање већинског (српског) језика; да би се постигла конкурентност на тржишту рада и мобилност у високом образовању, потребно је познавање енглеског језика. Писменост у овом смислу је предуслов за образовање, а образовање, нарочито виши нивои образовања, предуслов су за мобилност на друштвено-економској лествици, односно за приступ позицијама *моћи*.

#### **20.00 „Дигитална писменост“, Олга Арсић, Филолошки факултет Универзитета у Београду**

Будући да је овогодишња тема Унесковог Међународног дана писмености *Писменост и одрживо друштво*, колегиница Арсић је истакла да је дигитална писменост важна јер управо та подврста писмености омогућава људима да учествују у дигиталној економији и демократским процесима 21. века. Најпре је кроз примере указано на разлику између рачунарске писмености, која се своди на руковање хардв-

ром и софтвером, и дигиталне писмености, која настаје с развојем људског друштва, с дигитализацијом људског знања и развојем дигиталних технологија. Дигитална писменост је детаљно приказана преко Дигкомпа (DIGCOMP), Европског оквира за развој и разумевање дигиталне компетенције, који је 2013. године објавила Европска комисија. Колегиница је на динамичан начин приказала све препознате поткомпетенције, разврстане у пет група: 1) управљање информацијама, 2) вештине комуникације у дигиталном окружењу, 3) стварање дигиталних садржаја, 4) сигурност у дигиталном окружењу и 5) решавање проблема. Споменути су и остали слични оквири (Бекта, Унеско) и истакнута њихова важност у контексту активности Радне групе за дигитално и онлајн учење и развој међупредметних компетенција са фокусом на информационо-комуникационе технологије, која је у јануару ове године основана при Министарству просвете, науке и технолошког развоја.

#### **20.40 „Савршена слова: логика иза алфабета“, Александра Пешић, Друштво младих лингвиста**

Колегиница Пешић представила је како је текао развој писама, од пећинских цртежа до садашњег фонетског алфабета. Представљени су принципи по којима су настали први записи: слика као приказ (мапе), слика као симбол (бројеви, руне за гатање), слика као приказ значења једне, а затим и више речи (стари Египат и Кина), слика као приказ звучача речи, слика као ознака за један глас (прво слово у насликаној речи), модерни алфабет. Приказана је и историја преношења писма у Медитерану и касније широм света. Објашњена је ситуација у Кини, која користи писмо са неколико хиљада знакова. Представљена је и ситуација у Јапану, који има најкомплексније писмо на свету, јер се састоји од 3 система писања, а који се међусобно комбинују по чврстим правилима.

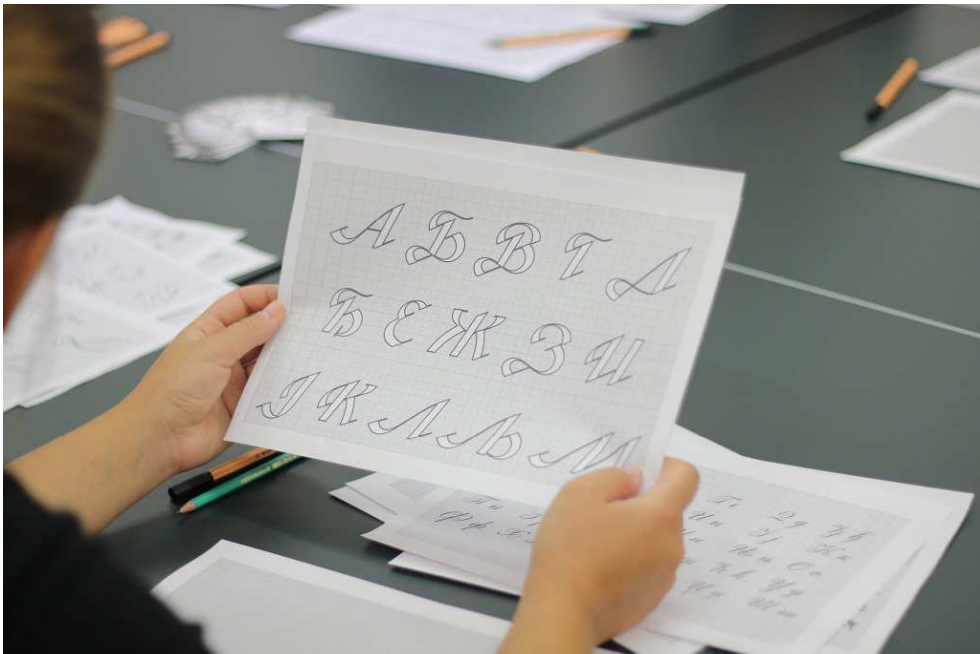
**Изложба „Егзотични језици европског континента“** је била прилика да се публика упозна са различитим језицима Европе и њиховим писмима: летонским, јерменским, малтешким, ирским, естонским, данским, румунским, грчким, чешким. Кроз изложбу фотографија најстаријих писаних документа на овим језицима, Јеванђеља (тачније одломака из књиге Постања), приказали смо како старину ових језика и култура тако и цивилизацијску повезаност ових земаља и народа.

**Дигитална изложба „Стари буквари из фонда Универзитетске библиотеке“** пружала је могућност упознавања са букварима као материјалима за учење који су се користили у 17, 18. и 19. веку у Срби-

ји. На овој дигиталној изложби приказано је деветнаест буквара из фонда Одељења реткости Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“, штампаних између 1699. и 1867. године. Изложбу можете погледати на страници: [http://arhiva.unilib.rs/unilib/o\\_nama/izlozbe/staribu\\_kviri/](http://arhiva.unilib.rs/unilib/o_nama/izlozbe/staribu_kviri/)

### Радионица калиграфије „Слово као уметност“

Уводна радионица калиграфије била је прилика да се 15 посетилаца упозна са основама краснописа на ћирилици и латиници. Радионицу је водила магистар уметности Ана Марђетко.



„Сувенир на јапанском језику“ је припремила колегиница Тамара Марђетко: давала је мали поклон посетиоцима, њихово име написано на катакани, једном од три јапанска писма. Заинтересовани су могли да сазнају више о уџбеницима за учење јапанског језика који су издати у Србији.

## ЗАВРШНА КОНФЕРЕНЦИЈА ПРОЈЕКТА ЕУРОЈОС



У Варшави је 13. октобра 2015. године, у палати Сташица одржана завршна конференција пројекта ЕУРОЈОС званично названог „Методe анализe Језичке слике света у контексту поредбених истраживања“. Идеја о етнолингвистичком истраживању вредности оглашена је у раду Комисије за етнолингвистику МКС на славистичком конгресу у Охриду 2008. године, где је добила подршку филолога из разних земаља. Професор Жежи Бартмињски и круг његових сарадника је обезбедио подршку Института славистике ПАН и низа универзитета и истраживача. Од прве конференције ЕУРОЈОС пројекта у Камену шљонском, крај Опоља 2009. године одржано је 11 конференција. Пројекат је био раздeљен на ужи круг истраживања са пет концепата (дом, рад, слобода, част и Европа) и шири круг вредности, који су учесници могли да слободно изаберу. Методологија се током трајања пројекта усавршавала, а број истраживача је порастао до 100 аутора из 12 земаља. На завршној конференцији проф. Жежи Бартмињски и проф. Војћех

Хлебда су у свечарском и радном тону поднели извештај о реализацији пројекта, уредници пет будућих томова су представили рад на припреми одговарајућих зборника, а Ивона Бјелињска Гарђел и Беата Живицка су известиле о пословима на припреми тома посвећеном анкетним испитивањима. Од српских учесника на пројекту ЕУРОЈОС у Варшави су били присутни Стана Ристић и Ивана Лазић-Коњик (ауторке рада о концепту дом у српском језику), Марија Стефановић (аутор рада о раду) и Дејан Ајдачић (аутор рада о части и ко-уредник тома о части). У исцрпном излагању Светлана Толстој је указала на новаторске теоријске доприносе, методологију укрштања различитих типова података (подаци из речника, текстова и анкета) и лексикографску усмереност. Јорг Цинкен се zaloжио за укључивање у анализу видео записа из реалних свакодневних ситуација. У даљем раду, Дејан Ајдачић је у својству уредника представио зборник *О вредностима у српском језику*, који представља прву публикацију у оквиру једног националног језика истраживачких резултата овог пројекта. Поред пет концепата у зборнику који је објавила београдска „Алма“ објављена су још четири текста по методологији овог пројекта. Проф. Бартмињски је на пољском језику прочитао уводну реч из овог зборника. У даљој дискусији разматрани су проблеми истраживања и типологије концепата, профилисања, уплитања дијахроније у синхрона лингвистичка истраживања. Више учесника је исказало жељу да пројекат настави са радом. Професор Јежи Бартмињски је у завршној речи исказао наду да ће пројекат бити продужен, додајући да ће о видовима његове даље реализације одлучивати Комисија за етнолингвистику МКС, а са организационо-финансијске стране Институт пољске филологије лублинског универзитета Марија Склодовска Кири и Институт славистике ПАН. Јежи Бартмињски је најавио да ће том посвећен дому са 17 радова бити објављен у Лублину до краја 2015. године.

Дејан Ајдачић (Кијев)\*

---

\* dejajd@gmail.com

## СТО ДЕСЕТ ГОДИНА СРПСКОГ ДИЈАЛЕКТОЛОШКОГ ЗБОРНИКА



У уторак, 17. новембра 2015. године у 13 часова, у Свечаној сали САНУ у оквиру 19. трибине Библиотеке Српске академије наука и уметности, обележен је јубилеј *Сто десет година Српског дијалектолошког зборника*. Уместо академика Владимира С. Костића, председника САНУ, који је био спречен да каже поздравну реч, присутнима се обратио академик Миро Вуксановић.

О *Српском дијалектолошком зборнику* говорили су проф. др Срето Танасић, директор Института за српски језик САНУ, проф. др Недељко Богдановић, уредник, и академик АНУРС Слободан Реметић, главни уредник.



## ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА МАРИНЕ СПАСОЈЕВИЋ



Докторску дисертацију под називом *Двовидски глаголи у савременом српском језику* успешно је одбранила мр Марина Спасојевић, сарадник Института за српски језик САНУ, у четвртак, 16. јула 2015. године, на Филолошком факултету у Београду. Комисију за преглед и оцену докторске дисертације чинили су проф. др Драгана Мршевић Радовић (председник комисије), доц. др Весна Ломпар (ментор) и доц. др Сања Ђуровић. Израда тезе је започета под менторством проф. др Мирослава Николића.

Анализа двовидских глагола у српском језику коју је спровела Марина Спасојевић показала је њихову разнородност, сложеност и специфичност, а на основу постигнутих резултата могућа су даља истраживања вида, видског парњаштва итд., контрастивна изучавања, као и прецизније представљање двовидских глагола у граматикама и речницима. Како је комисија истакла, резултатима ове дисертације проширена су сазнања у области српске аспектологије.

## ПРЕДАВАЊА И РАДИОНИЦЕ РАЈНЕ ДРАГИЋЕВИЋ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ



Проф. др Рајна Драгићевић одржала је предавања и радионице на Другом редовном републичком семинару за наставнике српског језика и књижевности у Републици Српској. Семинар је одржан 18. априла 2015. године на Факултету политичких наука у Бања Луци и 19. априла 2015. године на Филозофском факултету у Источном Сарајеву. Поред Рајне Драгићевић, предавања су одржали и проф. др Ранко Поповић, проф. др Миланка Бабић и проф. др Душко Певуља. Семинар је организовало Друштво наставника српског језика и књижевности Републике Српске.

## ПРЕДАВАЊЕ „ДИГИТАЛИЗАЦИЈА ШТАМПАНИХ И РУКОПИСНИХ РЕЧНИКА“

У четвртак, 24. децембра 2015, у сали 2 САНУ одржано је предавање *Дигитализација штампаних и рукописних речника. Ка изради дигиталне инфраструктуре за српски језик*. Предавање се састојало из три дела, а поздравну реч је одржао академик Александар Лома.

У првом делу предавања др Снежана Петровић је говорила о досадашњем раду на дигитализацији рукописног речника призренског говора Димитрија Чемерицића. Представљена је дигитализована збирка и могућности њене претраге.



У другом делу предавања Ана Тешић је говорила о основним појмовима везаним за дигитализацију, након чега је представила међународне летње школе и семинаре који нуде могућност усавршавања у области дигиталне хуманистике и електронске лексикографије.

У трећем делу је мр Тома Тасовац говорио о значају дигитализације за очување културне баштине и о потреби за развијањем дигиталне инфраструктуре за српски језик. Представљене су активности Института за српски језик САНУ у овој области, пре свега пројекат израде нове речничке платформе, као и међународни пројекти у које је институт укључен, као што су Дигитална истраживачка инфраструктура за уметности и хуманистику (ДАРИЈА) и Европска мрежа за електронску лексикографију (ENEL).

*Соња Манојловић* (Београд)\*

---

\* [sonja.manojlovic@isj.sanu.ac.rs](mailto:sonja.manojlovic@isj.sanu.ac.rs)

## ПРЕДСТАВЉАЊЕ КЊИГЕ „СРПСКИ ЈЕЗИК НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ ДАНАС“



27. октобра 2015. године, у оквиру 60. међународног београдског сајма књига, на штанду Канцеларије за Косову и Метохију, представљена је књига др Митре Рељић *Српски језик на Косову и Метохији данас : Социолингвистички и лингвиокултуролошки аспект*. О књизи су говорили др Софија Милорадовић, др Срето Танасић и аутор.

## ПРЕДСТАВЉАЊЕ КЊИГЕ „ЈЕЗИК И СТИЛ СРПСКИХ ПИСАЦА“ МИЛОША КОВАЧЕВИЋА



27. октобра 2015. године, у оквиру 60. међународног београдског сајма књига, на штанду Завода за уџбенике представљена је књига *Језик и стил српских писаца* др Милоша Ковачевића.

О књизи су говорили: проф. др Миланка Бабић (Филозофски факултет Пале), проф. др Јелена Јовановић Симић (Филолошки факултет Београд), проф. др Тијана Ашић (Филолошко-уметнички факултет Крагујевац), др Драгољуб Којчић (директор Завода за уџбенике), Татјана Костић (уредник књиге и библиотеке „Тумачења књижевности“ у којој је књига објављена) и аутор.

## БАЛКАНСКЕ СТУДИЈЕ НА ГДАЊСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ



Од школске 2015/2016. на Катедри за славистику Гдањског универзитета, поред већ постојећег смера Славистика (студије посвећене српској и хрватској филологији), отворен је и смер под називом Балканске студије. Поред учења српског/хрватског језика, на студијама ће студенти упознати основе италијанског и турског језика, добиће основне информације о привредним односима Пољске и земаља Балкана, упознати фолклор балканских земаља, културно-историјско наслеђе изабраних балканских земаља, основе мултиетничке слике Балкана, елементе геокултурологије Балканског полуострва, упознати основе књижевности балканских земаља у европском и регионалном контексту, инострану политику изабраних земаља региона, упознати религије региона, јужнословенске књижевности у ужем смислу и визуелне уметности, језичку политику и нормативистику у региону, мањинску проблематику и упознати специфику локалних привредних тржишта Балкана. Од општих предмета, на основним, трогодишњим студијама упознаће основе опште лингвистике, транслаторике, писменог и усменог превођења са српског/хрватског на пољски, савремене технике у превођењу, лингвистичку прагматику, семиотику комуникације, технике преговарања, увод у дипломатију, превођење специјалистичких текстова из права и економије, основе економије итд.

